

ITINERARIUM,
SIVE
METHODVS
APODEMICA,
PEREGRINATIONIS NOBILIS ET
ERVDITÆ BENE INSTITVENDÆ
PRÆCEPTA MODVMQVE EXHIBENS,
IN VSVM
CVMPRIMIS
ILLVSTRIS JVVENTUTIS
EORVMQVE OMNIVM,
QVOS PEREGRINANDI AD EXTE-
RAS GENTES CVPIDO
INCESSIT.
CONSCRIPTA,

A
R. P. OLIVERIO LEGIPONTIO,
O. S. B. COENOBITA PRESBYTERO.

AVGVSTÆ VINDELICORVM,
SVMPTIBVS MERZII ET MAYERI,
A. MDCCLL.

W.

PAUCIS NATUS EST, QUI POPULUM
SUÆ ÆTATIS & PROVINCIAE TANTÙM
CONSIDERAT.

Seneca Epist. 79.

DEO,
RELIGIONI, PATRIÆ,
VIRISQVE
NATALIVM SPLENDORE, MERITIS,
DIGNITATE, OFFICIIS, SAPIENTIA,
ERVDITIONE ET DOCTRINA
ILLVSTRISSIMIS AC ORNATISSIMIS,
D. JOSEPHO
L.B. DE PETRASCH
TOPARCHÆ IN CZERNECK,
CELEBERRIMARVM ACADEMIA-
RVM, FLORENTINÆ, APATISTA-
RVM ET HETRVSCÆ SOCIO,
MORAVO - AVSTRIACÆ
INCOGNITORVM,
QVÆ OLOMVCII EST,
INSTITVTORI ET PRÆSIDI
BENE MERITO.

A 2

NEC-

NEC NON
ALMÆ HVJVS SOCIETATIS
STATORIBVS, PATRONIS,
CVRATORIBVS ET SOCIIS,
NOMINE QVIDEM INCOGNITIS
EDITORVM VERO OPERVM CHA-
RACTERE NOMINATISSIMIS,
DOMINIS FAVITORIBVS ASVIS
SVMME VENERANDIS,
PAVCAS HASCE PHILYRAS,
CEV RECEPTIONIS SVÆ SYMBOLAS,
IN QVALECVNQVE GRATT ANIMI
ET VENERATIONIS
MONUMENTVM
CVM VOTO OMNIGENÆ FELICITATIS,
STATVIT, DICAT, CONSECRAT,
P. OLIVERIVS LEGIPONTIVS,
COENOBITA BENEDICTINVS.

AD

AD LECTOREM.

Si quis cum fructu peregrinas visere terras,

Vt nempè evadat Doctior inde, cupid;

Hanc perlustrandi regiones, oppida, & urbes,

Quâ par est, methodum, sedulitate legat.

Nam mirâ brevitate docet, quid ubique locorum.

Discere conducat, quidve cavere juvet.

Quod si fôrs brevitas, ignavia nostra videtur?

Crede mibi, labor est non levis, esse brevem.

Non facio ut multi, qui multa & stulta loquuntur;

Sermo meus brevis est, nec tamen ipse levis.

Nobilis es? legit? plebejus? volve libellum;

Hic certe invenies quidquid utrumque decet.

Ast Tu quisquis amas aliorum rodere scripta:

Si minus ista placent, ZOILE fac melius.

Dummodo scribendo superem, Tu vince loquendo.

Verba rapit ventus; Littera scripta manet.

REGVLA ITINERANTIVM.

Si peregr̄e pergas, semper de nocte quiescas;
 Mane cito surge, hospitium de nocte capesce;
 Atque *DEVVM* lauda surgendo sicut alauda.
 Næve aliquis morbus subeat, medici tibi fiant
Hæc tria: Mens hilaris, Requies, moderata Diæta.

ME-

METHODVS
APODEMICA,
PRO
ILLVSTRI JUVENTVTE.
PROLOGVS.

Promptitudinem vestram *IL-
LVSTRES ADOLESCENTES!* & propensum in me
animum ut ingenué expendo,
ita me vobis plurimum debere haud
invitus agnosco. Tanta enim fese
in vobis prodit discendi cupido,
tanta in me fiducia, ut exæquandi
spem mihi licet præcidant, volunta-
tem tamen obsequendi magis acuant.
De quâ ut vobis liquidiùs constet,
specimen aliquod observantiæ in vos
meæ adfero, Styli mei qualemcun-

A 4 que

que conatum, ut tantisper saltem velle me videatis, donec potero, quod volo. Cúm autem mihi innotuerit Vos iter meditari in Gallias indeque in Italiam, tale selegi argumentum, quod & genio vestro & proposito congrueret, ac illis etiam utile gratumque foret, qui peregrinandi in exteris gentes studio tenentur, politioresque literas felicius excolere, ac bené institutæ peregrinationis fructus degustare impensis affectant. Neque verò id a vobis negligendum arbitror, quod prudentiores & fortunatiores vestri ordinis facere possim animadvertisimus, quodque institutum non solùm exempla tūm ex antiquitate, tūm ex hoc ævo repetita comprobant, sed etiam sapientium auctoritas juxta ac evidens ratio confirmant.

§. I.

Peregrinationis usus & utilitas Itinera namque ad varias gentes olim instituta non minimum compaveterum sa- randæ Eruditionis, augendæque pientum ex- sapientiæ & virtutis adminiculum emplo com- probatur. existimata fuisse historiæ veterum philosophorum abundé testantur.

Sic

Sic *THALETEM* Milesium accepimus, non juvenem modò Cretam religionis hujus insulæ descendæ cupidum adiisse; Asiam deinde & phœniciam, potissimum Astrologiæ hau riendæ causâ, petiisse, verùm senem etiam in Ægyptum se contulisse, ut cum Sacerdotibus Astronomiæ peritis ibidem versari posset. Quantum autem itineribus hisce suis profecerit idem, ex doctrinâ ejus, inventisque nec paucis, nec contemnendis satis adparet, quibus & philosophiam & syderum maximè scientiam mirum in modum amplificavit. **SOLO-NEM** quoque Athenensem post munera summa apud suos gesta, post leges populo datas, feliciterque administratam Rempublicam, denique Miletum, Cyprum, Cretamque profectum, ac integro decennio peregrinatione hâc consumpto, variis auctum scientiis, in patriam demum rediisse memorant Historici. *Anaxagoras Clazomenius*, qui referente *Laërtio* Athenis vigesimo ætatis suæ anno philosophari cœpit, *agros & patrimonium reliquit*, ut discendi qua-

rendique divinæ delectationi toto se ani-
 mo dederet, ut meminit Cicero Tusc.
 V. c. 39. Taceo *ANACHARSI-*
DEM Scytham, *PYTHAGORAM*
 Samium, *PLATONEM*, aliosque
 plures Sophos veteres, qui vel ma-
 gnam vitæ suæ partem, vel adultos
 saltem ætatis annos itineribus factis
 exegisse leguntur; certe *VLTISSEM*,
 quem Græcorum sapientissimum fa-
 cit *Homerus*, a diuturnâ & longinquâ
 peregrinatione præcipue laudat, ut
Qui, accinente Horatio odiss. I. mo-
 res hominum multorum vidit, & urbes;
 Sed nec peregrinationis expers ipse
 fuit *Homerus*, quem in Ægyptum
 pervenisse non solum Sacerdotum
 libri testantur, at ipsius etiam scripta;
 Is enim regiones omnes ad quas eo
 tempore penetrari poterat, magno
 studio, magnoque ingenii acumine
 lustravit, & singulas quasque urbes,
 tanquam aliquo insigni flore, versibus
 suis ornavit, & quasi variis coloribus
 pinxit. *STRABO* quoque *Cretensis*,
 Vir plurimæ lectionis & experientiæ,
 qui *Cæsaris Dictatoris & Octavii Au-*
 gusti temporibus Romæ aliquamdiu
 sub-

substitit, longam, ut ipse perhibet, peregrinationem in Africam peregit, pluresque alias provincias magnè cum periculo, nec minori sumptu peragravit, ut deinde extantiora in Geographicis scriberet, & obscuriora quædam oculorum fide perdisceret. *DIODORVS* verò *Siculus* majorem Europæ & Asiæ partem se perâgrasse meminit, ut proprio aspectu certiora literis mandaret. *DION* denique *prusensis* in libris suis de regno, non mediocriter gloriatur, quòd annis pluribus patriâ exul multas Græcorum ac Barbarorum provincias, mendici habitu obiverit, stipemque a quibuscunque obviis pro viatico rogaverit, & de rebus sibi ignotis aut dubiis eos passim sollicitârit, quâratione complura se didicisse meminit; cùm enim semper pugillares secum deferret, ea omnia stylo diligenter adnotabat, quæ admiratione aliquâ, vel agnitione digna, aut ad propositum facientia ei videbantur. Prætereo alios propé inumeros; Ejusmodi namque peregrinationes priscis sapientiæ culto-

toribus tam frēquenti fūere in usu,
ut nihil ferē ipsis inaccessum foret,
quod ad bonas artes parandas, aut
prudentiæ & virtutis adeptionem
conducibile videretur. Hinc Poëta:

*Non Itachumite: uere lares; geminosque
Miccer e*

*Atridas; ast alio terras sub Sole calentes
Invisere Sophi Virtutis & artis amore.
Quin etiam latio dimissa juventus abivit,
Cecropidumque stetit tandem novus ad-
vena portis.*

*Reges quo-
que & prin-
cipes pere-
grinati.* II. Neque philosophos tantūm, sed
etiam maximos quosque Duces, prin-
cipes, Reges & Imperatores, qui
adipiscendæ eruditionis & prudentiæ
causā peregrinati sunt, inducunt Hi-
storiæ. *NESTOR* siquidem gloria-
tur, quod cum *Lapithis* aliquamdiu
versatus fuerit. *MENELAVS* quo-
que jactabundus exultat, quod Cy-
prum, phæniciam, Ægyptumque
perlustraverit, Thebas viderit, quas
centum clauderent portæ, & singulæ
ducentos haberent custodes equis
instructos, quodque Æthiopiam om-
nem & Sidoniam ac Libyam non sine

in-

insigni fructu lustraverit, ubique pluribus observatis plane admirandis, quæ nullâ aliâ disciplinâ perdiscere potuisset. *SOSOOSIS* etiam omnium Ægyptiorum Regum excellensissimus, Araxiam, Libyam, Æthiopiam & universam propè Indiam ad oceanum usque paragrayit, & Scythiam pone Tanaïm fluvium, qui Europam ab Asiâ disternat, quibus in locis & colonias fixit, atque obeliscos erexit, ut monumenta militiae ac peregrinationis suæ ad nunquam intermoritaram nominis sui gloriam statueret. *Maro*, autem Mantuanus ille Yates, quot regiones, quot portus, quot insulas perlustrasse ac superasse *AENEAM* suum facit antequam fugientem, ut ait, Italiam prehendere posset, ut incunabula Romani Imperii ex profugâ peregrinatione suâ statueret, Refert insuper *Laëtius* *Libr. 2. in Archelai vita* *ALEXANDRVM* Macedonem maximam terrarum orbis partem peragrâsse, ut ea omnia edisceret, quæ ad optimam Regis disciplinam pertinerent, proinde sè

pè

pè gloriari solitum fuisse aiunt: *Se plura oculis lustrâsse, quam alii Reges unquam animo & cogitatione attingere valuissent.* **PTOLOMÆVS** Rex Ægypti diutiùs quoque peregrinatus, ignotas quasdam regiones post se peregrinantibus patetfecisse dicitur: primus enim omnium, ut *Diodorus Siculus* libr. IV. tradit, Æthiopiam ingressus est; nemo siquidem Græcorum ante eum arduos & pené invios Ægypti montes transcendere, aut per eos iter tentare ausus fuerat. **CAMBISES** itidem rex Persarum multa ex diurnâ peregrinatione perdidicít, quæ deinde **CTRVM** filium edocuit, ut præclarè *Xenophon* in libris de *CTRI* disciplinâ. Sed & **CAMBISSES** ipse, qùum in Meroëm usque penetrâsset, perspectâ Insulæ fertilitate (Æris enim, ferri, argenti, aurique fodinas habebat.) magnam urbem in eâ ædificavit in formam persici clypei, ut perennem peregrinationis suæ statueret memoriam. Sic & **OSIRIS** Rex, quem Ægyptii quasi Deum venerantur, terrarum orbem magnâ ex parte perlustrâsse memo-

ra-

ratur; quā ex re adeo ipse gloriabatur, ut, referente *Diodoro Siculo*, in columnā sepulchri sui jusserit inscribi:

**OSIRIS REX SVM SATVRNI
ANTIQVIOR FILIVS, QVI
NVLLVM ORBIS LOCVM RE-
LIQVI, AD QVEM NON PE-
NETRAVERIM, DOCENS EA
OMNIA, QVE PRO HVMANI
GENERIS UTILITATE INVE-
NI.**

DEMOCRITVS verō *Ab-derites*, quem *Timon philosophus* omni-
bus aliis Sapientibus prætulit, magnum patrimonium in diuturnæ peregrinationis viatico impendit ultra octoginta juges annos peregrinatus, ut ipsem in quādam epistola meminit apud *Diodorum Siculum Lib. I.* ait enim: *præter homines ætatis meæ mundi regiones atque urbes vidi prope innumeras.* Is nemp̄, ut refert *Hipparchus*, ubicunque gentium terrarumve aliquid se discere posse arbitrabatur, illuc quam primū proficiscebatur, ne quid relinqueret quod uspiam ab homine dici posset. Perrexit siquidem Babylone, deinde

de in Ægyptum, ut à Sacerdotibus illis Geometriam perciperet, & si quæ alia eum latebant, perdisceret; Inde Magos in perside, tūm Chal-dæos adivit, a quibus prima Theologiæ mysticæ & Astronomiæ principia hausit. Trajecit etiam in Indiam, ut a Gymnosophistis propriam eorum disciplinam imbiberet; mox in Æthiopiam & ultra mare rubrum transfretavit, ut dōctis quibusdam viris congrederetur. Tanta discendi **cupido** animum ipsius incesserat!

ROMANI quoque omnium Mortaliū præstantissimi habitabiles fere omnes orbis regiones quasi proprium domicilium propriam urbem peragabant, & quidquid uspiam gentium terrarumve cognitu dignum inveniebant, illicō literis commendabant, vel in patriam transferebant, si res ejusmodi esset, quæ è loco transferri posset; adeo ut non modō omnium gentium detracta armis spolia reportarent, verūm etiam disciplinas, mores, leges, instituta, artesque omnes in proprios lares devectas, parvo temporis curriculo longe me- liores

liores præstantioresque redderent. Sic fecit *MARCVS MARCELLVS* Imperator ille sagacissimus & pugnacissimus, qui ex Syracusanâ prædâ imagines, simulacra, ac signa quæque præstantissima Romam advexit, non solum ad triumphi pompam, sed ad urbis quoque ornamentum: vix enim in Italia tunc nota erat Graphidis ars & sculpturæ ratio, in quâ deinceps plures Romæ claruerunt artifices. Sic & *L. MVMMIUS, FABIVS MAXIMVS*, aliique Imperatores Romani complures in exterias regiones peregrinati, miranda quæque signa Romam secum reportarunt, ut urbem non gentium tantum Imperio, sed optimis etiam quibusque artibus & cimeliis decorarent, hisque Musarum, deliciis cùm suos, tum adventantium oculos animosque reficerent. Credebant hincimurum Veteres illi Sapientes, Regesque & Principes fieri non posse, quin qui plura vidissent in rebus humanis, plura quoque intellegerent, faciliusque & felicius negotia quamvis ardua tractarent. Et certe nihil eruditâ peregrinatione dignius

B

esse

esse principe sive ad confirmandum animum constantibus exemplis, sive ad oblectandum jucundis, aut imbuen-dum proficuis, passim tradunt politici.

*Sapiens non
est, qui pa-
tria angulos
nunquam e-
gressus est.*

III. Nec is sum, qui mihi persuadet sapere, qui angustiore orbis angulo, vel vnius urbis mænibus, aut provin-ciæ septis inclusus delitescens, vix li-men unquam transierit, reliquas mun-di partes ignoret, nulos mortales præter indigenas suos nōrit, nullas exteris gentes, non earum ritus aut consuetudines varias viderit; sed domi deses, contentus iis duntaxat sit rebus, quæ exiguo natalis soli spatio, propriisque laris angustiis circumsepta cernuntur. Quo enim nomine nisi *Agrestis* ac pené *barbari* appellemus illum, qui Sibyllæ ex antro, aut donæo è luco nunquam profiliens, responsa quidem ac oracula fundat è tripode; cæterarum verò rerum ita sit ignarus, ut in Æthiopiâne, an in Americâ sit Mexicum ignoret? Sed & id quodammodo contra insitam hominibus indolem pugnare videtur: *Est enim animorum ingeniorumque, infit-*

Cice-

Cicero *Acad. II. cap. 41.* *naturale quoddam quasi pabulum, consideratio & contemplatio naturæ.* Quo fit ut animus noster nunquam conquiescat, sed divina humanaque omnia Naturæ & Artis miranda semper meditetur, pabuloque cogitationum ac sublimiorum rerum ideâ alatur, nec diutius in eâdem meditatione persistat, sed nova semper ac insolita continuò inquirens, his cognitis alia rursum indagaturus, *transfugit in medio posita, & fugientia captat;* cùmque natura ipsa, aut Spiritus ille ætherus a Deo nobis inditus, nocturnæ quietis tempore varias species, diversaque simulachra phantasiæ subjiciat, nunquam mens nostra requiescit, nisi ea, quæ mysteriis plena, jucunda, proficia existimat, sibi oculorum aliorumve sensuum beneficio cognita faciat. Cùm verò animus cœlum, Terras, Maria, omniumque rerum naturam, & Mores gentium perspexerit, in hâc ille magnificentiâ & varietate, quâm ipse se nosceret? quâm pro nihilo putabit ea, quæ popularibus suis dicuntur amplissima, extolluntur, uti admiranda? *Hæc in-*

*spicere, inquit Seneca, hæc discere, his
 incumbere, nonne est transilire mortalita-
 tem suam, & in meliorem adscribi sortem?*
 Neutquam ergo hâc in re assentimur
 Claudio poëtæ, qui *Beatum esse sta-*
tuit illum, qui nunquam patrio è solo
pedem extulerit. Hæc enim *Beati-*
tudo seu Felicitas nobis rustica vel epi-
curea videtur, aut saltem eorum, qui,
ut Cicero ait, felicitatem ponunt in nibil
agendo, quivé dediti ventri, sonno, &
voluptatibus, desides, indocti, incultique
vitam sicut belluae transfigunt. Astillos,
 quibus mens assurgit altius, quique,
 ut Sallustius *de bello catilinæ* ajebat,
Student sese præstare ceteris animantibus,
 summâ ope niti decet, ne vitam silen-
 tio transfigant veluti pecora, quæ natu-
 ra prona atque ventri obedientia finxit.
 His inquam, quos magnarum rerum
 species ad se vocat & allicit, peregrina-
 tionem omnino perutilem esse, &
 necessariam, tam corneæ nemo est fi-
 bræ, qui non intelligat; utpote ex qua
 datur multa audire, multa oculis cer-
 nere, multa discere, quæ nulla ferè a
 lia ratione, nulloque doctore perdis-
 cere quis posset. Hinc, ut jam attin-
 gere

gēre cāpimus, sapientissimi quique
 longinquas regiones, etiam adulta æ-
 tate, adivisse dignoscuntur. Nec id
 abs re: siquidem profitentur omnes
Sapientiae studium, quæ *philosophia* dici-
 tur, *divinarum humanarumque rerum*
esse peritiam; proindeque res humanas
 perdiscendas ab eo, qui *Sapiens*, qui
 eruditus, qui verus *philosophus* esse
 & haberi cupit. Hæc autem non in
 angusto quodam diversorio inveniri
 possunt, sed ex diversis locis, variis-
 que hominibus indagari debent. Fieri
 quidem potest, ut quispiam ex libris,
 ex Musæis & physiothamæis, intra la-
 tibuli sui officinas nonnulla discat; ast
 varia illa & miranda, quæ natura dæ-
 dala indies *dias profert in luminis auras*,
 oculorum beneficio percipienda quis
 nescit? Res quippe oculis subjecta,
 longé clarius indicium de se præbet,
 & sensus oculorum acerrimus est, at-
 que auditui aliisque sensibus præest;
Nihil verò esse in intellectu, quod prius non
fuerit in sensu, philosophorum pueri
 nōrunt. *Curiosum*, inquit Seneca,
de otio Sap. c. 32. nobis natura ingenium
dedit, ut artis sibi & pulchritudinis suæ

*conscia Spectatores nos tantis spectaculis
genuit, ut per hæc quæ obtulerat oculis,
cupiditatem etiam faceret ceterorum.*

*Qualis de-
beat esse pe-
vigrinatio.*

IV. Ceterum, ut id præviè mon-
neam, illi qui patriæ provincias, vel
exteras longèque dissitas regiones adi-
verunt, non unum eundemque sibi
semper propositum habuerunt finem.
Fuere qui Terram sanctam, Limina A-
postolorum, Compostellam, aliaque
pia loca devotionis causa inviserent.
Fuere, qui viæ ac itineri se committe-
rent, ut veneranda lipsana, sacrasque
Divorum reliquias domum piâ religio-
ne deportarent. Fuere, quorum iti-
neris ratio erant legationes Imperato-
rum, Regum ac principum jussu sus-
ceptæ. Fuerunt deniqnè, qui ut lit-
terarum studia promoverent, adire
viros doctrina inclytos, instructiores
invisere Bibliothecas, antiquitatisque
perscrutari monumenta suarum esse
partium arbitrati sunt. His postremis
hac methodo consulere, ad sapientiæ,
honestatis, prudentiæ ac virtutis amo-
rem stimulos addere, perficiendisque
moribus, & peregrinationi cum fructu
instituendæ facem præferre cordi ma-
ximè

ximè est: *Nihil enim tam præclarum,*
infit Lactantius, de opif. cap. 21. nihil
homini magis conveniens esse potest, quam
erudire peregrinantes ad justitiam, bonos-
que mores excolendos; meque satisfecisse
arbitrabor, & boni viri officium im-
plèsse, si labor meus aliquos ab erro-
ribus liberatos ad iter cæleste direxe-
rit. Illud igitur vnum, quod peregrè
ituris præsertim curæ esse debet, hîc
ante omnia inculcare par fuerit, pere-
grinationem, ad illum finem cuius a-
more, uti mox diximus, est instituta,
dirigi oportere, ut quemadmodum il-
la, velut honoratissima & accuratissi-
ma rerum multarum ac memorabilium
cognitio, prudentiæ parens, bonarum-
que artium mater & altrix habetur, sic
quoque tanquam Magistra morum,
virtutis indagatrix, ars vitæ & cultura
animi, degeneres mentes ad bonum
revocet, & sincero denique virtutis
ac honestatis amore ad Deum pere-
grinantes deducat, & fistat. Id pe-
regrinationis genus, qui vituperat,
haud sanè intelligo, quidnam sit, quod
laudandum putat. Ne quid tamen
dissimulem, istud feré contra nostri

temporis peregrinationes objici posset, quod in morem propè abierit opinio, *juvenibus, non viris, lustrandas esse varias populorum exterorum regiones, aulasque principum frequentandas, ut scilicet conversando cum exteris aliquid prudentiae sibi acquirant; moresque ruderis ex consuetudine cum populis politioribus emendare discant.* Quod ipsum institutum utùt prolixius commendare mei nunc propositi ratio exigeret, non tamen inficiar, multa eaque periculosa itinera ab aliquibus frustra suscipi, idque plerùmque iis evenire, qui vel nimis juvenes tantam rem aggrediuntur, vel litteris se non satis præmunierunt, vel de fine peregrinationis suæ, i. e. *Virtutis, prudentiae, & scientiae adeptione;* nihil cogitant, aut fidelem *Hodægetam,* sive virum vitæ jam usu præditum, eruditumque & sapientiâ excellentem sibi non adjungunt. Quibus enim ætas est infirmior, cum ubiçunque sint, tum foris, ubi maximè sunt in lubrico, facile labuntur, & pro bonis exemplis pessima, pro salutaribus consiliis noxia colligunt, ac sicut imperiti mercatores pro-

ge-

genuinis mercibus corruptas domum referunt. Errare enim eos, qui judicii maturitate carent, in omnibus, perpetuum est. Duplo autem plus videre doctrina instructos & sapientia ornatos ex quodam *Menandri* aphorismo discimus: *Major quippe in his prudentiae vis est, major que ingenii perfectio.*

Quocirca mirari omnino subit, virili aetati, provectionibusque annis itinera nostro hoc saeculo quasi videri interdicta, cum tamen plura ab hujusmodi peregrinantibus, vel uno mense observari possent notatu digna, quam integris pluribusque annis ab ignaris omnium rerum adolescentibus fieri solet. Hi namque ludicris, vanis & levibus, ut plurimum rebus intenti, juveniles duntur sectantur voluptates, pascere oculos, non mentem satagunt, nec studiosae satis contemplationibus seriis sibi olim & patriae profuturis indulgent. Plerisque enim, quod dolemus, in suis peregrinationibus una ferent cura est indagare inutilia ac inepta, ubi nempe locorum Apicci culina fuerit, ubi Messalinæ fornix, ubi & quot stillicidia Romæ, cujas equus Curtii Theſ-

Peregrinatio adultis
quam juvenibus utilior.

salusne, an Numida? Quot ramis instructa fuerit navis Ulyssis? dextrumne prius, an sinistrum pedem Aeneas ē navi extulerit? Vinum falernum chio, Lesbium Cæcubo aut Massico sit sapidius? & his et iam nugaciōrēs nugas, quāe vēl Catoni risum excūtiant. Unde səpiūs accidit, ut paternam dissimilantes substantiam, & Virtutes domesticas exuentes, vitiis exoticis operam navent strenuam, hisquē solis (*Si morbos fortē quosdam exterorum exceperis*) ditiores facti, domum tandem redeant, nihil nisi seram nimis itinerūm (malē institutorum pœnitentiam reportantes: Solet enim idem hujusmodi peregrinatoribus fatum esse, quod phrygibus, qui serō demum sapuēre.

Nobilibus post absoluta studia peregrinatio maximē congrua.

V. Verūm tametsi ejusmodi Adolescentibus maximos sumptus cum laboribus perire mirum videri non debat, minimē tamen æquum existimo pronuntiare de re ipsa odiosē ex eo quod convenit illi per accidens: *Siquidem, ut Cicero ajebat, non idcirco non optimē nobis a Diis est provisum, quod multorum beneficio perverse utantur; etiam patrimonii multos malē uti videmus in patria*

patriâ, nec eam ob causam ipsos beneficium a
 patribus habere nullum debere arguimus.
 Sit ergo peregrinatio pluribus noxia;
 at certe, qui peregrinandi studium vi-
 tuperat ex his accidentibus, non satis
 capere videtur; quae sit illius indeoles,
 quae utilitas! *Sola hæc namque disciplina,*
 ut perhibet Franciscus Patritius, *digna*
est ingenuarum artium cultoribus, digna
philosophis, digna principibus, digna Re-
gibus, digna claris eruditisque Viris, digna
denique omnibus, qui supra vulgus emine-
recipiunt. Non igitur in vili habenda
 peregrinatio, quia quibusdam ita vi-
 detur: sed censemus lèvos & impe-
 ritos illos sic affici, qui vellent omnes
 sui similes esse, ut in communi illo gre-
 ge laterent, & inscitiae notam effuge-
 rent: *per pulchrum verò esse ex aliorum*
erratis in melius vitam nostram instituere,
 & non quid alii egerint, sed quid agere de-
 buerint, nobis imitandum proponere, *DIO-*
DORISICVL Isententia est. Cum ita
 que alia sit atque alia aliorum conditio
 & fortuna, non quid unumquemque
 omnium deceat, sed quid quisque pos-
 sit, quidve expediat, initio animadver-
 tendum est. Qui justa ætatis matu-
 ritate

*Libr. I. ad
principium.*

ritate vigent, bonaque doctrina & educatione a teneris instructi generosa in dolo ad alta & sublimia pleno gradu assurgunt, parique contentione ad virtutem & prudentiam ad spirantes quocunque demum modo viam sibi sternere festinant ad honores, illi meo quidem animo ritè de adeundis regionibus exteris consilium maturius in eunt. Cum enim intimas philosophiae partes jam penetraverint, illas etiam quæ sensibus & maxima ex parte Mortalium judicio patent, sibi quoque delibandas & perspiciendas merito proponunt. *Nemo immaturus, quisquam est ad animæ sanitatem.* Quid autem nobili loco natis, & ad capescendos Rei publicæ fasces velut a natura factis dignius, quid consultius, quam ea omnia a primis jam annis sibi parare, & cum ipso quasi lacte imbibere, quæ patriæ & reipublicæ, id est, iis quibus cum vitam degimus perinde ac exteris, totisque gentibus aliquando ex usu sint? Plebeia quidem ingenia & humi repentia otium querunt & umbram. Alia mens infidet Nobilibus, qui virtute sua, vel natalium splendore aliis præ-

præfulgentes, cuvis etiam genti nosci-
 tiles & conspicuos se reddere, ac cae-
 teros hominum ordines gloria, vel
 eminentia dignitatis anteverttere fata-
 gunt. Semper vero puer est, qui extra
 paterni agelli ambitum, solem non vidit
 alium, inque parietibus domesticis, ut Co-
 micus ait, semper quasi claudus futor latet.
 Sublimioribus geniis agnatum est mo-
 veri, patriamque non soli & fundi sui
 finibus includere, sed mundi theatrum
 perlustrare, illasque præsertim gentes
 adire, videre urbes, palatia, Acade-
 mias, & alia ejusmodi miranda, unde
 non meliores solū, sed & doctiores,
 prudentiores & sapientiores in Patriam
 redeant. Juvenum tenelli mores, se-
 quax eorum ductilisque in omnem
 partem indoles, cereaque illa teneri-
 tudo, & tamquam argillæ mollitudo in
 quascunque figuræ formabilis, do-
 mesticorum primo attactu magis,
 quam natalium afflatu, influxuque sy-
 derum plerumque finguntur. Domi
 subinde audiunt, videntque illi, quæ
 pudet pigetque referre, exempla tur-
 pitudinum, vitiorum imagines, deli-
 ciis, voluptate, otio corpus, animum
 li-

libidine corrumpunt ; ex frequenti etiam cum domesticis usu serviles induunt mores. Rerum verò imagines a primis annis suscepτæ quantoperé hæreant, quantumque vim habeant, vix credi possit. Sapuit, qui dixit : *Adolescens, juxta viam suam ambulans etiam cùm senuerit non recedet ab eā.* Quapropter cum ætas tenera primum seu Vitiorum seu Virtutum fementem prout quæque ante aliam inciderit, altissimè excipiat, neque alterius facilè frugis, quām cujus admisit semina, messem reddat, adlaborandum cum primis, ne juvenes domi idoneo vitæ morumque magistro destituti, aliena negligentia pereant, & flagitia prius quam noscant, addiscant ; discriminè sanè haud faciliū avertendo, quām per loci mutationem & in exteris gentes peregrinationem. Vt enim mites plantæ telluris vitio laborantes, aut steriles, si transponantur interdùm fructificant, & mutatione loci fœcundantur, sic & ingenia præsertim tenera alio translata mirum subinde quantum proficiunt, & sub alio sole, alioque doctore aut moderatore, ad omnem virtu-

virtutis & doctrinæ partem refinguntur.

Optimaque in patios referunt exempla penates.

VI. Hunc in finem, si benè genium Qualiter
institutum
peregrina-
tio, ut sit
utilis. vestrum novi, *ADOLESCENTES OPTIMI!* peregrinationem, quam suscipere decrevistis, è re vestra & usu vel maximè futuram existimo. In ea enim qua conclusi estis, ultima orbis eruditum thule, desunt vobis subsidia, queis a plebeia sorte, aut superba nigrantium Aristoteliadum ignorantia in altiora Eruditorum subsellia possitis emergere. Vobis ergo ceu tenellis surculis, *in quibus spes publica vertitur,* ritè excolendis formandisque locus omnino mutandus videtur, ne ea cura neglecta silvescatis, frustraque deinde sit omnis labor: *Frangas enim citius,* *quam flectas, quæ semel induruerunt.* Sed enim quia locorum mutationes nihil momenti habent, nisi comes adjungatur prudentia, aliaque cultura, dannam cum primis operam monet Sene-
ca, *Non tam ut alibi sis, quam ut alias fias.* Quid enim peregrinari juvat, si peregrinaris cum affectibus tuis, & tua te sequantur vitia? Sic igitur pere-
gri-

grinari vos volo, *ILLVSTRES ADOLESCENTES!* ut nullibi sitis a bona mente peregrini, nusquam ab hoc Hodægeta sejuncti. Quocunque enim proficiisci vos contigerit, uti vos comitabitur Parentum & Amicorum affectus, ita velim & mea præsens vobis adspiret disciplina. Volo, *inquam*, vos peregrinari prudenter & cum fructu, non vagari, discurrere, *mutare cælum, non animum*, quod quivis facile potest, sed indagare, discere, ruminari, proficere, quod pauci. Ad voluptatem qui peregrinationem solùm instituunt, aberrare mihi videntur a vero ejus fine & usu, qui non in eo situs est, ut rerum novitate pascantur oculi, & fibula laxetur curiositati, sed ut iis immoretur peregrinans ex quibus fructum capiat & emolumentum. Est quippe *peregrinatio*, de quâ nunc agimus, *præcipuarum Europæ partium per-lustratio*, ut *mores variarum gentium explorentur, scientiae, artes & linguae magis necessariæ discantur, & rerum experientia ad benē beateque vivendum acquiratur*. Hoc autem compendii facere qui voluerit, consilio vel maximè indiget eo-

eorum, qui regiones dissitas pervagati,
infusas in populos morum, idiomatum,
vestium, locorum varietates nōrunt.
Ista præcognitio prorsūs necessaria
est. Nam peregrē iturus, qui gentium
indolem, moresque & consuetudines
ante suum discessum theoricè perspe-
ctas habet, ubique eam init vivendi &
conversandi rationem, quæ ipsum ab
omnis generis discriminibus & pericu-
lis eximere queat. Ad hoc ipsum ex-
pedit maximē Geographos & itinera-
riorum Scriptores prælegere, ac illa
excerpere, quæ usui nostro, in eo,
quod meditamur, itinere inservire
possunt. Isti enim Hodæporici non
modo gentes, regiones, vrbes, maria,
flumina, lacus, paludes, & alia ejus-
modi suis in tabulis complexi sunt, sed
etiam diversos ritus, moresque singu-
larum fere nationum, & varias homi-
num naturas, ac insuper exempla quæ-
dam & præcepta politica, naturalia,
œconomica, scientifica, & quæ ad
commercia spectant, de quibus omni-
bus velut præcognitis nos instrui con-
sultum fuerit. Eum in finem præter
recentiores Cosmographos, quos

C

mag-

magno habemus numero, juvabit rese-
gere ea, quæ *Erasmus Francisci, Missoni-*
us, Johanes Boterus, Hilarius Pyrckame-
rius, & alii peritiores Hodegi in suis de-
ratione peregrinandi libris hinc inde re-
culere, ubi ex itinerariis præcipuis ple-
*raque talia inseruerunt, quæ peregrin-
antium usui futura sint. Quid autem in
ipsâ peregrinatione maximè sit obser-
vandum, vobis hîc non suggero tan-
tum, sed si quid apud vos possum, inge-
ro & inculco, paucis multa complexus.*

*Quid in iti-
nere agen-
dum.*

VII. Primò itaque cogitet peregré-
iturus, quemnam suæ peregrinationis
scopum sibi præfigat; quod studiorum
genus affectet; quid, ubi, & a quibus
discere velit, quemque suo in Itinere
ordinem tenere intendat. Ex hâc
namque præconceptâ finis ideâ totius
feré peregrinationis in posterum a-
gendæ ratio dependet. Solent autem
Germaniæ Nobiles hunc fermé in pe-
regrinando servare ordinem, ut perlu-
stratâ superiore & inferiore Germaniâ,
secundo Rheno in Hollandiam vel re-
cta in Angliam trajiciant, inde in Gal-
liam, porrò in Hispaniam, post in Ita-
liam & Siciliam, ac domum tandem
per

per Venetias se recipiant. Qui vero hanc peregrinationem majori cum fructu, & minoribus impensis confidere cupit, *Primo* operam dabit, ut linguam gentis illius, ad quam se conferre cogitat, prius addiscat. *IIdo*, ut ejusdem gentis chorographiam sibi familiarem reddat: quod ipsum de praecipuarum illius provinciae familiarum notitiâ & genealogiâ facere convenit. *IIIto* ut relationes de eâdem gente ab iis editas, qui prius easdem regiones perlustrarunt, consulat. *IVto*, ut aliquis sit in comitatu, qui jam eandem peregrinationem confecerit. *Vto*, ut postarum diverticula & mansiones per loca, quæ peragrat, studiose indaget. Hæc sanè permagni sunt momenti: nam sicut Venator ille optimè venerationem instruit, qui probé novit, qualis & quanta est sylva, in quâ venatur, sic & is optimè iter suum dirigit, qui regionem, locos & diverticula vel *pictis e tabulis* noscit. Inter peregrinandum canibus uti, præterquam quod molestum est, etiam periculo conjungitur. In vecturâ e quo laboris paciente, pretiique non

magni, si modo haberi potest, peregrinans utatur. Nobili tamen loco natis & patrimonio abundantibus, maiores sunt partes, neque eorum cuiquam declinandæ: Etsi multi in fastum convertunt opes, neque se nobiliter vivere arbitrantur, nisi in pompa & luxu vivant; quæ non solum falsa, sed impia quoquæ opinio est. Quibus vero humilioꝝ est conditio, satis hoc fuerit, si in itinere honeste vicitent, & miseriam a se propulsent. Cum autem plebeji insidientur paſſim peregrinantium loculis, hos oportet omnino in diversoriis circumſpecte agere. Quam ob rem minimè probò inconsultum istud nonnullorum consilium, qui nimium in ſe fidentes, alios ſua mentiuntur ulna & indole, quæ quia ſine fuco & diſimulatione eſt, eandem ſinceritatē ubi viſ reperiri existimant. Hi tales ſuam primū inconsideratam agendi rationem agnoscunt, dum in aliquod diſcrimen incident, ſuisque impendiis diſcunt non cuilibet eſſe fidendum, & quod dici ſolet, *Diffidentiam eſſe ſecuritatis parentem, priusque, uti Cicero ajebat: multos ſalis modios ſimul edendos eſſe,*

esse, ut amicitiae munus expletum sit.
Ejusmodi præmonita maximo fore
commodo, si observentur, prudens
nemo ambigat, siquidem ante oculos
incessanter observari debent mala,
quæ sæpius eos obruunt, qui nimium
animi candorem profitentur, in idque
circumspectius entendum, ut, ante-
quam eveniant, præveniantur. Inter
peregrinandum studiosus paucissimis
iisque selectis utatur libris, qui erunt
Cosmographici, Gnomologici, His-
torici, Hypomnematici, aut ad excerpta
& adversaria instructi.

VIII. Igitur ut peregrinatio Vobis ^{Peregrina-}
^{tionis finis.} sit, quod debet, *Morum & vitæ Magi-*
stra, Eruditionis & prudentiæ pararia,
tria hac in re ante omnia vobis pro-
ponite, prudentiam, Scientiam, & Mores.
Quæ omnia Vobis peregrinatio ad ex-
teras gentes, si consultò, si ritè instituta,
adferre debet. Ac prudentiam quidem
ea conciliari etiam ante prudentiæ
annos, tam clarum est, ut non aliam
Homerus Vlysseæ prudentiæ causam
assignet, quam peregrinationem. In ea
quoque sententia fuisse videntur La-
cedæmonii, qui Apollinem sapientiæ

præsidem quaternis manibus, totidemque auribus fingere consueverunt, illud nimirum innuentes, eumdemùm *prudentem Virum* haberi debere, qui plurimas res viderit, palpaverit, audiverit. Hinc illud poëtæ:
Vtilis ille vir est, multas qui viderit urbes.
 Nec immerito sanè. Nam Instituta, leges, jura, Ritus gentium, Mores & Consuetudines hominum, Statuta Civitatum, ac orbis Mirabilia habere perspecta, mirum quantum ad prudentiam ponderis adferant, & momenti, quam egregié ingenium ornent, judicium forment, linguam cum mente erudiant, si non libata leviter, ut multis, sed serio observata, retenta & in usum fuerint reposita. Quicunque ergo dñe fine peregrinationis, id est, *Virtutis & prudentiæ* adeptione serio cogitat, quicunque etiam semina disciplinarum suo pectori inserere constituit, seque contra barbarieim & ignorantiam, pestes vitæ humanæ, hostesque infensos, armare generoso proposito in animum induxit, suam omnino peregrinationem juxta interiorem civilemque prudentiam debet institue-

stituere, ac cum primis solertiūs inve-
stigare diversorum hominum mores,
varia ingenia variasque indoles; prin-
cipum actiones, Aulicorum ritus, ur-
banas quoque ac civiles, militaresque
disciplinas secundum varias gentes:
perquirere res maritimas, navigatio-
nes, commercia, animalium, arborum,
plantarum, fossiliūm naturam, & reli-
qua ad cœlestium humanarumque re-
rum notitiam facientia; Verbo debet
studiose scrutari & indagare *Cosmogra-*
phica, Astronomica, Geographica, Geor-
gica, Nautica, politica, Academica, seu
Literaria, Ecclesiastica, Historica, &
his similia, quæ intellectum instruunt,
& varietate suâ tedium ex severiori-
bus forté hauriendum mirè interpo-
lant & temperant. De his in me-
moriæ adjumentum sigillatim agere
volupe est.

IX. Igitur circa *Cosmographica* in-
quiri debent Horizon, Meridianus,
longitudo & latitudo loci, declinatio
poli, Magnesis a polo Mundi, sub quo
parallelō situs sit locus, sub quo cli-
mate, in quo hæmispherio, sub quo toto
gradu, an versus orientem, occiden-

C 4 tem,

tem, Meridiem, Septentrimonem; Quis ibi ortus & occasus solis; quæ crepusculorum initia, qui fines? &c.

ASTRONOMICA videlicet Horoscopus ascendens, Medium cœli, *Zenith* & *Nadir*, Stella verticalis, planeta dominans, Signum Zodiaci, gradus, cui locus est subjectus, & reliqua in globo armillari seu cœlesti designata.

GEOGRAPHICA, An scilicet locus sit mediterraneus? An pars continentis vel Isthmus? An ad flumen, aut fluvii ostia vrbs sita sit? Quâ regione, quo regno, quo duçatu, Episcopatu, dominio? versus quam mundi plagam? quæ vicinæ aut finitimæ regiones? Quanta vrbium, oppidorum, pagorum, arcium, castrorum frequētia? Qualis sit regionis divisio? Quæ vrbes præcipuae, quæ Emporia, quæ & quales viæ publicæ, quæ & quot teloria? Itineris qualitas, Stelæ seu statuæ, mercuriales; quæ Topographia, quæ situs specialis? &c.

GEORGICA nempe, quæ regionis facies, quæ natura agrorum, quæ gleba, quæ fodinæ, quæ nemora, quæ Soli indeoles, nùm uliginosa, arenosa, fer-

fertilis? An frumenti, vini, & olei, leguminum ferax? Num plana, montosa, sicca, humida, paludosa? An frequens incolis vel deserta? Indaganda quoque rerum variarum, quae ibi reperiuntur, copia & natura: Aëris qualitas, auræ temperies, cœli salubritas, vel inclemensia. Quibus morbis incolæ sint obnoxii. Quæ victus potiusque & habitationis ratio; quæ deliciæ, ac reliqua iis in locis obvia.

NAVTICA, quæ nimis sit fluminis vastitas, profunditas, rapiditas, aquæ qualitas, vada, syrtes, brevia, rupestes, scopuli, promontoria, sinus, naufragii pericula, mediisque in fluctibus aræ, insulæ, voraginiæ, piscinæ, &c.

POLITICA, quænam sint, provinciæ leges, in re bellicâ, civili, principum electione vel successione, in administrandâ justitiâ, in acie instruendâ, in arcibus muniendis. Quot & quinam sint Regni ordines; quæ illorum jura; qui solemnes congressus, quæ vis & auctoritas procerum; quis Regii, publici, sanctioris consilii modus; quæ Aulæ ratio, quis splendor; quantos redditus annuos hic vel ille prin-

C 5 ceps

ceps habeat, quam copiosum conscribere possit exercitum; quot pedites, quot equites parare; Quænam sint ea, quorum princeps jus sibi specialiter vendicat. Qui commeatus, quæ obsonatoria, qui mores, qui ritus & incolarum consuetudines. Qui vestitus Virorum, Mulierum, Sponsarum, Civium, Rusticorum, Nobilium, Sacerdotum, Monachorum. Item funebres apparatus, ingeniorum fœcunditas, industria, labor, studia virtutes & vitia. Artificia, Mechanica, commercia, artes, manufacturæ, monetæ, pondera, mensuræ, formæ gubernationis civilis, judicia, leges, municipia, immunitates, officia forensia, onera publica, tributa, vectigalia, privilegia, census, proventus; disciplina militaris; Ritus nuptiarum, conviviorum, Encæniorum; Ludicra exercitia, animi relaxations, conventus Nobilium, & si quæ alia ejusmodi.

ACADEMICA seu *LITTERARIA*, quis nempé & qualis rei litterariæ bonarumque artium cultus; quæ studia, quæ artes, quæ scientiæ maximè vigeant: Qui characteres in eâ regione

gione peculiares. Quales Bibliothe-
cæ; An in iis rariores libri, selecti, se-
creti, antiqui manuscripti, non im-
pressi. Investigandæ etiam scripturæ
veteres in saxis aut laminis veteribüs-
ve monumentis incisæ, aliæque ejus-
modi antiquitates visu mirabiles, puta
*Gigantum strata, Wandalorum Cæmete-
ria, Romanorum castra, legionum stativa,
præsidia &c.* Antiqua item numis-
mata, elegantes picturæ; necnon co-
luminarum, statuarum, obeliscorum,
pyramidum, sepulchrorum, & aliorum
monumentorum reliquæ. Epigram-
mata, propeniptica, Epithalamia,
Epicedia, Epitaphia, inscriptiones pu-
blicæ, satyrica, tragica, technopægnia,
dicteria, Adagia, Melodiæ artificiosæ,
organæ, instrumenta Musicaliæ, Geo-
metrica, Mathematica, hidraulica, Ar-
tifices in artibus excellentes, pictores,
Statuarii, sculptores, Architecti &c.
Academiæ, Scholæ, Gymnasia, Socie-
tates Eruditorum, Regimen academi-
cum, institutionis ratio, methodus-
que docendi, stipendia professorum;
Viri doctrinâ illustres, Scriptores,
Componistæ; Aucupes quoque & pi-
cato-

catores, pro indagandis scilicet historiis & naturis ferarum, volatilium & aquatilium. Sed & cum primis indagandum de incolis, An bonis moribus, liberalibus disciplinis, vel mechanicis artibus sint instructi? An frugi, urbani, humani, vel fraudulenti, efferi, crudeles, barbari, otio & ventri dediti? An armis, aut litteris præstent? Num sint dociles, robusti, curiosi &c.

ECCLESIASTICA, videlicet Religio prædominans, cultus divinus, Ecclesiarum apparatus, templorum copia, nitor, structura; Quæ in iis monumenta sepulchralia? Quæ etiam festa, Ceremoniæ, ritus, cantiones sacrae, Conciones, Auditorum frequentia, populi devotio; cleri mores, doctrina, disciplina; jejunia, eleemosynæ, processiones, statuæ thaumaturgæ; Dignitates & officia ecclesiastica; Collegiatæ, præbendæ, Abbatiae, Monasteria, judicia sive consistoria ecclesiastica, leges & consuetudines in contrahendis matrimoniiis, in funeribus.

HISTORICA: Vrbis antiquitas, origo, elegantia, plateæ, templa, curiæ,

ar-

arcēs, ædes præcipuæ, familiae nobilēs; Heraldica, genealogica, Gubernatores illustres, monumenta, resque auditu & relatu memorabiles.

X. Hæc verò disquisitio, ut majori ^{peregrinan-}
^{tis officium.} cum fructu fiat, necesse in primis fuerit, *adire, lustrare, videre, interrogare, judicare, discurrere, conversari, colloqui* &c. Adire viros eruditos; lustrare aulas, templa, vicos; invisere Academias, inspicere Bibliothecas, interrogare peritos, ac præfertim audire Sapientiæ doctores, sicque cum singulis versari & discurrere, ut quæsita distractis, nondum inventa quæratis, & præcognita inveniatis. Quantum ex studiosa ejusmodi inquisitione & familiari cum peritis doctisque viris conversatione peregrinanti redundet utilitatis, notius est, quam ut pluribus debeat ostendi: Si enim ruinæ, *quod aiunt*, & monumenta veterum Heroum nos commovent adspectu, quidni istæ imagines vivæ Virtutis & doctrinæ? Habitat namque in vultu animus, qui si bonus ac honestus est, radios ex illâ ipsâ vultûs compositione spargit, qui se aliorum animis ingeunt,

runt, quique tacitis nescio quibus ille-
cebris hominum studia & benevolen-
tiā pelliciunt, & pelliciendo illu-
strant. Certē *Erasmus ille Roteroda-*
mus sæculi sui decus, aliquando inter-
rogatus à quodam, *quā ratione doctus*
evadere posset; respondit: *Si doctis assi-*
dué conviveret, & doctos non minus at-
tente, quam reverenter audiret. Au-
reum, me Hercle! dictum: ad cujus
similitudinem vos ut componatis, om-
nesque ingenii nervos intendatis ve-
lim. Et in his quidem abesse debet
torpor omnis, morositas, & oscitantia;
abesse debet & verecundia subrusti-
ca, nimiaque taciturnitas; sed & præ-
cavenda festinatio nimia, ne peregrin-
ans plus æquo properando, oportu-
nas proficiendi occasiones negligat,
aut aliqua maximè observanda præ-
tereat, sicutque peregrinationis fructum
amittat. Importunos Vos hīc esse
volo, & modestè curiosos, descendique
cupidos: *Rogare, inquirere, percontari,*
foris, domi, in itinere, in agro, in urbe,
foro, aulā, templo, de moribus, legibus, situ,
munitionibus, opificio, mercaturā, teloniis,
vectigalibus, proventibus, naturæ curiosis,
fossi-

*fossilibus, mineralibus, thermis, aut si quid
insigne oculis vestris in quāvis regione oc-
curredit.* Scité omnino & apposítè
in hoc parergon poëta vulgaris:

*Multa rogare, rogata tenere, retenta notare.
Hac tria discipulum faciunt superare Magistrum.*

XI. Eluxuriari videbor, si fusiùs *Singularia
diligenter
notanda,*
prosequi velim singula, ex quorum fo-
lerti investigatione peregrinando ani-
mum juxta, ac sermonem feliciter pos-
sitis excolere: nam præter ea, quæ jam
attingere cœpi, *peregrinatio*, inquit Se-
neca Epist. 104. *notitiam dabit gentium,
novas vobis montium formas, nova climata
ostendet, inusitata camporum spatia, irri-
guas perennibus aquis valles, thermas,
metallifodinas, hujus vel illius fluminis sub
observatione naturam, aliaque hujusmodi
plura naturæ dædalæ prodigia, ut nus-
quam se se non offerat discendi & pro-
ficiendi occasio.* Vos arripite tan-
tum, & ut *APELLI* nulla diès sine
lineâ, sic nec vobis dies, nec hora, pe-
ne dixeram momentum, sine aliquâ
observatiuncula, quæ vos in omni
genere vitæ prudentiores reddat, ani-
mumque imbuat novo semper aliquo
sapientis judicii succo. Hæc notate,
nec

nec memoriae tantum, sed pugillaribus,
 chartis, tabulis consignata seponite,
 in ordinem digerite, & quod caput rei
 est, tamquam cimelia adserveate, re-
 condite, relegite. Cavete porro dif-
 feratis videre tamquam sœpè visuri,
 quod videre nunc datur, quoties vo-
 lueritis: Non enim mora, sed diligen-
 tia fructum dabit itineris, in quo or-
 bem quasi compendio licebit postea
 contemplari. Si Vrbes videritis, Vi-
 ros, Mores, Instituta, Consuetudines
 penitiùs consideraveritis, & quid ur-
 bes, Viros, Mores ubique servet vel
 corrumpat, observaveritis; si vitia ho-
 minum notaveritis, ut vestra corriga-
 tis, si denique, ut alia præteream, vir-
 tutes rectasque vivendi rationes ani-
 madvertere volueritis, & imitar non
 pigeat, quos laudare aut mirari dele-
 ctat, omne profectò in vestra pere-
 grinatione punctum tuleritis & præ-
 mium, sicque alienæ facti fortunæ ar-
 bitri, vestræ fabri tandem fieri poteri-
 tis, ubique Domi futuri, ubique velut
 in fundo vestro dominaturi, ac fatis
 etiam pollice verso illusuri. Etenim
 ut apposité Ovvenus:

Fata

*Fata regunt fatuos, sapiens dominabitur astris;
Non fatum, at fato se regit ipse suo.*

XII. Ad SCIENTIAM venio & ^{Adeundi cu-}
DOCTRINAM, quæ vel ab *Auribus*, ^{juslibet re-}
vel ab *Oculis*, aut a *Doctoribus*, ^{gionis viri} *vela*
Libris hauritur. Et de LIBRIS qui-
dem neminem esse credo, qui ambigat
hos utilius Domi haberi & tractari,
quam in continuo peregrinationis mo-
tu. In DOCTORIBVS aliter com-
paratum est; sua enim cuique terræ
gemma, sua Minerva, nec vlla tam
beata gens, nulla tam felix regio, quæ
omnia includat ingenia, sed sparsa illa
ubique & diffusa, sapientissimâ Dei
Oeconomiâ, in remotas etiam mundi
oras, ne vni loco aut terræ Musas pu-
temus alligatas, sed ubique hominem
comitari, & suos in famæ theatro col-
locatos alumnos, procul nonnunquam
a genitali suo solo amandare, ut inter
alios tamquam Soles emineant, & ve-
lut inter ignes Luna minores. Hos com-
pellare, adire, audire, in eorum no-
titiam se insinuare, favorem ambire,
amicitiam exposcere convenit. Quod
si feceritis (*ut id haud difficile apud tam
humanos*) bone Dëvs! quæ occasio ex

D con-

convictu, auditu, alloquio indies discendi & rem faciendi in tam opulento Musarum mercatu, & litterato Doctorum commercio fese ingeret? Quanti sané vel ex solo cum Literatis colloquio in peregrinatione fructus capiantur, uberiùs edocuit *Maconisius* in suo itinerario. Idem paucis nos docet D. Gregorius L. 8. E. 29. *Quia, inquit, aut discit audiens, quod nescire se nouerat, aut cognoscit id, quod se nesciuisse nesciebat.* Et verò si non aliud, certe vel ipse vultus, & brevis etiam sermo, aliquid juvabit. Immò est semper quidpiam, quod ex magno viro vel tacente proficias: *Sicut enim nau tas in tenebris leuis intermicantis Syderis illustratio dirigit; sic nos in hac vitâ vel inspecti illi viri sapientes & eruditi instruunt.* Vnde sapienter omnino doctissimus Abbas *BELLEGARDE* in suis Regulis vitae civilis Euphyandros his admonet verbis: *S'il étoit possible, il ne faudroit frequenter que des bons espris, & d' habiles gens; leur entretien est une école, ou l'on peut apprendre avec plaisir, ce qu'ils ont appris avec peine.* Qui ad hanc segetem venit, si sapit manipulos frugum colligit, & in usum suum recondit. *Vide infra §. 17.* XIII.

XIII. Jam quæ ab *Oculis* utilitas? *Oculis per-*
lustranda
Qui hīc veri & individui ad scientiam
duces; Nam quæ tam rigida mens,
quam non delectent, moveant, fle-
ctant tot oculorum objecta & blandi-
menta, jucundaque illa ac varia gen-
tium, vrbium, locorum, climatum
perlustratio? Illīc spectare datur re-
giones fœcundo glebarum cultu, mon-
tium, vallium, nemorum, agrorum fer-
tilitate, leni fluminum murmure, in-
signi aëris, & cœli temperie celebra-
tas. Alibi videoas prisca Heroum tro-
phæa, Statuas, Circos, Arcus, Thea-
tra, Sepulchra, Lapidès, aliaque mo-
numenta; Isthīc sacrarum Ædium,
Templorum, Palatiorum rudera, & in
his ipsis venerandæ Antiquitatis ve-
stigia, priscae pietatis exempla. Alio
in loco miraberis Templa, Scholas,
Collegia, Academias, Bibliothecas,
Speculas Mathematicas, Ephestia,
Musæa, Lararia, Cimeliarchia, Physio-
thamæa, Numiphilacia, Naturæ &
Artis prodigia, Cælaturas, Gemmas,
Artefacta rariora, & similes prisci,
meliorisque ævi reliquias, ac sexcenta
alia, quæ non delectant solūm intuen-

tem, sed velut bonarum Artium & annosæ Virtutis panegyres peregrinatem mirificé afficiunt, jucunditate sua erigunt, docent, instruunt, forincent, exercent, ejusque animo adspectu tot sublimium & grandium rerum, insig-nem veræ sapientiæ, & gloriæ cupi-dinem ingenerant. Ista enim omnia bene expensa interdùm plus loquun-tur, plusque oblectant & profunt;

Quid in Bi- quam ipsi scriptores. Vbi autem in
Bibliotheca peregrinando Vobis concessus est adi-tione obser-vandum. *frequenta-* tus ad aliquam Bibliothecam, circa ejus dispositionem & ordinem primò eritis solliciti. Dein ejus memorabi-lia & singularia *præfecti* ductu vel de-fultorié percurretis. Attentiús vero Manuscripta perlustrabitis, quorum vobis expetetis catalogum, ex quo potiora feligatis, ea que secundum antiquitatem, ornatum, genuitatem, aliasque regulas examinabitis singula bené adnotantes, cùm Manuscripti codices non minimi sint momenti in re litterariâ: Horum enim ope divinam omnem & humanam sapientiam felici cuiodam fluxu ad nos derivatam habe-nus. Lustratis hisce Manuexaratis

co-

codicibus, ad reliqua pergetis cimelia,
 Numos, Antiquitates, Lithologica, a-
 liaque rariora, in quibus pro subjecti
 merito hærebitis, eorumque potiora,
 bonâ *præfecti* veniâ, in pugillares cu-
 fraté & seduló referetis. Inde perge-
 tis ad libros paulò attentius discutien-
 dos, quorum rariores, ut *præ cæteris*
 indicentur, postulabitis, & notatu di-
 gniora in tabulas conjicietis. Istud
 verò inter prima repono monita, ut
 cum viro erudito, qui accuratiorem
 habeat rei Litterariæ notitiam, & ar-
 cana Bibliothecæ noverit, familiarem
 quamdam Societatem ineat. Equi-
 dem nonnullos forte Gryphis, sævo ac
 scythico ferarum generi, similes offendit
 is, qui, *Melā teste, thesauros mirē*
amant, mirēque custodiunt, ac attingenti-
bus infestī sunt. Sed veri docti, qui
 cum eruditione simul pietatem con-
 junctam habent, ab hac invidiâ sunt a-
 lienissimi, gaudentes potius, ac gloriæ
 sibi ducentes, si libris suis possint aliis
 inservire. Hos igitur adire, hos con-
 sulere oppidó expedit. Ceterūm hac
 in re plurimūm proderit relegere Tra-
 ctatum *Baudeloti de Dairvail de utili-*

tate peregrinationum, Parisiis A. 1686.
in 12. typis exscriptum sub titulo:
*Traité de l' utilité des Voyages, & de
l' avantage, que la recherche des Anti-
quités procure aux Scavans.*

*Aures &
exercitatio
resertim
id discen-
tas linguas,
n subsidium
dhibende.* XIV. Quæ demum ab *Auribus* ad
Doctrinam promanet utilitas, notius
est, quā ut pluribus debeat com-
monstrari. Quis enim tam corneâ fi-
brâ? Quis tam sensibus hebes, quem
audita tot rērum Eruditarum varietas,
tanta morum, consuetudinum, legum,
rituum discordia, ac etiā tot gentium
discors concordia, non instruat, non
informet & erudiat? jam de *Linguis*,
quæ auditū & usū maximē discuntur,
non est quod hīc verba prolixius fa-
ciam. Neminem enim esse arbitror,
qui dubitet plurium linguarum peri-
tiā ad utrūque usum tūm ad lectio-
nem, cūm ad sermonem esse omnino
necessariam, ac maturè parandam, &
ipsā exercitatione apud exterā gentes
perficiendam: Nam *tutius ex ipso fonte*
bibuntur aquæ. Illud hīc obiter Vos
præmonitos velim, quod si studiorum
causā ad exterō proficiscamini, id im-
pensiū agatis, ut non minū discipli-
na

na capessenda, aut discenda scientia
linguarum studia perficiat, ac consum-
met, quam linguæ ipsas adornent fa-
cultates; Illæ enim folia tantum sunt
& cortices, hæ eruditionis medulla;
illæ flores, hæ fructus; istæ lepôres
tantùm, cinni & ornamenta, hæ ossa
& nervi: Illæ Vos patriæ gratos red-
dent, hæ utiles, si reipsâ tales esse stu-
dueritis, quales optant illi, qui Vos a-
mant. Nolim igitur Vos in istâ Gram-
maticali palæstrâ ita desudare, ut a se-
riis severisque studiis Vos avocet, aut
retardet. Ancillæ sunt linguæ & fa-
mulæ tantùm, non Dominæ, quibus
tamquam adminiculis utendum ad ma-
jora. Hinc Sciolos ego illos & nuga-
culos rideo, qui stultissimâ ambitione
præter voces & titulos nihil quærunt:
Non enim vocabulorum venatorem, sed
rerum inquisitorem decet esse sapientem,
ut Divus monet Augustinus *Libr. II.*
contra Academicos cap. 2. Ceterum
linguam quod attinet *Gallicam*, cùm
ea jam penè sit orbis delicium, atque
adeo universim invaluerit, ut omnino
Nobili viro necessaria videatur, ea
cùmprimis Domi ad usum erit discen-

da; Tum verò ejus lepôrēs & amœnitas non alibi felicius didiceritis, quām in illa elegantiæ & doctrinæ se-de, bonarumque artium officina Pari-siensi Academia. Sed vobis evitan-das inculco delicatulorum quorum-dam in pronunciatione affectatiuncu-las, & elegantias opinione vulgi vin-nulas, reipsa vernaculas, quæ aures verè Gallorum radunt, ac delibato florido illo Sermonis vigore, puritati illius linguæ haud parūm detrahunt, dùm nativum Gallicismi decus inter-polare superbâ lasciviâ audent, & spreto linguæ thoro, adulteria quæ-runt corruptarum vocum & phrasiu-m, nilque nisi fallacis stateræ verba personant. Cui vitio occurretis, si vobis ad manum semper, & in manu fuerint probatores in hac lingua Au-thores, viz. *Ronsardus*, *Plessaeus*, *Mo-linæus*, *Vaugelas*, *Bouhours*, *Menagius*, *Andry*, *Bellegarde*, aut alii recentiores.

*Scientia, ar-
tes & disci-
plinae Noti-
libus prære-
liquis addi-
scende.*

XV. De exquisitoribus Discipli-nis, Artibus & scientiis, quæ singu-lorū mentes perficere dignoscuntur, sed peregrinantium præsertim Nobilium animos exornare debent, vel pau-

paucula h̄ic dicere juvabit. Et enim alterius generis sunt Disciplinæ, quæ cultum vitæ respiciunt, & religionis ac doctrinæ sacræ rationes concer-
munt; Alterius verò, quæ salutem pu-
blicam procurant, aut civilis vitæ re-
gulas præscribunt. Cùm eo loco natū-
sitis, & a natura facti, ut in vobis ve-
luti aliis aliquando præfuturis exspe-
ctatio publica vertatur, huc omnino
vostotos à teneris referre debetis, eo-
que omnes curas & studia dirigere, ut
eas præcipue discatis artes & discipli-
nas, quæ hodie dum manifestum &
necessarium habent usum; nam ut sa-
pienter Seneca: *necessaria ignoramus,*
quia non necessaria discimus. Studium
verò Politices, Ethicæ, Historiæ, esse
utilius, quam omne id, quod in scho-
lis discitur, sapientissimi Abbatis *Belle-
legardi* sententia est his verbis: *L' é-
tude de la politique, de la Morale, de l' hi-
stoire, du Monde, est plus utile, que tout
ce qu'on apprend au collège, & que la phi-
losophie même, qui n'a que des idées ab-
straites, & de rafinemens de nul usage,
pour le commerce de la vie, & qui gâtent
plutôt l'esprit, qu'ils ne le redressent.* Quod.

si animum, ut fieri amat, adjus, aut alias meliores Artes, appuleritis, hæc præcipua vobis esse debet cura, ut in alterutra excellatis disciplina. Tametsi enim Nobilium pauci admodum perpetuas in foro & Senatu operas præstant, recte tamen & necessario, si juris sint periti, in senatum leguntur, qui cum sua possideant à Republica, ei minús deesse possunt, neque unquam debent, præterquam quod ipsi primi honores, ut par est, tribuuntur in regiis & supremis dicasteriis, aut ipsi ad Reges & principes alegendantur, vel iisdem præcipua in Aulis officia demandantur, iis, *inquam*, qui se ad illa paraverint. Turpè verò esset, eum qui Magistratum gerere aliquando cogitat, alterum jus, scilicet *Publicum*, seu *Naturæ & Gentium* ignorare; turpius sané, si interrogatus, *quid sit?* magis quam piscis obmutesceret. Quippe quod unicum sit medium quo Nobilitas suscipiendis legationibus ac commissionibus, aliisque tractandis gravioris momenti negotiis publicis, quinimo & consilio Imperiali aulico, ipsique ministerio apta habilisque reditum;

ditur; hujus enim studii finis præcipuus est, ea discere, quæ civem ad Rempublicam suis in partibus gubernandam aptum reddunt. Ineptus autem futurus sit Gubernator, qui ad eam nuda privati juris doctrina instrutus accesserit, similis illi qui corbitæ præficitur, & celocem nunquam rexit. Vnde *Asimos ad Lyram* solent vocare eos, qui ad Reipublicæ structuram gubernandam in publicum provolant hujus juris rudes & ignari. Sed hac de re fatis. Reliquas quod spectat Artes & scientias, negari non potest indita esse omnibus hominibus earum semina, ac fundamenta, quæ quisque non ab educatione, non a consuetudine, sed ab ipsa natura hausit, traxit, arripuit, & excolere, si velit, potest: *Quod si sequamur ducem naturam*, inquit Cicero, *nunquam a discendi studio cessabimus*; Hinc poëta:

*Herculeas posuit Naturæ nemo columnas,
Et si quis studeat ponere, vanus erit.
Sic nec ingenii discendi meta locata est,*

*Pluribus indeptis, altius ire volunt.
Innatum est cunctis sublimia plurima scire,
Vt que scias, brevis est regula: Scire yelis.*

XVI. CUM

*Mores ante
omnia exco-
lendi.*

XVI. Cúm denique id præcipue
commodi & utilitatis habeat peregrinatio,
quod per eam miscere mores,
vel temperare, aut novos induere de-
tur, recensitis iis, quæ *prudentiam* in-
spirant, & augent *scientiam*, restant
MORES, qui postremo mihi loco re-
positi, vobis, si quid sapitis, *Adolescen-
tes optimi!* primo collocandi. Ab hoc
enim scopo si aberrâstis peregrini,
aberrâstis ab aliis, atque inutilis *scien-
tia* omnis & *prudentia*, inutiles labores
& itinerum expensæ, inutiles ipsæ per-
egrinationes, immò noxiæ à probita-
te morum secretæ. Cetera quæ vul-
gus hominum in vobis miratur, Di-
gnitates, honores, apices, fasces, ima-
gines, prætextas, trabeas, titulorum
ampullas, & similes pompas, speciosa
reputate, hanc *Morum* integritatem
necessariam credite; illa ad ornatum
adhibete, hanc ad salutem vitamque
felicem. *Scientiam* vos amare volo &
sestari *prudentiam*, sed magis *bony Mores*. Vix enim sanus esse potest in-
tellectus, dum voluntas insanit; vix
integrum cerebrum, dum cor laborat:
vix pura natura, cum sordida & im-
pura

pūta vita: *Omnis, inquit Oſorius, Libr.*
 2. *de Reg. institut. qui litteris ſtudent, &*
vitiis cooperti ſunt, non ſapientes, ſed in-
fani fiunt. Per tot itaque peregrina-
 tionis veſtræ incommoda, per tot la-
 bores & moleſtias, non diſcere tan-
 tū aut ſcire, ſed ſapere & facere op-
 pidò condecet. Habetis campum in
 quo veſtra decurrat virtus, palæſtram,
 in quā exercta crefcat magis ac ma-
 gis, & muſculum colligat robur ex
 conſpectu tot bonarum conſuetudi-
 nū, ex auditu tot rerum Divinārum
 & moralium, ex alloquio tot viꝝorum
 illuſtrium, a quibus non potestis non
 redire doctiores & meliores. Nulla
 enim haſmonia gratior, nulla conſue-
 tudo jucundior, nulla exerçitatio uti-
 lior eâ, quæ quotidianiſ sermonibus,
 mutuisque & modeſtis cum probis do-
 cēisque viris habetur; ubi animi ipſi
 quodammodo inter ſe coēunt & mi-
 ſcentur. Hi quid utile, quid deco-
 rum, quid honestum edocebunt. Iſti
 de rebus Divinis pié ſancteque diſfe-
 rent; Superſtitiones alii anilesque fa-
 bulas & formidines ex animo revel-
 lent. Mente illi ſuis conceptibus
 natu•

naturâ quodammodo gravidam velut
obstetricante manu ad parturiendum
sublevabunt; alii pectus ad magna &
heroica altiûs erigent, eumque hono-
ris & gloriæ radium ipsi impertient,
quem reptilia plebis altioribus brutis
rebus denegare solent; Isti verum
DEI cultum veramque religionem, fi-
dem, spem, charitatem & justitiam in-
stillabunt; Eloquentiâ alii, consilio,
doctrinâ, informatione vos passim ju-
vabunt, efficientque, ut nemo vos de-
cipiat, neminem vos decipiatis. Est
igitur palæstrica quædam virtutis ex-
ercitatio, & optima morum expolitio
prudens & assidua cum ejusmodi viris
conversatio; proindeque id sibi pere-
grinator omnino persuasum habeat, se
tali ingenio, talique indole præditum
ab omnibus judicatum iri, quali ornati
fuerint illi, quos frequentiori confue-
tudine & amicitia conjunctos habebit:
Vti enim ille, qui aromata tractat, aut
unguenta, odorem ab iis trahit, ita
qui frequentat bonos, virtutem pro-
bosque mores imbibit, dum ex adver-
so, qui in malorum venerit consortia
tactu inquinatur & mixtione, non
secus

secus ac qui lutum, cænumve, aut picem contrectat. Nec inanis nostra hæc est sententia, quia ex ore Sapientis prov. XIII. dicentis: *Qui cum Sapientibus graditur, sapiens erit; amicus Stultorum similis efficietur.* Sic & Theognides: *A bonis, inquit, bona disces, si vero cum malis verseris, perdes & quam habebas mentem:* Quod effatum poëta his expressit versibus:

*Recta bonorum usu disces, usque malorum,
Id perdes etiam quod tibi mentis erat.*

XVII. Maxima ergo in utroque genere *Virtutis & Doctrinæ adipiscendæ*, conversationis ratio peregrinanti habenda est, ut quæ sicut in omni hominum societate, omnia moderatur, ita in itinere constitutis non parùm solatii, luminis & utilitatis adspirat. *Est enim conversatio proximus peregrinationis fructus;* siquidem ad parandam civilem prudentiam perparum in lustrandis variis locis momenti est, plurimum vero in usu hominum & convictu. Recto itaque tramite ad conversandi modum paucis explicandum pergimus. Ac primùm quidem fundatum omni huic structuræ substernendum

dum est, quod summus rerum ci-
lium ac politicarum Magister. *Aristo-*
teles Libro secundo Rheticorum
nos docuit, ubi Oratorem formaturus
ea ipsi præcepta in moribus & laten-
tibus hominum affectibus explorandis
dedit, ut non auditoribus suis tantum,
sed omnibus, cum quibus conversa-
tur, placere, eorumque gratiam (*quod*
in Societate civili potissimum est) sibi con-
ciliare possit. Quæ utique doctrina
peregrinanti multis modis esse usui po-
test; ex his enim generalibus princi-
piis ad personas, negotia, loca, tem-
pora, scité applicatis, prudens quis-
que conclusiones formare poterit, ac
judicare quid sibi aut aliis commodi
ex conversatione cum hoc vel illo
homine exspectandum sit. Com-
pendiosior tamen via est, virum ali-
quem peritum in quavis urbe indaga-
re, sibique familiarem reddere, & ro-
gare, ut eos cumprimis indicare velit
viros, quorum ex conversatione pro-
ficere, res, patrias discere & specialia
quæque explorare liceat: ita feliciori
pede hac in re progredi, & paucis die-
rum fluxibus, multorum mensium
spa-

spatia conficere quis poterit. Initio autem diligentissimè explorandus gentis cuiusque genius, ac præ ceteris sedulò discutiendum τὸ φυσικόν & ηθικόν morum, propensionum, atque affectuum: in his enim totius conversationis cardo versatur. Habent quippe populi quique suos mores, suosque affectus, ad quos peregrinus se componere debet, si illorum gratiam aucupari voluerit. *Galli* non adeo omnia in animum statim admittunt, & faciles sunt in amicitiis, ducente illos civilitate quadam & libertate naturali sine ceremoniarum affectione. *Itali* verò ad amicitiam tardiores arctiorem ineunt consuetudinem; *Galli* ex levi occasione eam solvunt, facilè iterum resumpturi; *Itali* tardius ab illa discedunt, sed ita discedunt, ut vel nunquam vel serò & rarò ad eam redeant. *Germani* utrisque fideliores, stabiliores & constantiores habentur. Infinita prope sunt, quæ de singulis nationibus hoc in parergon referri possent, *Vide Leti in Italia regnante part.* sed brevitatis gratia prolixiorē materiam in paucos hosce aphorismos 3. *Liber. 3.*

ex communi sensu contraham: Igitur mores quod attinet, *Gallus* comis est & urbanus; *Germanus* Sincerus: *Italus* civilis: *Hispanus* tetricus & superciliosus: *Anglus* ambitious atque elatus: *Gens Saxonum*, inquit Salvianus, fera est, *Francorum* infidelis; Si pejerat *Francus*, quid novi faciet, qui perjurium ipsum sermonis genus putat esse, non criminis? In animi affectionibus, *Gallus* dapsilis est, *Germanus* affabilis, *Italus* officiosus, *Hispanus* gravis, *Anglus* inconstans. In *Consiliis*, *Gallus* est promptus, *Germanus* penetrans & firmus, *Italus* subtilis, *Hispanus* providus, *Anglus* resolutus. In scientiis Galli feré sunt omnisci, *Germani* Magistri, *Itali* docti, *Hispani* profundi, *Angli* philosophi. In scribendi ratione, Galli optimè, *Germani* masculé, *Itali* solidé, *Hispani* docté, *Angli* erudité scribunt. In Religionis negotiis Galli sunt zelosi, *Germani* Religiosi, *Itali* Ceremoniosi, *Angli* devoti, *Hispani* superstitionis. Linguæ porrò matrices seu primariæ per Europam tres sunt: *Romanismus* apud Italos, Gallos, Hispanos, &c. *Teutonismus* apud Helvetios, Germanos

nos, Bavaros, Saxones, Suecos, Norvvegos, Dacos, Anglos & plerosque Belgas, Bohemos, Silesitas &c. *Sclavonismus* in Sclavonia, Polonia, Bohemia, Pannonia &c. Habent autem singulæ nationes & regiones in sua lingua diversas iterum dialectos. In quibusdam quoque locis linguæ audiuntur, quarum nullum est cum ceteris commercium, ut in *Britanniâ*, *Armorica*, *Navarrâ*. Idiomatum vero proprietatem quod spectat *Carolus V.* Imperator dicere solebat: *Secum DEO Hispanicé, cum Amicis Italicé, cum Hostibus Teutonicé, cum fœmineo sexu gallicé loqui velle.* Verum hæc tritiora sunt & fortè leviora, quam ut nos diutiūs detinere debeant; nunc ad propositionem regredimur, *Homiletices Civilis* & *Eruditæ* regulas aliquot & præcepta tradituri; sed quia exhaustire argumentum hoc impræsentiarum non licet, paucis tantum axiomatisbus ea complectemur, quæ illustri juventuti maximè profitura arbitramur.

XVIII. Itaque primum hoc in omni *Homiletices* conversatione sit principium, ut illicò ^{civilis & eruditæ præcepta.} bonam cepta.
E 2

bonam de nobis excitemus opinionem, & nemini molesti simus; quorum alterum animos erga nos inclinat, alterum impedimenta tollit; unde tandem favor & amor consequitur; cuius excitandi

1. *Honestatem vultu, verbis & factis exprimere.*

2. *Nihil enim æqué allicit animos, quam prima.*

bona mens, & modestia, per quam pudor honestatis, ut Cicero ait, claram & stabilem comparat auctoritatem. Modestia autem provenit ex quâdam dulcedine affectus, quâ quis horret omne id, quod potest alium contristare: S.Thom.2.

2. Q. 157. Art. 3. His ad latus jungi debet *Civilitas*, velut scientia earum rerum, quæ in conversatione agentur aut dicentur loco suo ritè collocandarum. Sine hâc quippe scientiâ, *bona Mens & modestia*, ruditus futura est & ingrata, ac facile suo fine frustrabitur.

2. *Alterum conciliandæ Magnorum virorum amicitiæ medium est, seipsum diosus esto.*

veræ sapientiæ & virtutis studiosum ostendere, virosque doctrinâ illustres præ ceteris venerari & laudibus extollere.

Infelicissimi namque ingenii signum est, si quis Viros totius orbis eruditî

&

& multorum sacerdorum suffragio probatos de famæ possessione velit deturare. Sicut verò, ut veteri dicitur proverbio, *Doctus amat doctum,*
& quisque quærerit sibi similem, sic etiam ^{3.} *Viros mag-*
sunt eruditis sua commercia & con-
sortia, quæ non nisi vario doctrinæ specimine, & sapientiæ aut Virtutis coagulo coalescunt. Qui ergo eruditorum amicitiam ambit, ipse vel eruditus esse debet aut discendi cupidus, vel sincerus eruditionis aestimator, idque vel aliquo specimine ostendere. Ita Pompejus Gariglianus, referente Erythræo, Pinacoth. I. n. 39. quum subinde in Humoristarum Academia ex tempore perorasset, tantam consecutus est nominis famam, ut nemo vir princeps, nemo paulum literarum cupidior esset, qui eum videre, alloqui, adire non cuperet.

Tertium bené conversandi præceptum est, ut, si famam expertus fueris faventem, eamque promeritus sis, *Tui ostentator modestus esse non refugias;* Sic ^{4.} *modestus & ut enim superbia & fastus nos ab aliis sto.* se jungit, ita dum nimis abjecte de nobis sentimus, per nostram despicien-

tiam, aliis quoque negligimur. Vt verò ostentare in tempore virtutes, sic & defectus suos occultare, viri prudenter est. Id ipsum fusiūs inculcat *D. Fichetus* in sua Studiorum methodo cap. 14. his verbis: *Defectus majori studio facendi sunt.* Etsi enim fasces præmodestia submittendi, prodenda tamen non sunt apud alios, quæ videntur nocitura. Notitiam vero defectuum illico fama centum spargit linguis; ac ut sunt comparati a natura mortales, celeri famam credulitate excipiunt, magnâque despiciētiā notatos prosequuntur & contemptu.

Istud præterea ad prudentiam in conversatione Literatorum necessarium maximè est, ut

Arcana Studiorum tuorum tibi serves. Majori admirationi sunt, quorum modi & causæ ignorantur, his verò propalatis, illorum evilescit pretium, honos, & æstimatio. Claram hac super re tulit sententiam laudatus *FICHETVS* cap. 10. *Magna;* inquit, *arte fama sustinenda est, servandumque arcanum silentiorum ope Geniorum.* Nam etsi specimen eruditioonis semper sit dandum in publico, remotâ ambitione, præstitaque humanitate, illud

5.
*Defectus
tuos abscon-
de.*

6.
*Arcana stu-
diorum tibi
serva.*

illud tamen quo præstas aliis, aperiendum non est, ne coronam tibi tuam præripiant, tuisque, graculorum more, plumis se con-vestiant. Sit tamen aliquid, quo emineas; sit aliquid quod suggeras & proferas inauditum, parce & modeste, ne pro-digas tua, tuisque te spolies: sat est, si agnoscant ex ungue leonem.

Huc etiam pertinet arcanum illud maximum, *Ne cuiquam Adversaria, nemini o-*
*Notas & excerpta tua per voluta p-Excerpta
 stende.*
 mittas: *Ne cuiquam dixeris, quos studeas*
modo, quā dicas, aut conscribas arte,
quos habeas incognitos aliis, tibique fami-
liares Libros. Nam ea, quæ latent,
 suspicione semper & curiositate insita
 mortalibus majoris fiunt. Tu verò
 & laudibus & argutis interrogatoriis
 & blanditiis aliorum, si potes,
 arcana erue: Sapientiæ genus est, hæc
 doli boni species. Quidquid autem
 ex ejusmodi colloquiis notatu dignum
 occurrerit, diligenter id ad usus tuos
 sepone: Hoc enim primum magnorum
 postea ausuum rudimentum esse
 solet.

Universalissimus denique canon hic
 esto: *Cave contemni.* Qui enim semel *Cave con-*

vilescit, ægré assurgit; & facilé ab eruditōrum confortio arcetur, qui velut colus & hebes habetur. Quocirca peregrinus omnia illa cane & angue pejus vitare debet, quæ ipsum in despectum adducere possunt. Contemptibilem vero reddunt, omnes illi defectus, qui in oculos insiliunt, sive illi ab animo, sive a corpore, sive a fortuna, aut ab ipsa conversatione orientur. Vilipendium etiam sibi conflant illi, qui omnia admirantur, extollunt, de seipsis falsa prædicant, jactatores importuni, sermone leves, loquaculi, affectatores, rixosi, temerarii, audaculi, maledici, susurriones, tetrici, superstitiones graves, inflati, voluptuosí, impudici, in nugis & ineptiis unicé occupati, pedantes, morosi, stupidi, rusticé verecundi, & his similes, de quibūs fusiùs *VINC. PLACIVS.*

Excerpto II. Rhetor. Tit. II.

Canones pa- XIX. Jam ad Canones parandæ berande Be- nevolentia & excitandæ opinionis *nevolentia.* bonæ progredimur, quorum primus *I.* *Ut homo est,* hic esto: *Ut homo est, ita morem geras.* *Ita morem geras.* Ingenium versatile, uti politico, ita peregrino esse debet. Diligenter ei ex- plor-

plorandi sunt animi eorum, quibus cum versari cupit, ne morum dissimilitudine iis molestus sit, & repulsam patiatur. Nihil dicere, nil facere convenit, ex quo offendatur ille, cum quo ineunda est conversatio. Peregrinus igitur *mollia*, quod ajunt, *fandi tempora* aucupari, occasionibus & opportunitatibus obsequi debet, ac modesta quadam & circumspecta colloquendi ratione paullatim alterius genio sese attemperare, eum devincire, in pectus ejus irrepare; verbo:

Dissimula, simula, quoties occasio poscit,
Moribus ut morem, temporibusque geras.

Secundus hic est: *Affabilis esto.* ^{2.} *Affabilis esto.* Nihil magis animos allicit, quam si *sto.* quis omnibus sese placidum & affabilem præbeat: *Qui flexi jugæ efferaque frontis est*, ut Themistius ait Orat. IX.
demissæ semper interram vultu, semper te-
tricus, & contractum habens supercilium,
Is ut ab omni conversatione, ita ab eruditæ removendus, & ut ore Plautino loquar, *ad fustitudinas ferricrepidinas-*
que insulas potius ablegandus.

Tertius habet: *Obsequiosus esto.* ^{3.} *Obsequiosas esto.* Pulchræ hanc in rem Fictetus inter

doctos lites, rectius faciet, qui in neutram partem inclinet, aut omnibus de nique rerum momentis bene perennis, iudicium aliquod modeste & dubitante interponat. Egregie *Venator* in panegyri Jani Gruteri: *Temerarium est,* inquit, *& fatuum judicare de re, quam non videris, firmare sententiam, quam non consideraveris, subscribere divinis, quae cum Divinis nondum contuleris.*

7. *Laus sit modestia, virtus temperes.* Nam amplificator laudis nimiae, etiam conciliator est invidiae, crebroque evenit, ut intempestivum de aliquo elogium, alius suam interpretetur injuriam. Quocirca uti a vituperatione, ita & a laudatione subinde temperandum, nisi accuratè constet de mente illius, cuius conversationem quærimus. Ita Ovvenus:

Si quem laudaris, parc laudare memento;
Crimina culpato, parciūs ista tamen.

In cæteris sin aliquando necessitas Te ad ea detruserit, quæ tui non escent ingenii, omnis adhibenda erit cura, meditatio & diligentia, ut ea, si non decoré, at quām minimē indecoré

ré, ut Cicero ait, facere vel declinare possis, juxta illud sapientis monitum:
Quid liceat Tibi, quid deceat Te, quid Tibi proficit,
Hac tria, si quid agis, sunt meditanda Tibi.

Quod si versaris in aula, hoc obser-
 ves OWENI Epigramma:
Quisquis in ambigua se non adcommodat aula
Omnibus ingeniis, non habet ingenium.

XX. Quantum porrò ex regulatâ *conversatio-*
 ejusmodi *conversatione commodi*, *nisi fructus,*
 quam uberes fructus peregrinanti ob- *& quibus de-*
 veniant, pluribus ostendit *Maresius quendum.*
 in quadam ad *Heinsum* Epistola 43.
 Libr. I. cui eo nomine gratulatus, præ
 ceteris morem illum vehementer
 comprobat, qui Belgis omnibus &
 Germanis communis est, per cultiores
 Europæ regiones peregrinandi, prius-
 quam certo in loco pedem figant, of-
 ficioque aliquo, vel matrimonii vin-
 culo sese illigent. *Nam, inquit, præ-*
ter externarum linguarum notitiam, &
prudentiam, quæ ex illo per varias pro-
vincias discursu acquiruntur, aliud etiam
commodium Vos φιλοναθεῖτε consequimini:
Doctos nimiriū illustresque Viros, ubi-
cunque degunt salutando, cum illis amici-
tiam contrabendo, eorumque consuetudine
 &

& colloquiis fruendo, Bibliothecas, Numiphylacia, Physiothamæa, Musæa excutiendo, Libros rariores, præsertim manuscriptos seduliùs conquirendo, naturæ, & artis curiosa scrutando, ac studiose colligendo, mirâ inde eruditionis panopliâ instructi, miroque pulcherrimarum rerum thesauro locupletati, ditiores semper & sapientiores in patriam revertitis, domesticos lares his exornaturi & popularibus nova sapientiæ, virtutis & doctrinæ exempla daturi. Ut autem speratus ex laudata conversatione fructus percipi possit, ad tria potissimum Tibi noviris respiciendum: I. de quibus rebus conversandum aut colloquendum sit? II. cum quibus, III, quibus in locis? Quod ad primum spectat, omnis conversatio ad ea dirigi debet, quæ sunt Gnoſeos vel Crifeos, i. e. Indicij, aut JUDICIJ. Indicium præstat multarum rerum singularium notitiam, innatumque plura sciendi desiderium succedit & alit. Hanc in rem usui tibi fuerit tabula, quam §. IX. inseruimus, ex quâ disces, cuiusmodi sint ea, de quibus percontari debeas, ut instructior domum aliquando reverti queas. JUDICIJ do-

Gnoſis
&
Crifeos.

docet, quæ facienda aut fugienda sint, quæ scilicet sint vel honesta aut turpia, quæ utilia vel noxia. Hic est domesticus ille Herus, qui revera si domo absit, ipsi domui malè consultum est. Ejus verò duæ sunt partes, prima est *discretionis*, altera *dispositionis*; per illam res discernimus, per istam recte disponimus: prima errorem a mente, altera ab opere arcet; una prælucet menti, ne erret, altera operi, ne peccet; illa noscit, quid agendum sit, hæc agit, quæ agenda novit; per illam, ut par est, scimus, per istam recte operamur: uno verbo, rectum ac bené compositum judicium hominem facit talem, cuius omnes actus cum recta ratione consentire debent. Conversationis ergo fructus ex *Indicio & Judicio* proveniens erit, ut quis varias res habeat cognitas, id est, ut nōrit, quid esse aut fieri soleat, tūm quid esse aut fieri debeat.

XXI. Ad alterum quod attinet, cum *cum quibus & quibus in locis con-versandum.*

iis præprimis conversandum est, qui vel longâ ætate, vel multâ lectione, vel peregrinationibus, vel denique diuturno hominum rerumque usu multa-

multarum rerum notitiam, deque faciendis & fugiendis, sive de honestis ac turpibus, deque utilibus ac noxiis judicandi facultatem consequi potuerere. Ab horum congressu vix unquam nisi scientior, intelligentior, aut prudenter discedes, modo ipse tibi non defueris, nec ea quae ignoras, dextre, percunctari, aut quo quomodo sermonis de iis inferendi occasionem neglexeris. Duplex vero Sociorum & amicorum genus distingui solet, primum illorum est, quos vel casus dedit, vel sympathia conjunxit, nullo praeunte delectu; alterum illorum, quos rationis ductu eligimus, in quibus eas virtutes cognoscimus, quas & existimatione & amore nostro dignas esse sentimus. In re literaria hujus secundi generis amicos desidero, quorum occasione, non naturae & indoli, sed arti & studiis consulimus; In re civili naturae & indolis ratio potissimum habenda est, in qua scilicet sodalium & amicorum operâ utimur, vel ad honestas animi relaxations, vel ad consilia vel ad rem politicam. Itaque aliquos utriusque generis socios vel ami-

amicos sibi jungere satagat peregrinator, si non natalium splendore, vel ingenio doctrinâque pares, saltem paulo inferiores; nec enim ii, qui vix mediocritatem attingunt, ad rem illius faciunt. Ex eorum verò, qui discere cupiunt, convictu hoc saltem consequi poterit, ut & memoriam eorum, quæ viderit vel audierit, corroboret, & animum ad ea, de quibus subinde in congressibus interrogatur, intendat, ut quæ nescit, investiget, atque aliunde exquirenda sibi meminerit. Vulgare est, nonnulla unicauto excidere, quæ plures attentos subterfugere vix possunt, & quod bonus nescit *Homerus*; fortasse nôrit Ofellus. Dabit ergo operam peregrinus, ut tales inveniat socios, quales decet & juvat: caveat verò ne illic se jungat, quorum vitiosa indoles, profligata vita, perditimores: Quantumvis enim ingenio polleant, periculum tamen est, ne, ut fieri solet, studiorum communio, societas & conversatio, morum etiam & vitiorum communionem & societatem connectat. Idonea denique conversationis

F

loca

loca sunt, quo potissimum homines,
 qui multa vidisse, legisse, audivisse,
 aut gessisse, sive administrasse judican-
 tur, confluere solent, puta Aulæ Re-
 gum & principum, *Romæ, Viennæ,*
Lutetiæ Parisiorum, Madriti, Bruxellæ,
&c. Ibi enim principum Oratores &
 Curatores negotiorum magno nume-
 ro invenies, qui cæteris plura nōrint,
 & ex longo rerum hominumque usu
 judicio polleant. Ad horum autem
 ædes plerique sive officii & salutatio-
 nis ac deductionis causa, sive conver-
 fatione tempus fallere cupientes sub-
 indé ventitant, ut multa variaque co-
 gnoscendi occasio nemini, qui eam
 quærat, ibi deesse possit. Neque ve-
 rò cuiquam ad Oratorum amicitiam
 interpretis aut pararii opera vel com-
 mendatione opus est: cum illi etiam
 ultro iis se debere putent, qui ad se
 officii ergo, vel contestandæ bene-
 volentiæ & venerationis suæ gratia
 veniunt, sibique appariturâ, deductio-
 ne vel comitatu honorem exhibere,
 operamve navare stûdent. Aliis
 porrò in locis minùs celebris amici-
 corum & Sodalium delectus maturo
 ju-

judicio habendus est: quisquis verò, cui datur optio, optimos non feligit, judicio graviter peccat, neque delictum habet, sed delictum admittit. Dici autem vix potest, quantam ex hoc amicorum confortio peregrinus utilitatem reportet, quibus reverà si careat, potenti sane adminiculo caret. Mira enim est illa studiorum communio, mirabilis voluntatum connexio, qua non caro carni, sed animus animo adglutinatur; nec ullibi honestiores necessitudinis partes, nullibi nobilior amicitia, quæ non ex malis actibus, nec ex immoderatis cupiditatibus, sed ex ipso ingeniorum coitu vel conflictu, & ex ipsa mentis luce nobilem & illustrem ortum dicit. *Perniciosus verò error est in iis, qui existimant libidinum peccatorumque omnium parere in amicitia licentiam: Virtutum enim amicitia adjutrix a naturâ data est, non vitiorum Comes.* Cicero de amicitia.

XXII. His igitur imbuti principiis, & instructi præceptis, ite *Adolescentes rōs.* *Peroratio ad peregrinè itū- optimi!* ite quo vestra vos vocat virtus, ite pede inoffenso ad ea omnia longius longiusque, quorum causa hæc vestra

peregrinatio est constituta. Naturæ disciplinam addite, indoli artem, & seriis severisque etiam Studiis animalium subjicite, ac iis mentem instruite scientiis & Virtutibus, quæ ad fasces eunt & honores. Ite inquam, sed calle semper recto, id est per viam, quam Illustrissimi Majores vestri gloriose calcârunt, & ego hîc monendo, & docendo velut digito monstrô. Ite, lustrate & videte, quæ vidisse vos olim juvet, id est, quæ bona, utilia & in rem vestram facientia excerpite, cætera quæ noxia nec tangite, nec deliberate. Nam & rosis suæ sunt spinæ, atque illas legere licet, ab his non lædi. Sed & pectus clausum habere, linguam circumspectam, frontem hilarem, oculos cautos, aures callidas, quædam videre, & transire, alia audire & tollare convenit. Mala eorum conformatia declinate, qui & se dedecorant, & alios secum præcipites agunt. Pericula ubique aperta & operta, ubi cunque iter ad virtutes, iter ad vitia. Sirenes & Circes ubique cogitate, vias devias, & esse quæ videatis, sed & vitetis, lenones, parasitos, ganeones,

nes, Mengones, melleos sexūs fæminei laqueos, aureas compedes, & Venerum formas rariores, quæ capillorum cirris, inverecundâ papillarum nudatione, pigmentis, cerussa, auro, bysso, purpura, cultu, vultu, fronte, oculis, toto denique corporis habitu ad vanitatem & lasciviam composito, incautos fascinant, atque infescant. Quæ spectari hodie se lætanunt, & adspicientis oculos laceffunt, colloquiis animum irretiunt. Viscus merus talium sunt blanditiæ; & hedera suspensa, vinum dicas hic esse venale. Igitur,

*Qui vult virginem cœlebs seruare pudore,
Has circes fugiat, scortilegosque choros.
Sepè pudicitiam mulier formosa propinquæ
Eripuit castis, multaque damna dedit.*

XXIII. Quidam præterea nugiven-duli, scioli, vanique literiones, peregrinationis fructum impediunt; illi quidem quia suffeni & vento philautiæ distenti, quamprimum in via doctrinæ pedem posuerunt, sibi eum habere videntur in meta. Alii quia segnes, desides, & nulli seriæ curæ dediti, solo luxu disfluunt & otio, nec scientias,

artes aut disciplinas quærunt; sed eārum solūm umbram. Plerique quia vitæ morumque abjectâ omni curâ, & infecti vitio licentiae, luxuriosē vivunt, sociosque simili contagie inficiunt. Fugite hos tales, Massiliâ vel Tarento, ferricrepidinisque insulis dignos: Fugite, *inquam*, & declinate has liberalium ingeniorum pestes, Sapientiae remoras, prudentiae verricula, & virtutis in musico cœtu maculas noxasque. Serpentūm hīc imitari vos volo sapientiam, qui ad incantationes, ne capiantur, tacito naturæ sensu, obturare dicuntur aures. Vos Adolescentes! non aures modo & oculos, sed pectus & animum ad istorum suffamina, suadas & illicia firmiter occulte. Magni quidem hīc est animi inter tot prava aut depravantia, rectum stare, & manere in æqua judicij lance: Nam facilis est in proclivia vitorum descensus, & ut cœlo obscurō difficilis est navigatio, sīc rectum tenere iter perquam molestum tot inter scopulos: ast si pietas cum eruditione Vobis cordi est, hos facile declinabitis; sapientiam enim illa animo, non scien-

scientiam solūm infundit, mores cum ingenio format, sobrietatem docet & prudentiam, domat cupidines, & insultantes animi motus, *Doctrrix est disciplinæ DEI, & operum illius electrix;* quisquis hanc tenet & sequitur, ut theseium filum, in omnibus vitæ labyrinthis, tutus ab errore, securus à discrimine evadet. Quisquis verò ea caret, aut eam negligit, quid veri, quid boni, non dicam Christiani, sed hominis, habet? Illa vobis frænum & remora inter tot vana & Vaga: *sicut plausta in præcipiti, aut declivi, funis retinet & sistit, sic pietas animum nimis præcipitem, ubi quæ allubescunt, aut invitant.* Eo autem magis hæc morum moderatrix commendanda venit peregrinantibus, quò exploratus est, ubique insidias, laqueos & retia longius a patria strui & tendi incautæ juventuti. Mille eam perdendi artes, mille articia; deliciæ loci, largior pafsim vini usus, diversoria parùm honesta, venerei nepotuli; ubique & lenones alienæ expugnatores pudicitiae, negligentes suæ; Illæ, non dicam, fæminæ, sed Veneres, lepôrum omnium

ac elegantiarum magistræ, quæ illiciorum philtro ætatem illam juvenilem, facile inescant. Adversus hæc fallacis mundi tela & spicula, quæ eo diligenterius teguntur, quo propius imminent, nullo alio vos scuto præmunitos velim, quam pietatis & timoris *DEI* cuncta intuentis. Id nisi feceritis *Adolescentes optimi!* facilé nominis ac virtutis vestræ naufragium patiemini, ingratosque Vos reddetis vestris, patriæ inutiles, exoscos Vobis perinde ac aliis; etenim ut Scité *OWENVS*:

Nil lethale magis, quam luxu perdere Mores;
Hæc pestis juvenum est savior ingenii.

*De Studio
Geographia
pro iis qui
nequeunt
peregrinari.*

XXIV. Plura quidem in hoc parerent differere necesse foret; Verùm hæc pauca ad aliquantulam institutio- nem vestram sufficere arbitror. Et ne quidquam amplius sit reliquum, quod Vos a generoso nobilique proposito remoretur, his instructi principiis ite alacres & inoffenso pede per exterias regiones, sed *DEO auspice, prudentiâ duce, pietate comite.* Quia verò non omnibus datum est, ut possint adire Corinthum, nec omnes, quibus datum est, ut imperent, tuté possunt lon-

longius evagari, & à patriâ diutius aberrare, propter varia pericula, quæ per fortunam semper mortalibus imminent, optimum imprimis erit (*ne seipsoſ a tam utili ſapienſiā defraudent*) ut descriptores orbis terrarum, quos *Cosmo-Geographoſque* græcis nomini- bus appellamus, non modo lectitent, verū etiam ſedulò perdiſcant, ut ea quæ oculis luſtrare nequeunt faltem animo & cogitatione complectantur, cum *Aretbusjā Propertii* dicentes: *Co- gor & ē tabulā pīctos ediscere mundos:* Indecorum ſiquidem & turpe eſt ho- minem terrefris hujus globi non mo- dō inquilinum, ſed moderatorem, ſui incolatū ſitum, clima, parallelum, vicinasque regiones ac remotas igno- rare; nescire quo ipſe vivat loco; ubi majores vixerint; ubi heroes ac viri de Republicâ bene meriti trophæa ſua erexerint; quas olim ſedes Vindili, In- gævones, Baſternæ, Hermiones, Iſtæ- vones, Cymbri, Suevi, Teutones tenuerint; quas Hunni & Sclavi, quas Vandali & Gothi; unde Parthi, Tar- tari, Turcæ eruperint; unde Bulgari & Longobardi: Quænam provinciæ

Romanis, quænam Græcis subeſſent; quænam modo Cæſari, quæ Turcis, Russis, Gallis, Hispanis, Anglis, Batavis, Danis ſubjiciantur. Sed & propudiosum eſſet Virum ingenuum partium orbis terræ notitiam non habere, rerumque præclaré gestarum aut mirabilium in Europâ, Africâ, Afſia, America penitus ignarum eſſe, aut eas apud historiarum scriptores legere quidem, nescire tamen illorum locorum ſitus, aspectus, confinia, parallelos, & alia hujusmodi, quæ ſolo feré Geographiæ beneficio diſcuntur. Itaque Ingenuos Adolescentes, politicos, principes, quos in aliis artibus, & ſcientiis verſatos eſſe condecet, in hâc diſciplina rudes eſſe ac hospites piaculum foret, præſertim cùm non minùs voluptatis quam utilitatis ſecum afferat. Ineft ſiquidem in iphis Cosmographis mirifica quædam doctrina, ju- cunditate ac rerum varietate condita, quæ lectores ſuos neutiquam otiosos aut tædiosos eſſe finat. Quidquid enim admirandum, quidquid novum aut inauditum uſpiam gentium, ter- rarum, locorumve exiſtit, ab illis ſic dilu-

dilucidé tractatur, sic in tabulis & mappis depingitur, ac si coram ante oculos poneretur. Quid verò jucundius, quid commodius aut præstantius, quam per omnes terrarum tractus divagari sine labore? In pictâ tabellâ, in planisphærio aut in globo totum orbem uno feré intuitu oculis lustrare, & cernere suas in partes divisa, suis regnis, provinciis ac limitibus distinctum, mari & oceano undique cinctum, fluminibus irriguum, montibus arduum, villosum fylvis, multipli planicie apricum, hîc magnificis urbibus, oppidis, pagis, castris ornatum, illîc incolis vacuum, alibi vastis ruinis & eluvionibus horridum, ibi paludibus stagnantem, isthîc gramine vel segete luxuriantem, alicubi metalli fodinis hiscentem, aliis in locis vel æternâ brumâ rigescit, vel perpetuo æstu torridum, aut tenebris & caligine tectum: hinc inde ignivomis montibus terrificum, alibi subterraneis quibusdam torrentibus igneis tremendum, undique mirabilem in fluxu, & refluxu maris, aliisque phænominis, quibus prope absorbetur

om-

omnis humani ingenii solertia; Sed & in eo stupendum, quod OWENVS notavit:

Terra & unda simul globum faciunt [quis crederet?] unum.

Scilicet hæc semper manat, at illa manet.

Prima Geographia XXV. Excolenda igitur cum primis principiis, & totius orbis partitio, hæc scientiarum humanarum facile spectatissima, & ad civilem pariter atque militarem sapientiam sibi comparandam utilissima. Etsi vero hæc disciplina, si regulas, quibus nititur, consideres, unius ejusdeinde sit indolis, si tamen rem sp̄ctas, de qua agere solet, diversa fortitur nomina. *Cosmographia* audit, quando non nudam telluris aream suas in regiones distinguat, sed unà elementorum temperiem, temporum quoque & lucis ac noctium vices explicat. *Chorographiam* dixerre, cum Regni aut per ampliæ alicujus regionis typum adumbrat. *Topographiæ* nomen habet, si vrbis forte aut angustioris cujuscunque terrarum limitis etiam agros, nemora, rivos ac minuta denum quæque oboculos ponit. *Geographia* autem dicitur, quæ totius terrarum orbis, locorumque per eas sparsorum descriptionem sistit.

Ita-

Itaque ut orbis situm, & cætera quæ
inde nascuntur, explorata tibi facias,
initio totum terrarum orbem in *globo*,
si fieri potest (*quia globi minus negotium
imaginationi faceſſunt*) vel in *planisphæ-
rio* contractum tibi ante oculos pone,
eumque in continentem & maria pri-
mùm divide; tum continentem in
principes partes; scilicet *Arcticam*,
Antarcticam, *Europam*, *Africam*, *Asiam*
& *Americanam*. Singulas deinde partes
in sua regna & imperia distingue: v. g.
I. *P ARTEM ARCTICAM* in Re-
gionem subpolarem incognitam, in
Grænlandiam, *Spitzbergiam*, *Islandiam*,
quæ nunc subiecta est Daniæ & Nor-
vvegiæ Regi, in *Novam Zemblam*, cum
mari Hyperboreo & fretis duobus,
Waygaz & *Davis*, quorum illud est
orientalius, hoc magis in occasum ver-
git; illo Batavi, hoc Angli fretum
Anian adsequi, & per illud in Indiam
penetrare, patrum memoriâ, quam-
vis irrito hactenus conatu, aggressi
sunt. 2. *EVROPA M* in insulas Bri-
tannicas, Hispaniam, Galliam, Ger-
maniam, Italiam, Græciam & reliquum
turcici in Europa Imperii, Hungariam,
Polo-

Poloniā cum Lithuaniā, Russiæ & Moscoviæ partem, Suecorum & Danorum Regna, & quidquid versus Polum arcticum excurrit, distribues.

3. *AFRICAM*, quæ Peninsula est, cuius Isthmus sese ex porrigit inter Mare mediterraneum & sinum Arabicum: extendit se autem utrumque trans Tropicos, maxima sui parte subjecta solis ardoribus, sicca, arenosa, serpentibus adeo scatens, ut non nisi ab ocreatis agricolis proscindi possit. Quæ trans Äquatorem sita sunt, non solent a Geographis describi. In eâ vero occurrit statim ab Isthmo Ägyptus, Nili ostiis contentus, quorum extrema sunt, orientem versus *Pelusiacum*, ubi Damata, versus occasum *Canopicum*, ubi Alexandria & Pharos, loca Francorum expeditionibus clara. Inde *Marmarica* & *Cyrenaica*, quæ & *Pentapolis* dicitur: tum *Byzacium*, *Lybia*, *Numidia*, *Mauritania* duplex *Tingitana* & *Cæsariensis*. Reliquum Africæ latus usque ad Fretum Gaditanum vocatur *Barbaria*, suntque in eâ emporia, *Tripolis*, *Africa*, *Tunis*, *Goleta* Carthaginis vicina ruinis, *Hippona*, *Bona*, *Algerium*, nec procul a Fretto,

Freto, in sinu sita Arx *Penon de Veliz*,
Gothorum vel Saracenorum opus. 4.

ASIAM, quæ sua magnitudine æquat
Europam & Africam simul junctas,
recte divides in septem partes. 1ma ha-
bebit ditionem Imperatoris Turcarum.
2da Moschi ditionem Asiaticam. 3ta
Terras Magni Tartarorum Chami. 4ta
Persarum dominium. 5ta Indiam u-
tramque in- & extra Gangem. 6ta Sinas.
7tima Insulas Eoas. 5. *AMERICA*
ob ingentem Amplitudinem *Novus
Orbis* dicta, primùm A. 1427. reperta,
dividitur in Septemtrionalem & Au-
stralem, quas partes connectit Isthmus
Darienis. In illa sunt: *Estotilandia*,
Terræ Laboratoris, *Canada*, *Nova Fran-
cia*, *Norumbega*, *Virginia*, *Florida*, *Yuca-
tan*, *Nicuragua*, *Nova Hispania*, *Califor-
nia* & *Quivira*. Interius *Nova Gra-
nata* & *Nova Hispania*, in hac sunt:
Castella Aurea, *Plopaiana*, *Peruvia*, *Chi-
li*, *Chica* & *Braſilia*, quam commendant
portus *Fernamboci*, & *Omnium Sancto-
rum*, proventu Sacchari nobiles.

6. *Ad ANTARCTICAM* refe-
rendæ sunt vastæ illæ regiones, quæ
Polo Australi seu Antarcticō subjectæ
lon-

longè lateque per tres Zonas *Frigidam Temperatam & Torridam* extenduntur; quarum aliquæ adhuc latent incognitæ, aliæ commendabiles sunt non tantum prædicatione *Petri Ferdinandi de Quir Hispani*, qui tractum illum magnâ parte ipse lustravit, sed etiam cæli solique constitutione terrarumque amplitudine; æquant enim Europam & Africam simul sumptas.

Montes & Fluvii. XXVI. Factâ hac generali distributione, Montes & Fluvios principes in quâlibet parte observabis: In Europa habes *Alpes*: In Asia *Taurum, Caucasum, Immaum*; In Africa *Atlantem & Montes Lunæ*. Celebriores sunt apud Veteres, *Athlas, Athos, Pelios, Olympus, Ida, Casius, Caucasus*; de quorum altitudine plurima Veteres ipsi, licet inter se dissidentes, prodiderunt. Fluvios in Europa præcipuos habemus *Istrum* sive *Danubium, Boristhenem, Rhenum*. In Asia *Volgam, Obim, Euphratem, Tigrin, Indum, Gangem*. In Africa, *Nilum & Nigrum*. In America *Paragnian, Fluvios Amazonum, Argenteum, Rio de la Plata*; & *Sancti Laurentii* omnium reverà maximum.

Præ-

Præterea singula Regna in suas provincias divides, designatis recte confiniis. In singulis provinciis observabis urbes & oppida majoris nominis, fluvios, montes, lacus, fodinas, & quidquid scitu dignum esse judicabis. Ut autem facilius prædicta & oculis lustrata delineatio seu tabula, menti animoque inhæreat, rem prius paulò negligentius aggredere, tūm quasi gradatim ad extremas minutias pervenies. Statue primo commodum Provinciarum ordinem in Regno, & Civitatum in provinciâ. Nonnulli ducto ab extremis initio, perspiram versus Regni centrum & meditullium accedunt; v.g. itâ Hispaniam describunt, ut â *Biscaia* seu *Cantabriâ* initium ducant: cui deinde succedunt *Asturia*, *Gallæcia*, *Lusitania*, *Algabria*, *Estremadura*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, *Valentia*, *Catalonia*, *Arragonia*, *Castilia vetus* & *nova*. Deinde singulas provincias in suas urbes, fluvios, montes atque alia hujusmodi distribuunt. In urbibus considerant populi frequentiam, Antiquitatem, Fundatorem, Nobilitatem, Clerum, Academias, Templa, Monasteria,

Xenodochia, Mumenta, commoda,
vel incommoda, singulares eventus,
longitudinem & latitudinem, commer-
cia; quantos redditus annuos hic vel
ille princeps habeat. Vbi illud univer-
sim notandum, opes Principum in Eu-
ropâ majorum ex annuo proventu
communiter sic aestimari: Rex Franco-
rum xxx. milliones auri creditur exce-
dere, accedente Lotharingiâ, quæ dimi-
dium suo principi inferebat. Hispania-
rum Rex ex omnibus suis ditionibus
non colligit ultra XIX. milliones. Rex
magnæ Britanniæ quatuor; Poloniæ
tres, tantundem Venetiarum Dux.
Pontifex unum cum dimidio; Hetrus-
cus duos; Sabaudus unum; Rex Da-
niæ ducenta millia Coronatorum;
Sueciæ totidem. In Germania Im-
perium confert suo Imperatori sex
milliones auri. Valet autem millio-
décies centena millia coronatorum.

*Modus in-
dagandi
Longi- &
Latitudi-
nem loco-
rumque di-
stantiam.*

XXVII. Latitudinem porrè loco-
rum metimus per gradus, ita ut in glo-
bo eos desumamus & numeremus ex
circulo Meridiano, incipiendo ab Ä-
quatore versus Polum. In Mappis
numeramus eos in latere dextro vel
fini-

sinistro, quæ vicem *Meridiani* subeunt. Longitudo porrigitur ab occidente in Orientem; Numeramus ejus gradus in *Æquatore* incipiendo à *Meridiano primo*. In Mappis numeramus eos in latere supremo aut infimo, quæ *Æquatoris* vices agunt. Si rescire volueris quot milliaribus distent duo loca inter se, accepto circino metire distantiam utriusque, & circinum pone super meridianum, vel alium circulum maximum: quot gradus abscedunt utraque circini cuspis, toties quindecim millaria numera, quibus distare dic loca quæsita. In Mappis designatam reperies scalam milliarum, illam itaque adhibe; si autem nulla sit descripta scala, eodem modo distantiam indagabis, quo in globo fecisti. Mensuræ vero Geographicæ sunt 1. *Uncia* seu *Granum*, id est, quarta pars digiti. 2. *Digitus*, qui habet quatuor uncias. 3. *Pes* habet XII. *Digitos*. 4. *Passus Geometricus* habet quinque pedes. 5. *Stadium* continet 125. *passus*. 6. *Leuca* 1500. *passus*. 7. *Milliare Germanicum* 4000. *passus*, id est iter unius ac dimidiæ horæ & paulò plus. 8. *Milliare*

Italicum 1000. passus; ita ut quatuor italicica unum constituant germanicum.

*De usu Glo-
bi & Map-
parum.*

XXVIII. *Globo* uti dūm volueris, eum ita statue, ut situm eundem præsentet, quem tu ipse tua in patria habes. Vel si de locis exteris quæris, eorum situm debes globo conciliare hoc modo: *primo* locum, quem tu incolis, duc sub circulum Globi æreum, tūm inspice sub quotum gradum illius circuli cadat is locus, v. g., gradum 49. Ex altera dein parte in eodem circulo æreo post Polum antarcticum numera illos 49. gradus, & ita globum consti-tue, ut ille quadragesimus nonus gradus tangat horizontem ligneum globi. *Secundò* Polum globi tui antarcticum obverte plagæ coeli septentrionali; & habes globum præparatum ad usum. Idem porrò circuli, qui globo, solent etiam inscribi Mappis. In supremo tabulae latere est *Septentrio*, in infimo *Meridies*, in sinistro *Occasus*, in dextro *Ortus*. Quodvis horum laterum distinctum est in gradus, & nonnunquam in minuta. Supremum & infimum sunt *Vice-Æquatores*, & descripti in iis gradus indicant *Longitudinem*. Sinistrum verò

verò ac dextrum sunt *Vice-Meridiani*, & designati per illa latera gradus *Latitudeinem* notant. Hinc qui globi usum nescit, facile quoque Mappis uti poterit. Sed his de rebus juvabit ab initio consulere scriptores introductrios, *Cluverium*, *Hübnerum*, *Bertium*, *Launay*, *Desing*, & alios, qui de re Geographica explicatiūs scripserunt.

XXIX. Solet autem hæc disciplina *Geographia* dividi in *Veterem*, *Medium* & *Novam*^{vetus & media.} seu *Modernam*. *Vetus*, loca locorumque nomina narrat ad illud usque ævi usitata, quo Monarchia Romana sumvit exordium. *Media* ab eo tempore excurrit ad Caroli M. ætatem & eo amplius. Isto enim intervallo Romanorum Græcorumque Imperatorum, suo arbitrio rebus omnibus modum ponentium, libertate passim omnia mutata sunt. Tum etiam Barbarorum populorum irruptionibus susque de que ivérunt cum regnis urbes, cum urbibus cives, cum cibibus mores & gentium non paucarum idiomata. Quantis hinc tenebris utraque Geographia *vetus & media* adhuc involuta sit, nōrunt periti. Nec mirum, siquidem

nec authores ipsi inter se conveniebant, vix de figura orbis etiam inter doctos & eruditos constabat: vix *Antipodes* in mentem paucorum veniebant; hinc longo adhuc post tempore *Beda*, *Lactantius* & *Augustinus* Antipodas chimæras inter reponabant. Confer *Eduardi Corsini* institutiones philosoph. Tom. III. Disp. IV. Cap. V. Primus autem, qui de situ orbis scripsit, *Hecataeus Milesius* fuit, Vicinus *Homeri* temporibus; Non diu post claruerunt *Eudoxus*, *Dicearchus* & *Eratosthenes*, qui complura superiorum scriptis addiderunt propter cognitionem rerum *Alexandri M.* qui pluribus victoriis potitus complures ignotas ante se provincias lustravit, sicutque uberiorem Geographis materiam præbuit. *Eratosthenes* tamen, quem sibi *Tullius* proposuerat, a *Serapione* & ab *Hipparcho* valde reprehenditur. *Cicero* ipse adhuc maximas in Geographicis difficultates sentiebat: *De Geographia*, inquit scribens ad Atticum, dabo operam, ut tibi satisfaciam; sed nihil certe polliceor, magnum enim opus est. *POLYBIUS*, deinde & *Possidonius* paulo

cer-

certiora tradiderunt propter recentes Romanorum Victorias, qui plurimas Gentes ac Nationes subegerunt, quorum etiam nomina incognita ante illa tempora omnino fuerant. *Strabo* autem & *Ptolomaeus* inter omnes antiquos palmam tulere. His succenturiantur *Diodorus Siculus*, *Dion Prusensis*, & alii veteres, quorum labores nisi nobis servati fuissent, in magnis tenebris versaretur antiqua Geographia, æque ac Historia: de qua *Ptolomæi* Libri octo Græco-latini, cum tabulis *Gerhardi Mercatoris*, & castigationibus *Petri Montani* prodierunt *Francfurti* & *Amstelodami* in fol. *Pomponium Melani* eruditissimis notis illustratum dedit *Isaacus Vossius*.

XXX. Hisce nostris temporibus res aliter se habet, & Geographia longe facilior atque cultior est, postquam novus orbis, Indiæ, Syriæ, Tractus australes & subpolares in nostram venere notitiam, & jam multi de rebus Geographicis copiosius & accuratius non scripserunt tantum, sed etiam *Cosmographiam*, quæ cœlum cum terra considerat, ac principiis Geometricis,

*Geographia
nova ejus-
que Culto-
res.*

Astronomicis & Arithmeticis maximè innititur, illustrârunt, atque speciales Geographiæ partes vg. *Chorographiam*, quæ certas orbis partes, *Topographiam*, quæ Regiones & urbes, *Hidrographiam*, quæ aquas describit, non sine maximâ utilitate & laude tûm verbis, tûm globis, tûm probé delineatis mappis seu tabulis explicârunt. In Cosmographia *Bernhardus Varenius* unus instar omnium esse potest. Geographi verò præcipui sunt, *Apianus*, *Abraham Ortelius*, *Paulus Merula*, *Petrus Bertius*, *Gemma*, *Philippus Brietius*, *Leander Albertus*, *Ricciolus*, *Gerhardus Mercator*, Autores *Atlantis Majoris & Minoris*; Epitomes vice fungitur *Philippus Cluverius*, in quem extant *Joh. Bunonis Notæ eruditæ*, unà cum Tabulis. *Cellarius* rem quoque suam diligenter exequitur. *Nicolaus Sanson de Abbeville* totam Geographiani Tabulis æri incisis publicavit A. 1644. Ita quidem, ut Gallicâ linguâ proponeret *novanam*, Latinâ *antiquam* Geographiam. Nunc verò ejus compendium cum mappis nitidè pictis, prodit in Germanicam linguam conversum, in quo

quo illud præcipue laudandum quod accuratus sit in latitudinibus & longitudinibus locorum assignandis, & in Mapparum discrepantiis notandis. Est & Stephani liber græcus de vrbibus, cuius versio latina operoso Thomæ Pinedæ commentario instructa prodiit Amstelodami 1678. in fol. Theatrum civitatum orbis terrarum Georgii Braun præstans etiam opus est. *Atlas Gu-devillanus* inter recentiores Gallicos eminet. Societas Cosmographica Norimbergensis majora & accuratiora pollicetur, atque inter reliquos Atlantes præcipue commendatur *Doppelmayrianus* ex officinâ Homannica ibidem editus. Omitto plures alios, ne prolixior esse videar. His autem, quos retuli, è re tuâ si fuerint, bené utere, sin minùs, æqui bonique consule, & meliores felige.

XXXI. Quia verò peregrinantium commodo consulere hîc nobis potissimum animo constitutum est, haud abs re futurum duximus pro materiâ discursus & memoriae subsidio, catalogum subjicere. 1. *Summorum Pontificum.* 2. *Imperatorum Romanorum.*

3. Orientalium & Turcicorum. 4. Galliæ, Castiliæ, Hispaniæ, Portugallie, Angliæ, Borussiæ, Sardinia, Siciliæ, Daniæ, Norvvegiae, Sueciæ & Poloniæ Regum. 5. Tractatuum Pacis, pugnarum & conflictuum bellicorum maximè memorabilium, totiusque sœculi nostri imaginem.

SVMMI PONTIFICES.

JESVS CHRISTVS	S. <i>Sixtus I.</i> Roman. 130
Pontifex æternus & totius humani gene- ris Salus, passus Ærae christianæ Anno 33. die 3. Aprilis.	S. <i>Thelephorus</i> Ro. 141
<i>Simon Petrus</i> primus Pontifex Romanus, CHRISTI in terris Vi- carius, incepit Ponti- ficatum Romæ Anno 43. die 18. Jan.	S. <i>Hyginus</i> Athen. 152
<i>Linus</i> Thuscus Petri in cathedrâ Successor Anno 67	S. <i>Pius I.</i> Aquileien. 156
<i>Cletus</i> Romanus 79	S. <i>Anicetus</i> Syrus 165
<i>Clemens Romanus</i> 92	S. <i>Soter Fundanus</i> 173
<i>Anacletus</i> Athen. 101	S. <i>Eleutherius</i> Græ. 177
<i>Evaristus</i> Græc⁹ 101	S. <i>Victor I.</i> Afer 192
<i>Alexander I.</i> R. 119	S. <i>Zephyrinus</i> Ro. 202
	S. <i>Calistus</i> Roman. 219
	S. <i>Urbanus I.</i> Rom. 224
	S. <i>Pontianus</i> Rom. 231
	S. <i>Anterus</i> Græcus 235
	S. <i>Fabianus</i> Roma. 236
	S. <i>Cornelius</i> Roma. 251
	S. <i>Lucius I.</i> Rom. 253
	S. <i>Stephanus I.</i> Ro. 255
	S. <i>Sixtus II.</i> Græc⁹ 257
	S. <i>Dionysius</i> Græc⁹ 258
	S. <i>Felix I.</i> Roman⁹ 270
	S. <i>Euti-</i>

S. Eutychian. Thus. 275	Bonifacius II. Rom. 530
S. Cajus Dalmata 283	Ioannes II. Roma. 532
S. Marcellinus Ro. 296	S. Agapetus Rom. 535
S. Marcellus I. Ro. 304	S. Sylvarius Camp. 536
S. Eusebius Græc ⁹ 309	S. Vigilius Roman. 539
S. Melchiades Afer 311	S. Pelagius I. Rom. 555
S. Sylvester I. Ro. 314	Ioannes III. Rom. 559
S. Marcus Roman. 336	S. Benedictus I. R. 572
S. Julius I. Roma. 336	Pelagius II. Rom. 577
Liberius Roman ⁹ 352	S. Gregorius M. R. 590
S. Damasus Hispan. 367	Sabinianus Thusc ⁹ 604
S. Siricius Roman. 385	Bonifacius III. Ro. 606
S. Anastasius I. Ro. 398	Bonifacius IV. Val. 607
S. Innocentius I. Alba 402	S. Deusdedit Rom. 614
S. Zosimus Græcus 417	Bonifaci⁹ V. Neap. 617
S. Bonifacius I. R. 418	Honorius I. Camp. 626
S. Cælestinus I. Ro. 423	Severinus Roman. 639
S. Sixtus III. Rom. 432	Ioannes IV. Dalm. 640
S. Leo Magnus Th. 440	Theodorus Hierosol. 642
S. Hilarius Sardus 461	S. Martinus I. Tud. 649
S. Simplicius Tibur. 467	Eugenius I. Rom. 654
S. Felix II. Roman. 483	Vitalianus Segnie. 656
S. Gelasius I. Afer 492	Adeodatus Roma. 669
S. Anastasius II. R. 496	Dominus Romanus 676
S. Symmachus Sard. 498	S. Agatho I. Sicul ⁹ 678
S. Hormisda Camp. 514	S. Leo II. Siculus 683
S. Joannes I. Thus. 523	S. Benedictus II. R. 684
Felix III. Beneven. 526	Ioannes V. Syrus 685
	S. Co-

S. Conon Thrax	686	Stephanus VI. Ro.	885
S. Sergius I. Sicul⁹	687	Formosus Portuen.	890
Joannes VI. Græc.	701	Bonifacius VI. R.	896
Joannes VII. Græc.	705	Stephanus VII. R.	897
Sisinnius Syrus	708	Joannes IX. Tibu.	901
Constantinus I. Syr⁹	708	Benedictus IV. R.	905
S. Gregorius II. R.	714	Leo V. Ardeatinus	906
Gregorius III. Syr⁹	731	Christophorus R.	906
S. Zacharias Græc⁹	741	Sergius III. Tuscu.	907
Stephanus II. Rom.	752	Anastasius III. R.	910
Stephanus III. R.	752	Lando Sabinus	912
Paulus I. Roman⁹	757	Joannes X. Rave.	913
Stephanus IV. Sicu.	768	Leo VI. Romanus	928
Hadrianus I. Rom.	772	Stephanus VIII. R.	929
Leo III. Romanus	795	Joannes XI. Tusc.	931
Stephanus V. Rom.	816	Leo VII. Roman⁹	936
Paschalis I. Roma.	817	Stephanus IX. Ger.	939
Eugenius II. Rom.	824	Martinus III. R.	943
Valentinus Roma.	827	Agapitus II Rom.	946
Gregorius IV. R.	827	Joannes XII. Rom.	955
Sergius II. Roman.	844	Benedictus V. Rom.	964
Leo IV. Romanus	847	Joannes XIII. R.	965
Benedictus III. R.	855	Dominus II. Rom.	972
S. Nicolaus I. M. R.	858	Benedictus VI. R.	972
Hadrianus II. Ro.	867	Benedictus VII. R.	975
Joannes VIII. R.	872	Joannes XIV. Pap.	984
Martinus II. Thus.	882	Joannes XV. Rom.	985
Hadrianus III. R.	884	Gregorius V. Germ.	996

Sxive.

Sylvester II.	Arver.	999	Anastasius IV.	Sa.	1153
Joannes XVI.	R.	1003	Hadrianus IV.	A.	1154
Joannes XVII.	R.	1009	Alexander III.	Se.	1159
Sergius IV.	Rom.	1009	Lucius III.	Luce.	1181
Benedict VIII.	R.	1012	Vrbanus III.	Med.	1185
Joannes XVIII.	Comes Thusciæ	1024	Gregorius VIII.	B.	1187
Benedictus IX.	e.l.	1034	Clemens III.	Rom.	1188
Gregorius V.	Ro.	1044	Cælestinus III.	R.	1191
Clemens II.	Saxo	1046	Innocentii III.	An.	1199
Damasus II.	Bav.	1048	Honorius III.	R.	1216
S. Leo IX.	Germ.	1049	Gregorius IX.	An.	1227
Victor II.	Germ.	1054	Cælestin. IV.	Med.	1241
Stephanus X.	Lot.	1057	Innocentii IV.	Gen.	1243
Benedictus X.	Int.	1058.	Alexand. IV.	An.	1254
Nicola ^o II.	Sabau.	1059	Vrbanus IV.	Troj.	1261
Alexander II.	Lu.	1061	Clemens IV.		1265
S. Gregori ^o VII.	Si.	1073	Gregorius X.	Plac.	1271
Victor III.	Benev.	1086	Innocentii V.	Tare.	1276
Vrbanus II.	Gall ^o	1088	Hadrianus V.	Fef.	1276
Paschalis II.	Thusf.	1099	Joannes XIX.	Luf.	1276
Gelasius II.	Cajet.	1118	Nicolaus III.	Vrsi.	1277
Calistus II.	Burg.	1119	Martin ^o IV.	Bria.	1281
Honorius II.	Bon.	1124	Honorius IV.	Ro.	1285
Innocentius II.	R.	1130	Nicolaus IV.	Afc.	1287
Cælestinus II.	Th.	1143	Cælestin ^o V.	Eser.	1294
Lucius II.	Bonon.	1144	Bonifacius VIII.		1294
Eugenius III.	Pisa,	1145	Benedictus XI.	Ta.	1303
			Clemens V.	Vafat.	1305
			Joan-		

<i>Joannes XX.</i> Cad. 1316	<i>Paulus IV.</i> Caraf. 1555.
<i>Benedict^o XII.</i> Fu. 1334	<i>Pius IV.</i> deMedi. 1559.
<i>Clemens VI.</i> Lem. 1342	<i>S. Pius V.</i> Alexan. 1566.
<i>Inocenti^o VI.</i> Lem. 1352	<i>Gregorius XIII.</i> B. 1572.
<i>Urban^o V.</i> Minia. 1362	<i>Sixtus V.</i> Pereth ^o 1585.
<i>Gregorius XI.</i> Bel. 1371	<i>Urbanus VII.</i> Cas. 1590.
<i>Urbanus VI.</i> Brig. 1378	<i>Gregor. XIV.</i> Sfr. 1590.
<i>Bonifac. IX.</i> Neap. 1389	<i>Inocenti^o IX.</i> Fach. 1591.
<i>Inocent VII.</i> Sulm. 1404	<i>Clemens VIII.</i> Ald. 1592.
<i>Gregori^o XII.</i> Vé. 1406	<i>Leo XI.</i> deMedic. 1605.
<i>Alexand. V.</i> Cret. 1409	<i>Paul^o V.</i> Burghe. 1605.
<i>Ioan^o. XXI.</i> Neap. 1410	<i>Gregor. XV.</i> Lud. 1612.
<i>Martinus V.</i> Col. 1417	<i>Urban^o VIII.</i> Bar. 1623.
<i>Eugen^o IV.</i> Ven. 1431	<i>Inocenti^o X.</i> Pamp. 1644.
<i>Nicolaus V.</i> Luc. 1447	<i>Alexan. VII.</i> Sen. 1655.
<i>Calistus III.</i> Hisp. 1455	<i>Clemens IX.</i> Rosp. 1667.
<i>Pius II.</i> Senensis 1458	<i>Clemens X.</i> deAlti. 1670.
<i>Paulus II.</i> Venet ^o 1464	<i>Inocent. XI.</i> Odesf. 1676.
<i>Sixtus IV.</i> Savon. 1471	<i>Alexander VIII.</i> 1689.
<i>Inocent. VIII.</i> Cyb. 1484	<i>Inocenti^o XII.</i> Pign. 1691.
<i>Alexand. VI.</i> His. 1492	<i>Clemens XI.</i> Alba. 1700.
<i>Pius III.</i> Piccolo. 1503	<i>Inocen.</i> XIII. Conti 1721.
<i>Julius II.</i> Savon. 1503	<i>Bened.</i> XIII. vrsin. 1724.
<i>Leo X.</i> d. Medices 1513	<i>Clemens XII.</i> Cors. 1730.
<i>Hadrian^o VI.</i> Ult. 1522	<i>Benedictus XIV.</i> alias.
<i>Clemens VII.</i> Flor. 1523	<i>Prosper Lambertini</i> Bo-
<i>Paulus III.</i> Farne. 1534	<i>non. nat. 31. Mart. 1675. Car-</i>
<i>Julius III.</i> Thusc ^o 1550	<i>din. 30. Apr. 1728. Pontifex</i>
<i>Marcellus II.</i> Polit. 1555	<i>electus 17. August. 1740.</i>

Anti-

<i>Antipapæ & Schismata</i>	<i>sub Pontificatu PAPÆ.</i>
Novatianus <i>sub Pontific</i>	S. Cornelii Anno 252.
Felix II. ab Arianis in- trusus	<i>Liberii PAPÆ</i> 352.
Ursicinus qui & Ursin⁹	Damasi 367.
Eulalius <i>Archidiaconus</i>	Bonifacii I. 418.
Laurentius <i>Archidiac.</i>	S. Symmachi 498.
Dioscorus tempore	S. Bonifacii II. 530.
Theodor⁹ & Petr⁹ aliiq.	Joannis V. & Sergii 685.
Theophilactus Archi- presbyter	Stephani II. & III. 752.
Constantinus Totonis Frater	Pauli I. 757.
Zizinnius seu Zinsimus	Eugenii II. 824.
Joannes Diaconus	Sergii II. 847.
Anastasius	Benedicti III. 855.
Sergius	Formosi & Bonifac. 891.
Christophorus	Leonis V. 906.
Leo VIII. intrusus	Joannis XII. 963.
Bonifacius VII. invasor	Benedicti VII. 974.
Joannes XVI. Crescen- tii factioне	& Joannis XIV. 984.
Gregorius VI. ab Im- peratore ejectus.	Gregorii V. 996.
Joannes nomine Sylve- stri III.	Benedicti VIII. 1012.
Cadolaus dictus Hono- rius II.	Benedicti IX. 1034.
	Alexandri II. 1061.

Gu-

<i>Guibertus dictus Clemens III.</i>	<i>Sub Pontificatu.</i>
<i>Theodoricus dictus Sylvester III. & Maginulphus</i>	<i>Gregorii VII. 1073.</i>
<i>Mauritius Burduinus Bracharensis dictus Gregorius VIII.</i>	<i>Paschalis II. 1099.</i>
<i>Petrus Leonis dictus Anacletus II.</i>	<i>Gelasii II. 1118.</i>
<i>Gregorius sub nomine Victoris III. 1138.</i>	<i>Innocentii II. 1130.</i>
<i>Octavianus dictus Victor IV. 1159.</i>	
<i>Guido de Cremonâ, Paschalis III. 1164.</i>	<i>Alexandri III. 1159.</i>
<i>Joannes Hungarus, Calixtus III. 1170.</i>	
<i>Petrus Corvata dictus Nicolaus V.</i>	<i>Ioannis XX. 1316.</i>
<i>Robertus dictus Clemens VII.</i>	<i>Urbani VI. 1378.</i>
<i>Petrus de Luna dictus Benedictus XIII.</i>	<i>Bonifatii IX. 1389.</i>
<i>Ægidius dictus Clemens VIII.</i>	<i>Martini V. 1417.</i>
<i>Amadeus Saubaudus, dictus Felix V.</i>	<i>Eugenii IV. 1431.</i>
	<i>Con-</i>

Concilia

Generalia & Oecumenica.

Nicænum I.	Anno 325	Lateranense III.	1179
Constantinopolitanum I.	381	Lateranense IV.	1215
Ephesinum	431	Lugdunense I.	1245
Chalcedonense	451	Lugdunense II.	1274
Constantinopol. II.	553	Viennense in Gallia	1311
Constantinopol. III.	680	Constantiense	1414
Nicænum II.	787	Basileense	1431
Constantinopolit. IV.	869	Florentinum	1439
Lateranense I.	1123	Lateranense V.	1512
Lateranense II.	1139	Tridentinum	1545

§. XXXII.

Romani Imperatores ab A. M. 3915.

Cajus Julius Cesar, Romani Imperii primus fundamen-	ta jecit anno ante Christum natum 45. Mundi 3915	Nerva Coccejus	100
Ottavianus Cesar Augustus, plenam adeptus est Monarciam Anno V. C. 723	ante Christum 31. imperavit annis 56. sub eo Christus princeps pacis & pater futuri saeculi natus est imperii ejus anno 42. obiit anno a nativitate Christi 14	Iulius Trajanus	119
Claudius Tiberius Nero, impetravit annis 23. periiit anno 37	Cajus Cesar Caligula, A. 41	Aelius Hadrianus	140
Claudius Drusus	Domitius Nero	Antoninus pius	163
Servius Sulp. Galba obiit 71	Salvius Otbo	Marcus Aurelius Antoninus, philosophus periit	182
Aulus Vitellius ob. 72	Titus Flavius Vespasianus	& Lucius Verus	171
Titus Vespasianus	Domitianus	Aurelius Commodus	194
Gordianus II.	98	P. Helvius pertinax	195
		Didius Julianus	195
		Pescennius Niger	196
		Clodius Albinus	199
		Septimius Severus	213
		Bassianus Caracalla	219
		& Septimius Geta	
		frater	
		Opelius Macrinus	
		& Diadumenianus filii	220
		Antonius Heliogabalus	224
		Alexander Severus	237
		Maximinus Thrax periit	238
		Maximus interiit	239
		Anton Gordianus Afric.	239
		Gordianus II., periit	239
		H	
		Cle-	

<i>Clodius pupienus &</i>	240	& Constantius solus ad A. 361
<i>Cælius Balbinus</i>		Julianus Apostata 363
<i>Gordianus III. cessit</i>	242	Jovianus vivere desit 364
<i>Philippus Arab. &</i>	253	<i>Scissum est Imperium in</i>
<i>Philippus filius</i>		<i>orientale & occidentale.</i>
<i>Trajanus Decius</i>	254	Valentinianus occidentali Im-
<i>Herennius Hetruscus</i>		<i>perio prefuit ad annum 375</i>
<i>Trebonianus Gallus</i>	257	Valens ejus frater in oriente
<i>cum Volusiano filio</i>		<i>rexit ad annum 378</i>
<i>Licinius Valerianus</i>	262	Gratianus periit 383
<i>cum Gallieno</i>		Valentinianus junior 393
<i>Gallienus solus ad An.</i>	269	Theodosius Magnus 395
<i>Circa haec tempora exorti</i>		Honorius ejus filius 424
<i>sunt triginta tyranni.</i>		Valentinianus III. obiit 455
<i>Claudi⁹ II. Gothic⁹ ad A. 271</i>		Petronius Maximus 455
<i>Aurelius Quintillus</i>	271	Eparchius Avitus ad 455
<i>Dom. Valer. Aurelian⁹</i>	275	Julius Majorianus periit 461
<i>Marc. Claudio⁹ Tacitus</i>	276	Libius Severus interiit 464
<i>Marc. Annius Florian⁹</i>	277	<i>Interregnum duorum</i>
<i>Marc. Aurelius probus</i>	283	<i>circiter annorum.</i>
<i>Carus cum filiis</i>		Flavius Anthemius ad A. 472
<i>Carino & Numeriano</i>	284	Anicius Olybrius 473
<i>Diocletianus</i>	316	Flavius Glycerius 474
<i>& Valerius Maximianus</i>	304	Julius Nepos deturbatus 475
<i>Constantius Chlorus</i>	306	Augustulus sive Romulus Au-
<i>Galerius Maximianus ejus</i>		<i>gustus rexit menses X atque</i>
<i>Collega</i>	311	<i>inde imperium occidentale</i>
<i>Florus Constantinus M.</i>	337	<i>jacuit deletum usque ad C.A.</i>
<i>Constantinus junior</i>	340	<i>ROLVM MAGNV.M.</i>
<i>& fratres ejus Constans</i>	350	

Reges Ostrogothorum in Italia.

<i>Odoacer regnare cœpit</i>	476	baldus & Theutobal-
<i>Theodoricus</i>	493	dus 540
<i>Athalaricus</i>	526	Alaricus alias Erericus 541
<i>Theodatus</i>	534	Totila 542
<i>Vitiges</i>	536	Tejas cœpit Regnum A. 552
<i>Hildebaldus aliis Theobal-</i>		<i>rexit anno I.</i>

Impe-

Imperium Romanum sub 22. Regibus Longobardis.

Alboinus cœpit Imperium		Gondebertus & Bertharius
Anno 571		fratres 661
Clepho seu Clephis 574		Grimoaldus 663
rexit An. I. mens. VI.		Garibaldus 672
Secutum interregn.		Cunibertus 689
Annorum X.		Luithbertus 701 aliis 704
Autharius alias Autharis 581		Raginbertus 704
Agilulphus 592		Aripertus II. 704
Adevaldus 616		Ansprandus 712
Ariovaldus 626		Luitprandus 713
Rotharis 638		Hildebrandus 744
Rodoaldus 654		Rachis 744
Aripertus 657. aliis 659		Aistulphus 750
		Desiderius 756

Imperium occidentis restitutum Anno 800.

CAROLVS MAGNVS		Conradus III. Suevus 1138
cœpit Imperium Anno 800		Fridericus I. Nobarb. 1152
Ludovicus Pius 813		Henricus VI. Asper 1190
Lotharius I. 840		Philippus Suevus 1199
Ludovicus II. 855		Otho V. Saxo Brunsvic. 1203
Carolus Calvus II. 875		Fridericus II. Suevus 1219
Ludovicus III. Balbus 878		Conradus IV. Suevus 1250
Carolus III. Craffus 881		<i>Imperium vacat annis ferè. 30</i>
Arnulphus 887		Rudolphus Habsburgi. 1275
Ludovicus IV. Ultimus ex Stirpe Carolingicâ cepit imperium A. 896. rexit A. XII.		Adolphus Nassovius 1292
CONRADVS I. Dux Franciæ regnare cepit anno 912		Albertus Austriacus 1298
Henricus I. Auceps Dux Sax. 919		Henricus VII. Luxenb. 1308
Otho Magnus Saxo 936		Fridericus III. Austriacus & Ludovicus Bavarus 1314
Otho II. Saxo. 961		Carolus IV. Bohemus 1347
Otho III. Saxo 983		Wenceslaus Bohemus 1378
Henricus II. Bav. sanctus 1002		Rupertus Palatinus 1400
Conradus II. salicus Fra. 1024		Sigismundus Bohemus 1411
Henricus III. niger Fra. 1040		Albertus II. Austriacus 1438
Henricus IV. Franco 1056		Fridericus IV. aliis III. 1440
Henricus V. Franco 1106		Maximilianus I. Austr. 1493
Lotharius II. Saxo 1125		Carolus V. Hispanus 1519
		Ferdinandus I. 1558
		Rudolphus II. 1576
		Mat.

Matthias Rudolph. frater	1612	natus 1741. 13. Martii.
Ferdinandus II.	1619	Sic generatio præterit, & genera-
Ferdinandus III.	1637	ratio advenit.
Leopoldus Magnus	1658	
Josephus succeſſit	1705	
Carolus VI. Josephi frater,		<i>Æmuli Imperatorum.</i>
anno 1711. Imperator ele-		Rudolphus Suevus & Corne-
ctus, sine prole masculi		radus Franco adversus Hen-
obiit 20. Octobr. 1740		ricum IV. 1056
CAROLVS VII. Bavarus		Henricus Thuring', &c.
electus Anno 1742. ob. 1745		Guillelmus Hollandus 1218
FRANCISCVS I. Lorba-		contra Fridericum II.
ringus 1745. hodie Impe-		Richardus Anglus, &
rat. natus 1708. die 8.		Alphonsus Castellanus
Decembr. Coniux Maria		sub Interregno ad An. 1273
Theresa, Aug. Hungariae		Eduardus Rex Anglia,
& Bohemiæ Regina natæ		Fridericus Hispanus,
1717. 13. Maji. Coniubio		Guntberus de Schwarzenburg,
juncta 1736. 12. Februar.		adversus Carolum IV. 1346
princeps juventutis Iose-		Fridericus Brunsvicensis
phus Benedictus Augustus,		sub Imperio Ruperti pa-
		latini 1400

Imperatores Orientis post scissum A. 364 Imperium.

Valens Valentiniani senioris		Heracleonas	641
frater caput regnare	364	Constans II.	642
Theodosius Magnus	379	Constantinus Pogonatus	669
Arcadius	395	Justinianus II.	686
Theodosius II. junior	408	Leontius patritius	696
Marcianus	450	Tiberius Altimarus	699
Leo Marcellus cum Leone		Justinianus III.	705
Zenonis filio	457	Philippicus Bardanes	719
Zeno Isauricus	475	Anastasius II. s. Artemius	714
Anastasius Dicorus	491	Theodosius III. Adrami-	
Anicius Justinus	518	tenus	715
Justinianus	527	Leo Isaurus Iconomach	717
Valerius Justinus II.	566	Constantinus V. Copron.	741
Tiberius Constantinus	576	Leo IV. Chazarus	775
Mauritius Cappadox	593	Constantinus VI porphyroge-	
Phocas	602	nitus cum Matre Irene	780
Heracilius	610	Irene sola Imperatrix	797
Constantinus	641	Nicephorus Logotheta	802
		Mi-	

Michael Curopalates	813	Alexius II.	1180
Leo V. Armenus	815	Andronicus	1183
Michael II. Balbus	820	Isaac Angelus	1185
Theophilus	829	Comne.	
Michael III.	842	Alexius III.	1195
Basilius Macedo	867	Alexius IV. Myrtulus	1204
S. Leo VI. sapiens s. phil.	886	Baldinus Flander	1204
Alexander	911	Henricus Flander	1206
Constantinus VII.	912	Petrus Curtiniacus	1216
Romanus porphyrogen.	958	Robertus Curtiniacus	1222
Nicephorus Phocas	963	Baldinus II. Curtiniac.	1239
Joannes Tzemisces	969	philipp. per aliquot annos	
Basilus II. cum fratre		Aliis	
Constantino juniore	975	Theodorus Lascaris	1204
Romanus Argyropulus	1028	Ioannes Ducas Batates	1222
Michael IV. paphlago	1034	Theodorus junior Lascari.	1255
Michael V. Calaphates	1041	Ioannes Lascaris	1258
Constant. Monomach.	1042	Michaël palæologus	1259
Theodora soror Zoes	1054	Andronicus palæolog.	1282
Michael VI. stratoticus	1056	Andronicus III. junior	1325
Isaac Comnenus	1057	Ioannes Cantacuzenus	1338
Constantinus Ducas	1059	Ioannes VI. palæologus	1341
Eudoxia Imperatrix	1067	Andronicus V. palæol.	1384
Romanus Diogenes	1068	Emanuel palæologus	1387
Michaël VII. parapinac.	1071	Ioannes VII. palæolog.	1418
Nicephorus Botoniat.	1078	Constantinus Dracos	1445
Alexius	1082	Mahometo Turcarum principe	
Ioannes Comneni	1119	capta Constantinopolis	1453
Manuel	1143	Inde sequuntur:	

Imperatores Turcici a Constantinopoli capti.

Mahomet Magnus	1453	Amurathes II.	1623
Bajazethes	1481	Ibrahim	1640
Selimus	1512	Mahomet IV.	1648
Solimannus Magnificus	1520	Soliman II.	1687
Selimus II.	1566	Achmetes II.	1691
Amurathes	1574	Mustapha II.	1695
Mahometes II.	1595	Achmetes III.	1703
Achmetes	1603	Mahomet V. natus A.	1696.
Mustapha	1617	die 18. sept. thronum ascen-	
Osmanes	1617	dit A. 1730. coronatus	1731.

§. XXXIII. Reges Galliae & Hispaniae.

Pharamandus caput	420	Ludovicus VI. <i>Crassus</i>	108
Clodio Crinitus	428	Ludovicus VII. <i>Pius</i>	1137
Meroeves	448	Philippus II. <i>Augustus</i>	1189
Childericus	458	Ludovicus VIII. <i>aliis</i>	
Clodoveus	481	LEO dictus	1223
Childebertus	511	S. Ludovicus IX.	1226
Clotarius	558	Philippus III. <i>Audax</i>	1270
Charibertus	561	Philippus IV. <i>Pulcher</i>	1286
Chilpericus	570	Ludovicus X. <i>Hutinus</i>	1314
Clotarius II.	594	Philippus V. <i>Longus</i>	1317
Dagobertus I.	629	Carolus IV. <i>Pulcher</i>	1322
Clodoveus II.	638	Philippus VI. <i>Valesius</i>	1328
Clotarius III.	655	Ioannes	1350
Childericus II.	669	Carolus V. <i>Sapiens</i>	1364
Theodoricus I.	674	Carolus VI. <i>Beneamatus</i>	1380
Clodoveus III.	691	Carolus VII. <i>Victor</i>	1422
Childebertus II. <i>Justus</i>	693	Ludovicus XI.	1461
Dagobertus II.	711	Carolus VIII. <i>Affabilis</i>	1483
Clotarius IV.	716	Ludov. XII. <i>populi pater</i>	1498
Chilpericus II.	719	Franciscus I. <i>liter. parens</i>	1515
Theodoricus II.	721	Henricus II.	1542
Childericus III. <i>Stupidus</i>	743	Franciscus II.	1559
Pipinus <i>Brevis</i>	751	Carolus IX.	1560
CAROLVS <i>Magnus</i>	770	Henricus III.	1574
Ludevicus <i>Pius</i>	814	Hénricus IV. <i>Magnus</i>	1588
Carolus <i>Calvus</i>	840	Ludovicus XIII. <i>Justus</i>	1610
Ludovicus II. <i>Balbus</i>	877	Ludovicus XIV. <i>magnus</i>	1648
Ludovicus III. &	879	Ludovicus XV. <i>natus A.</i>	1710
Carolomannus Fr.		15. Fehr, Rex proclamatus	
Carolus III. <i>Crassus</i>	884	1715. coronatus 1722. Ma-	
Odo f. <i>Eudes Comes Parisi</i>	888	jorennis declaratus 1723.	
Carolus <i>Simplex</i>	893	Conjugem duxit Mariam	
Rudolphus <i>Burgundio</i>	923	Catbarinam Sophiam Stanis-	
Ludovicus <i>Transmarinus</i>	936	lai Lescinski Polonia Regis	
Lotharius	954	filiam 1725. Ludovicus Del-	
Ludovicus V. <i>Ignavus</i>	986	phinus nat. 1729. huj. Conj.	
Hugo Capetus	987	Mar. Jos. Pol. Reg. fil. Princ.	
Robertus	996	nat. 14. sept. 1751. titulum	
Henricus I.	1033	gerit Ducis Burgundia.	
Philippus I.	1061	Re-	

Reges Castiliæ & Legionis.

Ferdinandus <i>Magnus</i>	1035	Sanctius III.	1284
Sanctius	1065	Ferdinandus IV.	1295
Alphonsus VI.	1072	Alphonsus XII.	1312
Alphonsus VII.	1109	Petrus Crudelis	1350
Alphonsus VIII. <i>Burgundus</i>	1122	Henricus <i>Notbus</i>	1369
Sanctius II.	1157	Ioannes I.	1379
Alphonsus IX. <i>Bonus</i>	1158	Henricus III. <i>Valetudinarius</i>	1390
Henricus	1214	Ioannes II.	1406
Alphonsus X.	1217	Henricus IV.	1454
Ferdinandus III.	1226	<i>Inde sequuntar:</i>	
Alphonsus XI. <i>Astrologus</i>	1252		

Reges Hispaniæ.

Ferdinandus <i>Catolicus</i>	1474	Ludovicus <i>Infans</i>	1724
Philippus <i>pulcher, Austriaeus</i>	1504	quo præproperè erepto	
Carolus I. alias V. <i>Imper.</i>	1516	Philippus parens regnum	
Philippus II.	1558	in se recepit 8. sept. obiit	
Philippus III.	1598	1746. 9. Julii.	
Philippus IV.	1621	Ferdinandus II. natus 1713,	
Carolus II.	1665	die 23. sept. <i>bodie Rex</i> .	
Carolus III. <i>Austriacus</i>		Vxor Maria Barbara <i>Regis Portugallie filia</i> , nata	
& Philippus V. <i>Andegavenensis</i>	1700	1711. die 4. Decembris.	

Reges Lusitanicæ sive Portugallie,

post Philippum IV. Regem Hispania ad annum 1640.			
Ioannes IV. Dux Brabantiae	1640	Joseph Emanuel natus anno	
Alphonsus	1656	1714. die 6. Junii <i>bodie</i>	
Petrus frater ejus	1668	regnat, Conthoralis Maria	
Ioannes V. Rex Anno 1706 obiit	1750	Anna Victoria, <i>Regis Hispanie filia</i> nata 1718. die 13. Martii.	

§. XXXIV,

Reges Angliae & Alii.

Wilhelmus <i>Conqueror</i>	Dux Normannie	Robertus	1099
Wilhelmus <i>Rufus</i>	1066	Henricus I.	1100
	1087	Stephanus <i>Blesensis</i>	1136

Henricus II. andegavensis	1154	Eduardus VI.	1547
Richardus cor Leonis	1189	Ioannes Suffolcius	1553
Arturus	1199	Maria	1553
Ioannes sine terra	1201	Elisabetha	1558
Henricus III.	1216	Iacob⁹ Stuard Rex Scotie	1603
Eduardus I.	1272	Carolus I.	1625
Eduardus II.	1306	Carolus II.	1648
Eduardus III.	1326	Iacobus II.	1685
Richardus II.	1377	Wilhelmus Nassovias	1689
Henricus IV.	1399	Anna Iacobi Regis filia	1702
Henricus V.	1413	Georgius Hannoveranus	1714
Henricus VI.	1442	Georgius II. Augustus natus	
Eduardus IV. eboracenſis	1461	A. 1683. Rex proclamatus	
Eduardus V.	1483	26. Iunii A. 1727. Regius	
Henricus VII. Richemondie		princeps Wilhelmus Fri-	
Comes	1485	dericus de Wallis, natus	
Henricus VIII.	1509	1738.	

Reges Borussiae.

Fridericus I. Elector Brandenburgicus XII.	primus Rex declaratus A. 1701. 18. Jan,	Fridericus III. natus 24. Jan.
	obiit 1713.	A. 1712. Patri succedit A.
Fridericus Wilhelmi⁹	† 1740	1740. Vxor Elisabetha Christina Brunsuicensis Bevern.

Reges Sardiniae.

Victor Amadeus II. cœpit A. 1680. Sceptrum posuit A. 1730. † A. 1732.	Maria Antonia Ferdinandina, Regis Hispaniæ filia nata die 17. Nov. 1729. desponsata 1750. 1. Jun. Ex qua corona princeps Carolus Emanuel Ferdinandus Maria, natus A. 1751. die 24. Maii.
Carolus Emanuel Victor III. natus 27. April A. 1701. regere cœpit A. 1730. Victor Amadeus Maria natus A. 1726. die 26. jun. Vxor	

Reges Siciliæ & Neapolis ab Anno 1621.

Philippus IV. Rex Hisp. 1621	Carolus Philippi V. Bourbonii Hisp. Regis filius natus 1716.
Carolus II. Rex Hisp. 1665	20. Jan. regnat ab anno 1734.
Victor Amadeus Sabaudus 1713	Vxor Maria Amalia, R. Pol. filia, nata 24. N. 1724. princeps
Carolus VI. Imperator Austriacus 1715	Philippus nat. 1747. 13. Jun. Re-

Reges Daniæ & Norvægiæ.

Haraldus	930	Christophorus II.	1321
Sueno	980	Waldemarus III.	1333
Canutus II.	1034	Aquinus	1375
Canutus III.	1036	Ericus IX. <i>pomeranus</i>	1412
Magnus Norvvegus	1045	Christophorus III. <i>Comes</i>	
Sueno II.	1048	<i>palatinus</i>	1444
Haraldus II. <i>Ignavus</i>	1074	Christianus I. <i>Comes Ol.</i>	
Canutus IV. <i>Sanctus</i>	1076	<i>denburgicus</i>	1448
Olaus	1088	Ioannes	1482
Ericus III.	1095	Christianus II. <i>Tyrannus</i>	1513
Haraldus III.	1108	Fridericus <i>Dux Holsatiae</i>	1522
Ericus IV.	1140	Christianus III.	1533
Ericus V.	1144	Fridericus II.	1559
Canutus V.	1152	Christianus IV.	1588
Sueno III.	1160	Fridericus III.	1648
Waldemarus <i>Dux Jutia-</i>	1162	Christianus V.	1670
<i>nus</i>		Fridericus IV.	1699
Canutus VI.	1185	Christianus VI. <i>Rex A.</i>	1730
Waldemarus II.	1202	<i>obiit 6. Aug. 1746.</i>	
Ericus VI.	1241	Fridericus V. <i>natus 31. Mart.</i>	
Abel	1250	1723. <i>Conjux Louisa Reg. Bri-</i>	
Christophorus	1252	<i>tan. filia, 18. Dec. 1724. nata,</i>	
Ericus VII. <i>senior</i>	1259	<i>desp. 11. Dec. 1743. Cor. princ.</i>	
Ericus VIII. <i>junior</i>	1286	Christianus nat. 1749. 29. Ja.	

Reges Sueciæ ab Anno 1150.

Ericus X. <i>santus</i>	1150	Christophorus <i>palatinus</i>	1438
Carolus VII. <i>Rex Gotbie</i>	1160	Carolus VIII. <i>fil. Senator.</i>	1448
Canutus	1160	Christianus <i>Rex Danie</i>	1458
Suergerus III.	1192	Ioannes II.	1483
Ericus XI.	1210	Christianus II.	1513
Ioannes <i>pius</i>	1218	Gustavus Vasa	1523
Ericus XII. <i>Balbus</i>	1222	Ericus XIV.	1560
Waldemarus <i>Rex Gotbie</i>	1250	Ioannes III.	1568
Magnus II.	1278	Sigismundus	1592
Birgerus	1286	Carolus IX.	1599
Magnus III.	1322	Gustavus Adolphus	1611
Albertus <i>Meklenburg.</i>	1336	Christina	1633
Margaretha <i>Dana</i>	1361	Carolus Gustavus <i>Comes</i>	
Ericus XIII.	1396	<i>palatinus</i>	1654

Carolus XI.	1660	Holstein-Gottorp natus
Carolus XII.	1697	1710 die 14. Maii, Successor
Ulrica Eleonora cum suo Conjuge	1719	regni declaratus 1743. 3. Jul.
Fridericus Hasso-Castellanus		Conjux Ludovica Ulrica,
Rex declaratus 1720. patri		Regis Borussiae filia, nata
successit 23. Martii 1730.		1720. d. 24. Jul. nupta 1744.
obiiit 6. Aprilis 1751.		17. Jul. Ex qua Gustavus
Adolphus Fridericus, Dux de		Emanuel Coronae princeps
		natus 1745. 24. Jan.

Reges Poloniæ ab Anno 1370.

Ludovicus Rex Hungar.	1370	Augustus Elector Saxon. 1698
Uladislaus Jagello	1386	usq. 1704. & ab A. 1709. 1733.
Uladislaus V.	1434	Stanislaus Leszinsky n. 1706.
Casimirus IV.	1444	usque 1709. & ab 1733-1734.
Joannes Albertus	1492	Fridericus Augustus III. Sa-
Alexander	1501	xonia Elector, natus 7. Octob.
Sigismundus I.	1506	1696. polonia Rex electus,
Sigismundus II.	1548	5. Oct. 1733. coron. 17. Jan.
Henricus Andegavensis	1574	1734. Vxor Maria Josepha
Stephanus Bathorius Trans-		ex domo Austria, princeps
sylvania princeps	1576	Fridericus Christianus
Sigismundus III. R. Succ.	1587	Leopoldus, Vxorem duxit
Uladislaus VI.	1632	Mariam Antoniam, Caroli
Ioannes Casimirus	1648	VII. Imper. Bavari. filiam. Ex
Michaël Koributb	1669	qua Fridericus Augustus.
Ioannes III. Sobiesky	1674	1750. die 23 Decemb. natus.

Imperatores Russiæ seu Moscoviaæ ab A. 1612.

Michaël Federovvitz A.	1612	Anna Ivvanovna	1740
Czarus factus, obiit	1645	Ivvanus seu Ioannes III.	1741
Alexius Michaëlovvitz †	1675	Elisabetha Petrovvna, nata	
Fodor-Alexiovvitz, †	1682	1709. tbronum ascendit	1741
Ivanus rex ad Annum	1683	coronata 6. Maii 1742. Suc-	
Petrus I. Magnus †	1725	cessor eodem anno declaratus	
Catharina Petri conjux	1727	est Carolus Petrus Ulricus	
Petrus II. obiit	1730	Dux de Holstein-G. 1728.	

Reges Persiæ ab Anno 1700.

Mirivveys Tyrannus	1722	Shach Thamas	1723
Erefus Tyrannus	1726	Kulichan Schaab Nadyr	1736

Schach Adileli dejectus 1749
Schach Sopbi thronum occupat A. 1750. Catholicis vrbem ædificandam indul-

get. Rebelles compri-
mit. Schach Ibrahim, So-
liman Doub, &c. turbas
concitant.

§. XXXV.

Conflictus bellici magis memorabiles ab Anno 1500. ad 1700.

1600. *Conflictus ad Neoportum*, in quo Comes Nassovius cecidit Archiducem Albertum.

1601. 12. Junii *Conflictus ad Kochenhusium*, quo princeps Razevilius, Generalis Polonorum, cecidit Suecos.

2. Augusti. Pugna, qua Sigismundus Battorius princeps Transylvaniæ a cæsareo Generali Basta, & Michaële Principe Vallachiæ cæsus est.

1603. 27. Maii. *Conflictus Navalis ad Clusam (Ecluse)* quo Hollandi Classem Hispanicam profligârunt.

1607. 25. Aprilis. Pugna Navalis in Freto Herculeo, qua Hemskirchius *Admiralis Hollandicus Classem Hispanorum* vicit.

1610. 18. Julii. Pugna ad Clusinum, qua Poloni Moscovitas cædunt.

1612. Mense Augusto. Pugna Tergovicensis, qua *Baffa Mahomet Belzergius* profligavit principem Moldaviæ Constantinum, & Potoskium Generalem Polonorum.

1620. 8. Novembris. Pugna in Albo Monte ad Pragam, qua Elector Bavariae, & Comes Bucquojus cæsarei Duces ad interencionem dæleverunt Fridericum Electorem Palatinum. Bellum Tricennale.

1621. 6. 7. & 8. Septembris. Pugna ad Choczinum, qua Carolus Clodkievizius, eoque mortuo Stanislaus Lubomirskius, Turcarum Sultanum Osmanem tribus continenter diebus ceciderunt.

1622. 6. Maii. Pugna ad Wimpinam, qua Comes Tillius Generalis cæsareus de Marchione Durlachio Vistoriam retulit.

1622. 29. Augusti. Pugna Floriacensis (*de Fleury*) qua Gonzales Cordubæus Generalis Hispanus Comitem de Mansfeld devicit.

1622. 27.

1622. 27. Octobris. Prælum Navale, quo Dux Guisius
Præfector Classis Gallicæ cladem intulit Clasti Rupellensi
(de Rochelle.)

20. Junii. Pugna Hœchstana (de Hœchſt) ad Mœnum,
qua Comes Tillius, & Gonzales Cordubæus ceciderunt
Ducem Brunsvicensem.

1623. 6. Augusti. Pugna ad Statloum, qua Comes
Tillius cecidit Ducem Brunsvicensem.

1626. 27. Augusti. Pugna ad Luteram Regiam (de Luter)
qua Comes Tillius delevit copias Danicas.

1629. 24. Iunii. Pugna ad Mannevverdas, qua Poloni
fudere exercitum Gustavi Adolphi Regis Sueciæ.

1631. 7. Septembris. Pugna ad Lipsiam. qua Gustavus
Adolphus fudit copias Imperiales Ducibus Tillio, &
Pappenheimio.

12. & 13. Septembris. Prælum Navale ad Vianam, quo
Hollandi profligarunt Classem Hispanicam, præfecto
existente Comite Ioanne Nassovio.

1632. 21. Augusti. Pugna ad Norimbergam, qua
Comes Wallensteinius Bellidux cæsareus cecidit Gusta-
vum Adolphum.

16. Novembris. Pugna ad Lucenam, qua Gustavus
Adolphus occisus est.

1633. 7. Iulii. Pugna ad Hamelinam, qua Dux Lune-
burgicus delevit copias cæsareae Ductore campi Merodio.

6. Septembris. Pugna ad Steinoviam (Steinau) qua Co-
mes Wallensteinius Suecos cecidit.

1634. 3. Maii. Pugna ad Lignicum, qua Saxones fu-
derunt copias cæsareae.

15. 16. 17. & 18. Iulii. Pugna prope Pragam, qua cæsarei
ceciderunt Electorem Saxonie, & Generalem Banerium.

6. Septembris. Pugna ad Nordlingam, qua Rex Hunga-
riæ, Cardinalis Infans, & Carolus Dux Lotharingiæ fu-
derunt exercitum Weymaro, & Mareschallo Hornio Du-
ctoribus.

28. Septembris. Pugna propè Argentinam, qua Dux
Lotharingus, & Ioannes Werthius, Generalis cæsareus fu-
derunt Othonem Comitem Rheni, Generalem suecum.

1635. 20. Maii. Pugna ad Advennam (Avein) qua Cha-
tillonius & Brezejus Mareschalli Galici ceciderunt ex-
ercitum Hispanicum campi Ductore Thoma Saubaldo,
Principe.

1636. 4. Octobris. Pugna ad Witstockium, qua Generalis Banerius fudit copias Electoris Saxoniæ.

1639. 7. Maij. - - ad Theonis Villam, (*Tbionville*) qua Generalis Piccolomineus cæsareus Campiductor fudit Gallos ducente Marchione de Feuquieres.

21. Octobris. Prælium Navale ad litora Angliæ, quo Trompius præfector Classis Hollandicæ profligavit Classem Hispanorum.

1640. 29. Aprilis. Pugna ad Casale (Casal) qua Comes Harcourtius Generalis Gallorum fudit Leganium Generalem Hispanensem.

1641. 29. Junii. - - ad Lycaoniam Saxoniam (Wolffenbuteliam) qua de copiis Gallicis, Hassicis & Luneburgicis Victoriam retuere Archidux Leopoldus, & Piccolomineus.

1642. 17. Januarii - - in agro Kempensi, qua Guebriantius Gallicarum copiarum, & Hassicarum Ductor cæsareus, ducentibus Lambojo, & Mercio Generibus, devicit.

26. Maij. - - propè Honnecurtium, qua Hispanorum Ductor Mellonus Cramontium Mareschallum cecidit.

2. Novembris. - - ad Kingstonum inter Regem Angliæ, & Parlamentum.

- - - ad Braytenfeldam, qua Torstensonius Generalis suecicus vicit Archiducem Leopoldum, & Piccolomineum.

1643. 19. Maij. - - ad Rupem Regiam (*Rocroy*) qua Dux Anguinius Francici Imperator Exercitus Mellonum Hispanorum Ductorem delevit.

3. Septembris. Prælium Navale ad conspectum Cartaginæ quo Dux Brezejus Classem Hispanensem propulsat.

29. Novembris. Pugna ad Neuburium inter Regem Angliæ Carolum I. & Parlamentum.

24. Novembris. - - ad Tutlingam, qua Dux Lotharingus, Mercius, & Ioannes Werthius ceciderunt exercitum Gallorum supremo campi Ductore Ranzovio.

1644. 26. Maij. - - inter Montijo, & Badajos, qua Albunuertius Generalis Lufitanorum cecidit Hispanos

3. & 5. August. - - ad Friburgum., qua Dux Anguinius cecidit Bavaros.

10. Septembris. - - ad Pertham, qua Generalis Montrosius prostravit Scotos Rebelles.

1644. 23. Octobris. Prælium Navale ad insulas Teme-
rinas, & Lalandiæ, quo Classis Suecica Danicam profligavit.

1645. 6. Martii. Pugna ad Jancoviam, qua Torstenso-
nius Cæsareos devicit.

24. Junii. - - ad Naerbyum, qua Feurfaxius, & Crom-
wellus ceciderunt Carolum Regem.

3. Augusti ad Nordlingam, qua Dux Angvinius devi-
cit Cæsareos & Bavaros.

25. Augusti. - - ad Kylsythum, qua Generalis Mon-
trofius delevit Scotos.

23. Septembris. - - ad Selaricum (*Selkirk*) qua Generalis
Leslojus, de parlamento unus, cecidit Montrosium.

1646. 19. Octobris. - - ad Rithymnam (*Rethymno*) qua
Turcæ deleverunt Venetos.

1647. 22. Augusti. - - ad Tribelam Cæsareos inter, &
Suecos.

1648. 17. Maii. - - ad Sommerhusium, qua Vice-Comes
Turrennius, & Generalis Wrangelius vicerunt Cæsareos.

20. Augusti - - ad Lendum (*Lens*) qua Princeps Con-
dæus, & anteâ Dux Anguinius ceciderunt Archiducem
Leopoldum.

27. Augusti. - - ad Prestonum, qua Lamberkius, &
Cromvellus ceciderunt Ducem Hamiltonum.

1649. 12. Martii. Prælium Navale in portu Fovensi
(de Focchie) quo classis Veneta Turcarum classem pro-
fligavit.

13. Julii. Pugna ad Zborovvium, qua Casimirus Rex
Poloniæ cecidit Cosacos & Tartaros.

1650. 13. Septembris. - - ad Dumbarum, qua Crom-
wellus delevit Scotorum copias.

19. Octobris. - - ad Rethelium qua Mareschallus Gal-
lorum Plessius Piassinius cecidit Hispanos Ductoribus
Stephano Gamatio, & Turrenio.

1651. 30. Junii. - - ad Beresteskium, qua Rex Casimirus
cecidit Cosacos, & Tartaros.

8. Julii. Prælium Navale ad Triuntum (*Trio*) quo classis
Veneta Turcicam devicit.

13. Septembris. Pugna ad Vigorniam (*Worchester*) qua
Cromvellus cecidit exercitum Caroli II. Regis.

1652. 2. Julii. - - ad S. Antonium inter copias Regis
Galliarum, & Male-contentos (dictos Mecontentos) Ju-
tore principe Condæo.

1652.

1652. 26. *Augusti.* Prælium Navale propè Plimuthum, quo Ruyterus præfctus classis Seelandicæ devicit Ascūnum Anglicæ classis Gubernatorem.

2. *Octobris.* - - ad Ostium Freti Galici, quo Blaakius præfctus classis Anglicæ Hollandicam Gubernatore Withio profligavit.

1653. 1. *Martii* - - propè Portlandiam Trompium præfectum classis Hollandicæ inter, & Blaakium.

12. & 13. *Junii.* : : : propè Neoportum, quo Genera- lis Anglorum Monkius Hollandicæ classis præfctum Trompium devicit.

8: & 10. *Augusti.* - - propè Catvicium, quo Blaakius Trompium debellavit.

1655. 21. *Junii.* - - ad Dardanellas, quo classis Veneta classem Turcarum profligavit.

1656. 26. *Junii* - - ad ostium, Dardanellarum quo classis Veneta Turcarum devicit classem.

28. 29. & 30. *Julii.* Pugna ad Varsaviam inter Suecos, & Poionos.

1657. 30. *Aprilis.* Prælium Navale propè Insulam Tenerissam, quo præfctus classis Anglicæ Blaakius Naves Hispanicas exussit.

3. *Junii.* Pugna ad Sandomiriam, qua Cæfarei, & Poloni ceciderunt Ragotzium.

1658. 14. *Junii.* - - ad Dunas, qua Vice-comes Turnenius supremus Ductor Gallicarum copiarum devicit Joannem Austriaeum, & Principem Condeum.

8. *Novembris.* Prælium Navale ad ostium Maris Baltici inter classem Sueciam sub Wrangelio & Hollandicam sub Opdamio.

1659. 24. *Novembris.* Pugna ad Neoburgum Daniæ, qua copiæ Danice, & Hollandicæ fuderunt Suecos.

1660. 28. *Julii.* Pugna ad Polunskium, qua Zarneskius, & Sapieha campi - Ductores Poloni Moscovitas ceciderunt.

1661. 27. *Augusti.* Prælium Navale in Alveo ad Melum, quo classis Veneta de Turcis Victoriae retulit.

1. *Novembris.* Pugna ad Gleinbokiam, qua Poloni Moscovitas ceciderunt.

1664. 1. *Augusti.* - - ad S. Gothardum, qua Monteculus, & Dux de la Fevillade ceciderunt Tureas.

1665. 15.

1665. 13. Junii. Prælium Navale ad Littora Suffolciae, quo Dux Eboracensis (*d'Yorck*) Opdamum profligavit.

17. Junii. Pugna ad Villam Vicioram, qua Marchio Marialvius Lusitanorum Campiductor, & Comes Schombergius Hispanos represserunt.

1666. 11. 12. & 14. Julii. Prælium Navale inter Dunkerlam, & Nortforlandiam, quo præfectus Hollandicæ Classis Ruiterus profligavit classem Anglicam Gubernatore Monkio.

1672. 7. Junii. - - - prope Sultsbaye inter classem Anglicam, & Gallicam ex una parte sub Gubernio Ducis Eboracensis, & Comitis Etrefii, inter classem Hollandicam ex altera parte Gubernatore Ruitero.

1673. 7. Junii. - - - ad Littora Hollandiæ inter classem Anglicam, & Gallicam præfectis principe Roberto, & Comite Etrefio ex una, & inter Hollandicam ex altera parte sub Gubernio Trompii, & Ruiteri Præfectorum.

11. Novembris. Pugna ad Chotimias (*Chotzim*) qua Sobieskius Supremus Campi Ductor polonorum Turcas cecidit.

1674. 6. Junii. - - ad Sinhemium, qua Vice-Comes Turrenius Ducem Lotharingum, & Comitem Capram devicit.

11. Augusti. - - ad Oppidum Seneffium inter Principem, & Comitem Souchisium ex una, & principem Condæum ex altera parte.

1675. 11. Augusti. - - ad Treviros, qua Dux Lotharingus Crequium devicit.

1676. 4. 5. & 11. Junii. Prælium Navale propè Bornholmiam, quo classis Danica Suecicam profligavit

14. Decembris. Pugna ad Londinum Scandiorum (*Lunden*) qua Rex Sueciæ cecidit Regem Daniæ.

1677. 11. Aprilis. - - ad Montcastellum, qua Dux Au-relianensis cecidit Ducem Arafinensem (*d'Orange.*)

24. Julii. - - ad Coroniam (*Landskron*) qua Rex Sueciæ Danos vicit.

1678. 18. Januarii. - - ad Rugiam, qua Comes Königs-Markius Suecorum Ductor Danos cecidit.

1683. 12. Septembris. - - ad Viennam, qua Rex Poloniæ, & Dux Lotharingus propulsarunt Turcas.

9. Octobris. - - ad Barkanium, qua Rex Poloniæ, & Dux Lotharingus ceciderunt Turcas.

1683. 4. Decembris. Pugna ad Tilgrotinum, qua Poloni Turcas Tartarosque deleverunt.

1684. 22. Junii. - - ad Hangeberth, qua Dux Lotharingus Turcas cecidit.

1687. 12. Augusti - - ad Mohazinum, qua Dux Lotharingus, & Elector Bavariæ Turcas attriverunt.

1689. 30. Augusti. - - ad Jachodinam, qua Princeps Ludovicus Badensis Turcas delevit.

24. Novembris. - - ad Nissam, qua Princeps Badensis denuo Turcas cecidit.

1690. 1. Julii. - - ad Floriacum ad Sabam, qua Mareschallus Luxenburgicus cecidit Hollandos Ductore Principe Waldeckio.

1690. 10. Julii. - - Navalis in Mari Britannico, quo Comes Tourvillius Clavis Gallicæ Vice-Præfector profligavit Classem Anglicam, & Hollandicam, Gubernatore Herpertho.

11. Julii. - - ad Bovindam (*Boync*) qua Princeps Arausinensis delevit Exercitum Regis Angliae.

18. Augusti. - - ad Staffartam, qua Catinatius cecidit Ducem Sabaudum.

1691. 19. Augusti. - - ad Salankemenam, ubi Princeps Badensis Turcas delevit.

1692. 29. Maii. Prælrium Navale ad Hoguinum, quo Russelius Anglicæ Clavis Præfector Tourvillium profligavit.

3. Augusti. Pugna ad Stenquircam, qua Dux Luxemburgicus cecidit Principem Arausinensem.

1693. 17. Junii. Prælrium Navale inter Lagopolim, & Gades, quo Mareschallus Tourvillius Rookum devicit.

29. Julii. Pugna ad Neervindam, qua Dux Luxemburgicus Principem Arausinensem cecidit.

4. Decembris. - - ad Massiliam, qua Mareschallus Catinatius cecidit Ducem Sabaudum.

1694. 24. Maii. - - ad Berguam, qua Mareschallus Noallius cecidit Hispanos.

1697. 11. Septembris. - - ad Zentam, qua Princeps Eugenius cecidit Turcas.

§. XXXVI.

Metamorphoses sœculi currentis XVIII.

Omnia jam fiunt, fieri quæ posse negabam. Ovid.

Anno 1700. Romæ acriter agitata controversia de Veneratione Confucii Phil. Sinens. Legislatoris. Mutua Legatio & munerum præsentatio Imperatorem inter & Sultanum Mustapham. Rex Daniae Holstiam invadit, Fridericoburgum & Slesvicum capit, Tönnin-gam obsidet; a Suecis, Hollandis & Luneburgicis cogitur pacisci. Rex Poloniæ Livoniam premit. Moscus ab osidione Narvæ magna clade rejectus. Moritur Carolus II. Hispaniæ Rex, cuius testamentum fatale toti Europæ.

1701. Philippus Andegavensis Hispanias sibi vendicat contra Jus hæreditarium Domûs Austriacæ. Italicae ditio-nes occupantur a Gallis. Dux Mantuanus in partes tra-hitur. Philippus ad Coronam Madriti excipitur. Prin-ceps Eugenius Gallos in Italia adortus profligat. Mo-ritur Iacobus II. Rex Angliæ. Carolus Suecus Polono-s & Moscos cladibus premit. Fridericus I. Elector Bran-deburgicus in Regem Borussiae inaugurator.

1702. In Anglia moritur Wilhelmus Rex, succedit Anna Iacobi Regis filia. Philippus V. Andegav. Nea-polim petit, Mediolanum invisit, Luzaram intercepit: præliatum æquo fere damno. Rex Portugaliæ fœdus init cum Cæsare, exercitum 24000. conscribit. Cæsar pacto cum Anglis & Batavis fœdere, Regem Galliæ & Philippum Andegav. hostes impetit. Cæsariani Land-a-vium expugnant, Batavi Venloham, Ruremundam, Leodium occupant. Galli Noviomagum dolo tentant. Bavarus Ulmam & Memmingam intercipit. Classis Anglo-Batava Gallicas & Hispanicas diripit. Suecus de Augusto Rege Poloniæ Victor.

1703. Horrendus terræmotus in Italia 86. Urbes subruit Fœdus Cæsareo - Anglo - Lusitano - Batavum cuditur in favorem Caroli Austriaci, qui declaratus Hispan. Rex Lusitaniam versus proficiscitur. Sabaudum Gallus in-vadit: illi Starenbergus cæso Albergotho succurrit. Bavarus Neoburgum, Ratisbonam, Kuffsteinum occupat,

cupat, Tyrolim frustra tentat. Galli Kehlam & Brisacum in Alsatia & Tongros in Belgio occupant. Landavium capiunt cæsis Cæfareis. Bavarus Augustam Vindelicorum subigit. Generalem de Styrum in Bavaria fudit. Cæfarei Bavariam invadunt, Gallos cum clade 5000. Stolhofii rejiciunt. In Belgio cum fœderatis Gallos premunt. Brandenburgicus Geldriam expugnat. Interea Ragozius in Hungaria longe lateque graffatur. Sueci in Livonia Moscos & in Polonia Polonos clade afficiunt.

1704. Heterodoxi in Gallia glidente bello, armata manu libertatem religionis deposcunt, sed reprimuntur. In Italia & Sabaudia varia fuit belli fortuna. In Germania amplæ Cæfari & fœderatis victoriae. Ludovicus Badensis & Marleburgus hostium castra in monte Schellenberg expugnant, cæsis 8000. Bavaris. Eugenius pr. & Marlburgus immanni strage hostes prope Hochstadium afficiunt. Tota Bavaria in ditionem Cæfaris redacta. Heisterus in Hungaria rebelles delet. Carolus III. Hispanos impetit, & cæsis Gallo-Hispanis 5. Urbes Castiliæ cum fœderatis occupat. Gibraltaram classis Anglo-Batava expugnat. Ejus cum Gallica classe ad Malagam pugna anceps. Stanislaus Lescinski a Suecis & rebellibus Polonis in thronum evexitur. Saxones Suecorum semel victores, semel vici.

1705. Papa Jansenismum novâ perstringit censurâ, Moritur Leopoldus Imperator, succedit Iosephus I. In Italiâ à Gallis Verva, Villafranca, Mirandola &c. expugnantur. Sed vici ad Cassanum à principe Eugenio. Bavarus Huyum capit, & Leodium tentat. Galli à Marleburgo superati. Ragozius & rebelles Hungari insigni clade affecti ab Herbevillio. Carolus Austriacus Barcinone captâ, totâ potitur Cataloniâ. Moritur Anna Angliae Regina. Iosephus Imper. Viennæ instituit Academiam Mechanicarum artium, Pyrotechnicæ, Pictoriæ, Statuariæ, Chalcographiæ, Pyrotechnicæ &c. Stanislaus in Polonia coronatus.

1706. Galli Nisam capiunt, omnesque in Pedemonio munitiones diruunt. Cæsareorum partem vincunt, Taurinumque obsident. Sed mox à Cæfareis sub pr. Eugenio maxima cum clade repelluntur. Philippus Carolum, terra marique Barcinone obsidebat, sed adventante Anglicâ clas-

se obsidionem solvit omni apparatu bellico relicto. Carolus Madritum progressus Rex proclamatur. Galli Hagenoam capiunt, Palatinatum vastant. Marleburgus Gallos & Bavaros ad *Judoigne* oppidum magna strage cædit. Exinde tota Brabantia Carolo subjecta. Electores Bavarus & Coloniensis imperii banno proscripti. Saxones à Suecis deleti. Augustus Regno Poloniæ excluditur.

1707. Galli reliquis Italiae locis cedunt. *Daunius* cum copiis Cæfareis Neapolim occupat, & Gaëtam, capto Prorege cum præsidio, ipse fit Prorex. In Hispaniâ Gallovvaius Anglus à Gallis sub Bervvico duce ad Almanzam internecione cæsus. Aragonia & Valentia subacta. Ilerda expugnata. Moritur 4. Ian. Ludovicus Badensis fulmen belli præsertim contra Turcas. Galli Sueviam, Francofurtum & Moguntiam invadunt, & emungunt. Mercyus Gallos opprimit. Elisabetha Christina Brunsvicensis ejurato Bambergæ Lutherismo, fit sponsa Caroli III. Hispan. Regis. Ragozius & Rebelles Hungari iteratis vicibus à Stahrenbergo cæduntur.

1708. Galli totâ expulsi sunt Sabaudiâ. In Hispaniâ Tortonam & Deniam capiunt. Anglicæ classis expugnato Porto-Mahone Minorcam Carolo subigit. Dux Mantuæ Imperii banno subjicitur. In Belgio Galli captis Gandavo & Brugis, ad Audenardam ab Eugenio & Marleburgo XI. Jul. cæduntur. Hi Insulas & alia loca recuperant. Princeps Wallius sub nomine *Pretendentis* notus cum classe Gallicâ Scotiam tentans rejicitur. Rebelles Hungari Moraviae populati, iterato fusi à Cæfareis. In Moscovia Suecus cum Mosco confligit pari ferè clade. In Finniâ Sueci à Moscis cæsi.

1709. Rigidissima Hyems. Carolus III. Hisp. Rex à Papa agnoscitur. Stahrenbergus Balagueram capit. Generalis Mercy ad Helvetiæ fines à Gallis cæditur. Pacis tractatio irrita. Eugenius cum Marleburgo Tornaeum expugnat, ad Montes Hannoniæ XI. sept. Gallos vincit magnâ utrimque clade. In Moscovia Rex Sueciæ conatus Czarium throno dejicere, decumano ad Pultuam prælio devictus ægrè ipse cum paucis evadit in Turcicam arcem Bender. Hac occasione Augustus Saxo Poloniæ recuperat. Danus Suecis Scaniam eripit. Dissidium inter Papam & Cæarem compositum. Tractatus de *Barriore* inter Anglos & Hollandos 28. Octobris.

1710.

1710. Clades Hispanorum ad Balagueram 10. Aug. Brihuega per Hispanos capta 9. Dec. Prælum ad Villam Vito-
sam 10. Dec. In Belgio fœderati pergunt expugnare Urbes.
Turcæ Moscovvitis Bellum declarant 20. Novembr.

1711. Mors immatura Iosephi Imperatoris 17. Aprilis.
Barcinone in Germaniam profectus Carolus Austriacus
Hisp. Rex, eligitur Imperator Francofurti 12. Oct. corona-
tur ibidem 22. Dec. In Belgio Buchanium capitum à fœdera-
tis. In Hisp. Galli Gironam ditione capiunt. Cardona
obsidionem XI. Dec. solvunt. Ad Hypatim fl. Moscovit-
arum clades à Turcis 21. Jul. Mox subsecuta pax inter
eos. Alexius Petrovitz Czarius matrimonium contrahit
cum Charlotta Brunsvvico-Wolfenbüttelensi.

1712. Armistitium inter Anglos & Gallos 21. Aug.
Item inter Gallos, Hispanos & Lusitanos 7. Nov. Carolus
Imperator coronatur Rex Hungariæ. In Belgio Fœderati
Quercetum capiunt. Cæduntur prope Denain. Ex in Galli
recipiunt Duacum, Quercetum, Buchanium &c.

1713. Pax Ultrajecti inter Anglos, Hollandos, Lusita-
niae & Prussiae Reges, ac Sabaudum inter & Gallos con-
clusa. Galli in Germania Landavium expugnant & Fribur-
gum. Mors Antonii Ulrici Duci Brunsvvico-Luneburg.
Catholici Constitutio *Unigenitus*. Sanctio Pragmatica.

1714. Pax Rastadii Imperatorem inter & Gallos 6.
Martii conclusa. Pax Ultrajecti Hispanos inter & Hollan-
dos 26. Junii Tractatus Pacis Badensis 7. Sept. Electores
Bavariae & Coloniae in integrum restituti. Turcæ Venetis
Bellum indicunt. Mors Annae Stuartæ Reginæ Britanniæ
12. Aug. Georgius I. Hannoveranus succedit. Barcinonem
Carolo Austriaco fidam Dux de Bervwick. 12. Sept. subigit.

1715. Tractatus Pacis inter Hispanos & Lusitanos. 6.
Febr. Mors Ludovici XIV. Regis Galliarum. Sept. Successor
Ludovicus XV. ejus ex filio Delphino Princeps sub tutela
Propatrii, Duci Aurelianensis Regni Administratoris.
Turcæ Moream seu Peloponesum Venetis eripiunt. Tra-
ctatus de tuendis finibus (*Barriere*) inter Imperatorem &
Batavos 15. Nov.

1716. Imperator cum Venetis fœdus contra Turcas 13.
April init. Cum Anglis quoque novum fœdus 5. Jun. sancit.
Cæsariani sub Principe Eugenio Turcas vincunt ad Salanke-
menum 5. Aug. capiunt Temesvarium 12. Octobris.

Turcæ Obsidionem Corcyrae (*Corfu*) cum clade solvunt
22. Aug.

1717. Fædus defensivum inter Gallos, Anglos & Hollandois 4. Jan. conclusum. Cæsariani in Hungaria sub Principe *Eugenio Belgradum* obsident Turcas 16. Aug. magnâ strage profligant, mox Belgrado *De CIMA o Cta V a a V g V B I* ditione potiuntur. Prælum Navale Venetorum cum Turcis 12. Junii. Interim Hispani Siciliam invadunt, Caralim (*Cagliari*) Cæsari eripiunt &c.

1718. Pax Passarovicæ Imperatorem ac Venetos inter & Turcas 21. Julii conclusa in An. 25. Classis Hispanicâ XI. Aug. ab Anglicâ profligatur in Mari Syracusano. Hispani capiunt Panormum 4. Aug. Messinam 29. Sept. Carolus XII. Sueciæ Rex glande plumbeo trajectus ad Friderico-Halam XI. Decembris occubuit.

1719. Hispani in Siciliâ solvunt obsidionem Urbis Milazzo 26. Maii. Cæsarei Messinam expugnant 9. Aug. Arcem 18. Octobr. Galli Fontarabiam Hispanis eripiunt 16. Jun. Prælum ad Francavillam in Sicilia 20. Junii. Ulrica Eleonora 3. Febr. eligitur Sueciæ Regina, coronatur 28. Martii Upsaliæ. Clemens Augustus Bavarus eligitur 26. Martii Episcopus Monasteriensis, & 27. Paderbornensis.

1720. Tractatus Evacuationis Siciliæ & Sardiniae. Coronatio Regis Sueciæ Friderici Hassi 14. Maii. Pax inter Reges Daniæ & Sueciæ Fridericopoli 3. Julii.

1721. Pax Moscos inter & Suecos Neostadii Finladia 30. Augusti conclusa. Petrus I. Czarus Moscoviaæ titulum Russorum Imperatoris. & Magni recipit. Clementi XI. subrogatur Innocentius XIII.

1722. Coronatio Ludovici XV. Gallia Regis. Rebellio in Persia. Mirivveis Princeps Candariensis spahan Persia Regiam occupat, & Hossein Rege capto solus Tahmas evasit.

1723. Tahmas Rex Persarum cum Russis fædus init. Hi Urbem Baku capiunt. Turcæ Eroanum invadunt. Cosmus III. Tuscianæ Dux obiit, succedit Gaston.

1724. Philippus V. Hispaniæ Rex regno abdicans, illud transfert in filium primogenitum *Ludovicum*, quo præmatrè mortuo, Philippus Regnum rursus 8. Sept. capebit. Mirivveis cum Turcis Taurim & Hamadan Persis eripit.

1725. Petrus I. Moscoviaæ Czarus moritur 8. Febr. succedit Catharina ejus Vidua. Fædus Imperatoris Caroli VI. cum

cum Philippo V. Rege Hispaniarum, Viennæ in Austria
30. Aprilis conciliatum.

1726. Maximilianus Emanuel Elector Bavariae moritur; sūc. filius *Carolus Albertus* varia tum visa in Cœlo phænom.

1727. Catharina Russiae Imperatrix obit, succedit Petrus II. Nepos. Gibraltaræ obsidio irrita ab Hispanis soluta.

13. Junii. Georgius I. Rex Britanniae obit, succedit filius Georgius II. coronatus 22. Octobr.

1728. Eschrefo Mirivveisi nepote victo Tahmas Princeps Persarum Isphahan & paternum thronum recuperat. Marocciiani Principes duo de regno belligerant.

1729. Bellum in Persiâ contra rebellem Eschrefo continuatur. Fessa Urbs occupatur. Delphinus Regi Galliæ nascitur. Muley Abdallæ Rex proclamatur.

1730. Eschrefo tribus cladibus fracto, Schach Tahmas recipit Bender, Gamron & Schiras, Item cæsis Turcis Taurim & alia loca. Achmete Turcarum Imperatore deposito Mahmuthes Mustaphæ filius sublevatur in thronum. Petro II. Russorum Imperatore 29. Januarii extincto succedit Anna Ducissa Curlandiæ Vidua.

1731. Protestantes e Salisburgensi ditione in exilium emigrare jussi. Persæ à Turcis gravi clade cæsi Taurim amittunt.

1732. Schach Tahmas pacem cum Turcis init, acquisitas de Persia provincias eis cedens; quam ut probrosam damnat *Kulichan* ejus Dux, ipsumque excæstatum carceri tradit, ac Regni & Belli administrationem suscipit. Hispanica Classis Oranum Africæ Algiribus eripit.

1733. Fædus Off- & Defensivum inter Gallos, Sabaudos, & Hispanos; quorum illi indicto Cæsari bello Viglebanum, Papiam, Mediolanum, Cremonam, Tortonam, Novarum, totumque Ducatum Mediolanensem; Hispani verò Urbes Lunensis agri expugnant. Russi Tartaros, Nagayos & Cubanos vincunt. Turcarum clades internecina à Persis Duce Kulichano 12. Sept.

1734. Persarum de Turcis Victoria totalis altera. Expugnatio Teflis & Gangeæ Bellum ob Electionem Polonicam. Russi Augusto II. Regi Poloniæ subjiciunt Varsoviam, Cracoviam, Thorunum, Dantiscum bimestri feré obsidione subigunt. Stanislaus regni æmulus clam effugit. Galli Philippoburgum expugnant. Carolus I. Hispanus Neapolim totamque Apuliam & Siciliam sibi subigit. Cæsarianorum

sub Generali Mercyo (qui occubuit) conflictus cruentus ad Parmam cum Gallo-Sabaudis 29. Junii. Cæsarei sub Generali de Königseck 15. Sept. hostes castris ad Secchiam flumen exuunt; dein 21. Sept. cruento ad Guastallam confli-
ctu Generalem Ludovicum Würtembergium amittunt. Hostes Mirandula obsidionem solvere compulsi.

1735. Mantua circumclusio à Confederatis Gallo-Hispano-Sabaudis. Mirandula ab eis 31. Aug. expugnata. Cruento ad Clusium (Clausen) conflictu hostes cum clade repulsi à Cæsareis. Tractatus pacis 16. Nov. quo Lotharingia & Barensis Ducatus Gallo; Siciliarum regnum Carolo Hispano-Borbonico: Parma & Placentia Cæsari; Hetruria Duci Lotharingo addicta &c.

1736. Russi indicto Turcis bello expugnant 19. Maii Tannay (Assov) Urbem. Dein 30. Junii Urb. Præcipiam aliaque Crimææ loca. Præcipia funditus subversa. Strages Turco-Tartarorum 30. Junii à Russis, non profrus inulta. Dux Persarum Kulichan proclamatur Rex Persæ in Septembri dictus Schach-Nadyr. Mors Principis Eugenii de Sabaudia Archistrategi Cæsarei, ac insignis Herois.

1737. Cæsarianorum sub Seckendorfio in Turcas expeditio irrita & infelix. Nissa Urbs capta rursus amissa, duæ naves bellicæ perditæ, hōste Belgradum usque Cæsareos prosequente. Item à Banialuckæ obsidione Cæsarei 10. Aug. profligati. Russi sub Generali de Münch cæsis Turcis & Tataris Axiacen (Oczakow) Urbem expugnant. Russorum Generalis de Lascy Crimæam pervastat. Tentata à Turcis Oczakoviæ obsidio irrita in Decembri soluta. Schach-Nadir Persa victis Indis provinciam Cabul, dein Balchum & Buchariam subigit.

1738. Cæsarianorum cum Turcis conflictus ad Corniam 4. Jul. & Victoria. In totâ fere Hungaria pestis sœvit & famæ. Turcæ Ratschkæ obsidionem solvunt, & occupatâ Meadiâ & Orsavâ cum Castello & Fortalitio expugnatis, captâque Vipalanka & Semendriâ ad Belgradi mænia usque grassati, in Hyberna recedunt. Russorum irrita Tyrans (Dniester) transeundi tentatio. Russorum Gen. de Lascy vi expugnatis hostium ad Præcipiam lineis Crimæam late populatur.

1739. Clades Cæsarianorum 22. Julii ad Grozkan. Victoria de Seraskir 31. Julii. Altera victoria 1. Aug. de 8000. Tur-

Turcis Periskovam tentantibus. Belgradi à Neuberg facta
Turcis deditio : Inde Urbis threnodia.

*Illa ego que fueram Romano fortior ero,
Nunc deserta Novi-Montis ab arte ruo.
In felix seclum, calamus quo regnat in orbe,
Armis parta fui, nunc calamo pereo.*

Angli Hispanis bellum indicunt. Pax Cæsaris eum Ture ad
26. An. relictâ Turcis Serviâ. Tractatus Commercii inter Gal-
los & Batavos. Russorum insignis de Turcis Victoria, & oc-
cupatio Chozimi, capto præsidio prædâque magnâ. Schab-
Nadir Persa victis bis Indis Magnum Mogolem obfessum &
astu captum, post in regnum restituit, Gazis ejus
potitus.

1740. Hyems rigidissima ac diutina ; inundationes aqua-
rum ; Mors *Clementis XII.* Papæ, electio *Prospere Lambertini*
17. Aug. Legatio mutua Cæsarem inter & Turcam. Ho-
stilitates inter Anglos & Hispanos ; Angli *Porto-Bello* Ur-
bem in Americâ diripiuerent. Mors *Caroli VI.* Imper. 20 Oct.
Annae Russiae Imper. 9. Novemb. Friderici Wilhelmi Bo-
russiae Regis : Novus Rex *Fridericus* in Episcopi Leodien-
sis ditionem armatos mittit, sed paciscuntur ; anno declivi
Silesiam magno cum exercitu invadens Domui Austriacæ
bellum infert.

1741. In America fortalitium S. Augustini frustra ten-
tant Angli ; Carthagena obſidionem solvere coguntur. In
Silesia Prælium Boruſſos inter & Austriacos dubio Marte.
Boruſſi Cadmeam canentes victoriam, novis aucti viribus
prævalentes Silesia totâ potiuntur. Bavarus & Coloniensis
Electores Copias Galicas Auxiliares in suas ditiones reci-
piunt. Bavarus Austriam superiorem invadit, & accedente
Saxone occupatâ Pragâ, Bohemiæ Rex proclamatur. Bo-
ruſſus interea fine Anni Moraviam invadit. Sueci indicto
Russis bello ab iis in Livonia cæsi amittunt Wilmenstran-
dam oppidum munitum. Moritur *Ulrica Eleonora* Sueciæ
Regina & Regni hæres. In Russia sub anni exordio Comes
de Biron Curlandiæ Dux, Russici Imperii Administrator,
captus in Siberiam relegatur. *Ioannes Infans* declaratur
Russiae Imperator : *Anna* Mater ejus Imperii Administra-
trix. *Antonius Ulricus* Brunsvvicensis ipsius Maritus fit Ar-
chistrategus ; sed fine anni subortâ seditione dejecti ex Im-
perio

perio relegantur, evestâ in thronum *Elisabethâ Petri I.*
filiâ ex Catharinâ Uxore secundâ.

1742. Conventus solemnis Francofurti agitur; Imperator eligitur *Carolus Albertus* Bavariæ Dux & Elector die 24. Jan. ibidemque coronatur 12. Febr. Interea Copiæ Austriaco-Hungaricæ sub Gener. Kevenhüllerò Austriam superiorem recuperant, & in Bavariam inopinato penetrantes, expugnato 10. Febr. Monachio, magnam Bavariæ partem occupant. Pax inter Angliæ & Borussiæ Reges mense Julio Berolini sancta. Cæsar conductis Copiis sub Æstatem recuperatâ Boicæ provinciâ regiam Monachium repetit: Bohemiæ tamen rcs tueri non potuit. Cedentes ex Bayariâ Austriaci in Bohemiam se recipiunt, profligatique apud Czaslaviam à Borusso, quum Pace juncta omni Silesia ei cessissent, Pragam opugnant non majore peritia, quam fortuna. Galli eam viginti millibus tenebant cum paucis Bojorum. Dein cum nova Gallorum Auxilia *Malleboio* Duce à Rheno ad volarent, obviam his eunt Austrii, Hungaris circa Pragam relictis, qui conieatu intercluderent Urbem.

1743. *Malleboio* cum suppetiis præcluso, Dux de *Belle-isle* Pragæ præsidium fame subigente, ipsis Calendis Januar. per summum frigus eruptione facta non ex Urbe modo, sed ex tota fere Bohemia Egram raptim agmen egit, multis ex itinere inedia geluque amissis. Interea Hispani Parmæ imminent. Eos Sabaudus junctis fædere atque armis cum Austriacis cedere cogit. Ducem Mutinensem ditione pellit. Calabros in Campaniam usque prosequuntur Austriaei. Praga à Gallis deserta *Maria Theresia* Bohemiæ diademate ornatur; Saxo fæderi cum Bayaro renunciat. Angli & Batavi Reginæ accedunt, missisque ex Britannia Copiis Mæni ripas obsident, quos Galli superato amne apud Dettenhemium aggrediuntur, multoque milite mulctant, repulsi tamen à supervenientibus Austriacis, in Alsatiam relegere viam coacti sunt. In Boica apud Brunovium prima bojorum acies cæsa. Cæsar ipse Francofurtum se recipit. Ingolstadium ab Austriacis occupatum. Reliquus Hunnorum exercitus Ducibus *Carolo Lotharingo* & *Kevenhüllerò* ad Rheni oram progressus tentavit, si qua posset in Alsatiam irrumpere. Nulla tamen alia res gesta, nisi quod Wormatiæ fædus Anglum inter, *Theresiam* reginam &

& Sabaudum 30. Sept. sit sanctum, quo Finarius in ora Ligustica portus, à *Carolo VI.* Genuensibus olim venditus, Sabado pretium operæ bello collocatæ promissus fuerit. Novum belli argumentum.

1744. Fatis functo Cardinale *de Fleury*, Rex Galliæ excitatus irruptione in Alsatiam, Bellum indixit tum Reginæ Hungariae, tum Angliæ Regi. Ad hæc fædere novo *Francfurti* 8. Aug. cuso conciliati *Carolo VII.* Cæsari sunt Borussiæ Rex, Elector Palatinus, Cattorum princeps *Casselanus*, idemque Suecorum Rex, qui auxiliares Copias submissuros promisere. Vere adulto ab Austriacis repetita sunt Rheni Littoræ, dumque ad Moguntiam multa movent, expedita manu supra Philippopolim nocte concubia flumen transmittunt. Magna hinc Gallorum consternatio. Deduntur oppida quibus nihil in munimentis spei. Suppetias ex Belgio Rex Galliæ submittit. Novus à Borea terror Austriacos ad tuendos lares respicere jubet. Borussiæ Rex missa Cæsari ad recuperandam Bohemiam auxilia ingenti numero adducit, Pragamque octiduo expugnat. Videbantur Galli Austriis exitio fore, si tergis inhæsissent. Non permisit id subita Morbi vis, quæ eorum Regem pene opprefxit. Quo restituto Brissgoviam, Sylvam nigram, Constantiam &c. ditionis Austriacæ loca subacta Cæsari fidem dicere jusserrunt. Bohemiam interea lento gradu deseruit Borussus. At in Belgio Galliæ Rex Cortracum, Meneninum, Ipras & leviores quasdam munitiones vi ditioneque cepit. Italiam minus lætam Hispani hac Æstate experti, autumno plus habuere fortunæ, Nicæa cæterisque ad oram Ligusticam Sabaudi oppidis, portibus ac munimentis potiti. Apud Valtriam castra Regis Siciliæ castris Austriacis opposita, præter levia discrimina nihil memorabile patrarunt. Scotti suum Prætendentem repetunt Regem, turbasque concitant in Angliam usque effusi.

1745. Mors inopinata *Caroli VII. Imperatoris Romani*, nova exspectatione suspendit animos, nec extinxit bellum; sed vere primo Austriaci contractis copiis Straubingam dedentibus Cattis recipiunt; Tum Boicum militem in minora agmina dispersum fugant. *Maximilianus Josephus Augusti* defuncti filius, ad eas redactus est angustias, ut positurum titulos præloquiis pacis ad Fauces Julias

julias ccelebratis sponderet, suffragiumque suum *Francisco Stephano Augusto Therese* marito in futura Cæsar is auctoratione addiceret, Ingolstadio, Brunovio, & Schar ding: Austriaco milite pignoris loco infessis, dum perficeretur electio. Tum in Sueviam contendunt Austriaci, junctique Anglis, Batavis, & Hannoveranis Gallos Mæno decedere, ultraque Rhenum se recipere compellunt. Hic reliqua æstate & autumno considerunt, donec electus est Imperator *Franciscus Stephanus Lotharingus Magnus Hetruriz Dux*: Tametsi Palatinus & Brandenburgicus electioni tamquam illegitimæ intercesserint. In Bohemia reparato Austriaci exercitu, juctisque Saxonum auxiliis vere adulto Silesiæ fines intrant, erepturi eam Borusso. At illè non magna manu exceptos ingenti clade profligat, & in Bohemiam usque prosequitur, ubi apud Jaromitz communis castris se continent ad certamen elicere frustra tentat. Silesiam dum repetit, bis ausos tergum adoriri, bis clade afficit, ac Silesia etiam superiori ejectis Hungaris potitur, in Moraviam usque evagatus. Austriaci relato Augustali Diademate Viennam erecti, magno molimine Silesiam repetunt per Lusatiam in Brandenburgum involare cum Saxonibus parant. Borussus ipse Lusatiam ingressus, Saxones apud Goerlicum collectos vincit fugatque. Agmina finibus immittit Saxoniz, Lipsiam, fusis qui tueri debebant, Urbem occupat. Inde Rex impiger Dres denam movet, Saxones Austriosque bis accerrimo prælio fundit; 14. & 15. Decembr. 1745. Triduo post Urbem Saxonis regiam ditione subigit. Tum Saxoniz princeps Pragam profugus ad pacis consilia animum vertit, legesque præliminares 22. Decembr. admittit, quibus Regina Hungariæ 25ta accessit, concessa Borusso Silesia. In Belgio Galli Tornacum obsident, cui suppetias ferre dum parant Austriaci, cum Anglis & Batavis multa cæde rejecti sunt, victoria ne Gallis quidem incruenta. Inde Gallis oppugnantibus Flandriæ pars, Teneramunda, Gandavum, Brugæ, Furni, Ostenda, & Hannonia cum Atho Urbe munitâ cesserunt. In Italia adversus Austriacis Mars quoque multa turbavit. Genua fædere Wormatiensi, Finariæque negotio offensâ Hispanis se junxit, indicto Sardiniz Regi bello. Per horum agrum trans gressi

gressi in Mediolanensem Hispani Gallique Sabaudumditionibus, quas inde tenebat, Mortaria, Alexandria, Valentia, Casali exuunt, Papiam & Mediolanum occupant, ipsique Augustæ Taurinorum imminent; nec quicquam Genuensem oram, territat Anglorum Classis incendiari. Tum vero *Carolus Eduardus Jacobi* ex *Stuartorum* gente filius Gallicis navibus in *Scotiam* delatus, invenit qui pristinæ fidei memores recuperando Regno addicerent opem præstarentque, ut paulo post *Edemburgo* metropoli, aliisque potitus locis curam injecerit *Hanoveranis* amittendi denuo Regni; tum maxime cum è *Scotia* transgressum in *Angliam*, multis portibus & oppidis potitus Rex salutaretur. Processerat jam mense Decembri cum exercitu *Warwickum* vigesimo ab Urbe *Londino* lapide. *Gallica* interim auxilia *Montrosam* *Scotia* Borealis portum attigerunt.

1746 Angli tuendis laribus intenti contractis undique Copiis, sub Duce *Cumbria* Scoto-hibernis obviam eunt, commissoque 27. April. ad *Invernum* prælio, cæsi Scotti terga turpi dedere fugæ. Prætendens disperso exercitu, tandem labente septembri in *Galliam* se recipit. Fædus Russiam inter & Austriam 22. Maii sanctum. Aliud Auctocratricis cum *Daniæ* Rege de mutuis suppeditiis. Pax Turcas inter & Persas. Conventio Reginæ Hungariæ cum *Bavaro* 25. Julii. Novi fœderis œconomia inter *Gallia*, *Borussia*, *Poloniæ* & *Sueciæ* Reges. Pacis Tractatio inter Hispaniam & Angliam irrita. Status Imperii ad Associationis pactum *Francofurti* coëunt. Gallorum in *Belgio* insignes progressus & victoriæ Archistrategis *Mauritio* *Saxone*, & *Lövventhal*. Die XI. Octobris acre prælium prope *Leodium*, in quo Batavi ad internectionem profligati. In Italia Mars *Austriacis* & *Sardis* lætior affulget. Die 26. Junii *Gallo-Hispani* prope *Placentiam* ad 14000. deleti. Altero Conflictu X. Aug. *Austriaci* prope *Rottofredum* cæsis hostibus torrentis instar in reliquas Regiones sese effundunt. *Genua* Gallis fœdere juncta, die 6. Septembris Generali *de Botta* se subjicit. Verum perfida plebs furiis succensa, ineunte Decembri opprimit *Austriacos*, aliquot male millia mactat. Prælia in mari utrimque cruenta, Gallis & Hispanis maxime funesta. Moritur Phi-

Philippus V. Hispaniae Rex, succedit Ferdinandus VI. In Dania obit Christianus VI. die 6. Aug. Thronum concendit Fridericus V. Per mortem Ducis Guastalæ in Italia ducatus illius Mantuano accedit. Die 22. Julii denascitur Delphini Galliæ Conjux. 25. ejusdem mensis fatis cessit Carolus de Schönborn Bambergensis & Würzeburgensis Episcopus, alter Germaniæ Fforus. Adolpho Friderico Sueciæ Regi nascitur Coronæ Princeps *Gustavus* 24. Jan.

1747. Congressus Bredæ pro concilianda Pace inter Belligerantes ineunte Martio coalescit. Tractatus pacis inter portam Ottomannicam, Russiæ Autocratricem, & Hungariæ Reginam 29. Julii ratihabetur. Fœdus Borussum inter & Suecum mense Mayo sancitum. In Imperio Pax! Pax! clamatur, sed Pax per bella paratur. Guillelmus Carolus Henricus Princeps Arausionensis & Nassovio-Dietcensis totius Belgii fœderati Ethnaracha, Archistrategus & Gubernator hereditarius constituitur. Confliktus Kalendis Julii ad Tongros utrumque cruentus; Victores Galli in reliquas Belgii Urbes munitas impetum faciunt. Die XVI. Septemb. Berga (Berg - op - Zoomi Batavorum præsidium munitissimum) à Gallis subacta interiit; Didicit hos ducent fila. Navales quædam pugnæ Galliæ & Hispanis noxiæ. *Anson IV's DVX IaqVler VM na Vali VIC It Prelio.* Philippus Ludovicus Cardinalis de Sinzendorf Vratislaviensis Episcopus obit 28. Sept. Suffectus Schaffgotschius. Andreas Comes de Dietrichstein eligitur Salisburgenensis Episcopus 9. Sept. Maximilianus Josephus Bavariæ Elector despontatur cum *Maria Anna* Augusti Poloniæ Regis filia. Fridericus Christianus Leopoldus, Regis Poloniæ Princeps Regius Uxorem ducit *Mariam Antoniam* Caroli VII. Imperatoris & Bavariæ Ducis primogenitam. Carolo Siciliæ Regi nascitur Calabriæ Princeps *Pbilippus* 13. Junii.

1748. Ludovicus Galliæ Delphinus nuptiarum solemnia 9. Febr. celebrat cum *Maria Josepha* Augusti III. Poloniæ Regis filia. Recessus Associationis inter Status Austriz, Franconiz, Sueviæ, & Rheni circulos 27. Junii Francofurti publicatur. Russiæ Autocratricis auxiliares Copias Regiæ Hungariæ submittit. Rex Borus-

Borussiæ Berolini publicum indulget Catholicis templi ædificium. Locustæ Silesiam vicinaque loca horride infestant. Pace tandem Aquisgrani 18. Octobris sancta. è superis Astræa redux bona tempora reddit. Hinc Austregæ, Uniones, Conventiones, Ligæ, Protectiones, & Statûs æquilibria certatim quæsita.

1749. Corsica Gallo se subjicit. Suecus cum Galliæ & Borussiæ Regibus fœdus defensivum contrahit. Danus cum Rege Neapolis & Siciliæ tractatum init: Novum etiam cudit fœdus cum Gallo & Sueco. Curlandia novum belli præbet argumentum. In Persia de throno inter competitores acerrima oritur contentio. Schach Adil Ali in carcerem à fratre conjicitur. Ispahan Urbs regia miserè diripitur. Novus Schach Soppi Catholicis liberum indulget Religionis exercitium. Friderico V. Daniæ Regi nascitur Princeps Regius 29. Jan. Philippus Henricus Baro de Greiffenklau eligitur Herbipolensis Episcopus 14. April.

1750. In China gravis effervescit Christianorum persecutio. Bulla de abrogandis festis; Patriarchatus Aquileiensis suppressio; Legis, ut vocant, Amortizationis discussio & aliæ ejusmodi novitates linguas & calamos acuunt. Anglia fœdus pangit cum Marocco. Russia navales instruit Clæsses, & Sueco bellum minatur. Danus Autocraticem in partes invitat. Fœdus illa innovat cum Austria, cui Britanniæ Rex accedit. Suecus Gallos, Danos, Borussos & Turcas sibi conciliat. Ioannes V. Lusitaniæ Rex diem 31. Julii supremum habuit. Tractatus Comercii Hispanos inter & Anglos 25. Octobris instauratur. In Persia res adhuc turbidæ. In agro Mansfeldico mulier uno partu novem enixa est fætus animatos.

1751. Fridericus Sueciæ Rex diem suum obit 6. April. Mars Gallicus luget insignem suum Archistrategum Mauritium Saxonem. Hollandi triplici Aularum Viennensis, Petroburgensis & Londinensis fœderi accedunt. Galli novas in mari Clæsses instruunt. Dani Commercium in oris regni Marocani instituunt. Guarantia Borussi in Silesiam ad dictaturam Imperii recipitur. Clientelæ affectationem & acceptationem inter modos propagandi Imperii, quibus nonnulli principes uti con-sue-

sueverunt referre non dubitat Hyppolytus a Collibus
Tractatu de Principiis Capite 34. Militare Borussorum
 exercitium seu *Novum pugnandi genus* apud exterorū ~~missim~~
 invalefecit.

Relique hujus etatis materia politico-critica sunt. Nova
 Cleri Gravamina. Electio Regis Romanorum. Hungarorum, Bohemorum & Moravorum querelæ. Curlandiæ Ducis institutio. Septentrionis Negotia. Persarum Collisio. Commercii Gallos inter & Batavos instauratio. Tractatus de repagulis vulgo *Barrières*. Anglorum & Hispanorum de libero ad Indos trajectu conventio. Gallicana de Africæ limitibus commissio. Prætensiones Aulæ Hispænicæ in ditiones Domus Medicæ. Debitorum prætensa ex parte Austriæ solutio. Computus expensarum Regis Sardiniæ cum Austriacis. Corsicæ Negotia; & alia altioris fané indaginis, quam ut nos humi repentes introspiciamus. Faxint superi!
(Quid enim nisi vota supersunt?) ut deinceps

*Aris Relligio, Populo Pax, fædera bello,
 Jura foro adspirent, permaneatque Salus!*

*image
not
available*

*image
not
available*

*image
not
available*

